

Азия Еуропа

Ақпараттық сараптама журналы
Басылымның 9-ші жылы, № 95, Қаңтар-Ақпан 2026

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN YAYINIDIR EУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ БАСЫЛЫМЫ

KAZAKHSTAN'S STRATEGIC MOVES IN AI DIPLOMACY

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ КЕЛЕШЕКТИҢ КЕЛБЕТІ: БІЛІМ ЭКОНОМИКАСЫНА БАСТАР ЖОЛ

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ШАГИ КАЗАХСТАНА В ДИПЛОМАТИИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

17

THE ROMA-ASTANA STRATEGIC DIALOGUE: A PRAGMATIC PARTNERSHIP IN A CHANGING EURO-CENTRAL ASIAN LANDSCAPE

РИМСКО-АСТАНИНСКИЙ СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ДИАЛОГ: ПРАГМАТИЧНОЕ ПАРТНЕРСТВО В МЕНЯЮЩЕМСЯ ЕВРО-ЦЕНТРАЛЬНОАЗИАТСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ

PAOLO PROLI

27

KRİTİK MİNERALLER VE ENERJİ GÜVENLİĞİ: YEŞİL DÖNÜŞÜM İÇİN GELİŞEN TEDARİK ZİNCİRLERİNDE TÜRKİYE'NİN KONUMU

КРИТИКАЛЫҚ МИНЕРАЛДАР ЖӘНЕ ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК: ЖАСЫЛ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЖОЛЫНДАҒЫ ДАМУ МЕН ЖЕТКІЗІЛІМ ТІЗБЕКТЕРІНДЕ ТҮРКІЯНЫҢ ОРНЫ

ZHENGIZKHAN ZHANALTAY

43

KAZAKHSTAN'S ACCEPTANCE OF THE BOARD OF PEACE INVITATION: REDEFINING ITS ROLE IN GLOBAL DIPLOMACY?

ПРИНЯТИЕ КАЗАХСТАНОМ ПРИГЛАШЕНИЯ В СОВЕТ МИРА: ПЕРЕОПРЕДЕЛЕНИЕ РОЛИ КАЗАХСТАНА В ГЛОБАЛЬНОЙ ДИПЛОМАТИИ

ANUAR SATMURZIN

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Sahibi / Меншік иесі
Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü /
Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты директоры
Doç. Dr. Suat Beylur

Genel Yayın Yönetmeni / Бас редактор
Zhengizkhan Zhanaltay

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Жауапты редактор
Ömirbek Hanayi

Haber Müdürü / Жаңалықтарға жауапты редактор
Erkinbek Turgunov

Tercüme Ekibi / Аудармашылар тобы
Dr. Zhuldyz Kanapiyanova
Ömirbek Hanayi
Zhuldyz Zhanadil

Sekretarya / Хатшылық
Asel Ingaybekova

Metin Redaksiyon / Мәтінді өңдеу
Doç. Dr. Suat Beylur

Teknik Redaksiyon / Техникалық редактор
Elmira Montanay

Yayın Kurulu / Редакция алқасы
Doç. Dr. Suat Beylur
Zhengizkhan Zhanaltay
Prof. Gulnar Nadirova
Ömirbek Hanayi
Erkinbek Turgunov

Yönetim Merkezi / Басқару орталығы

Almalı Audanı, Mametova 48, 050004
Almaty, Kazakhstan
Tel. +7 (727) 279 97 94
Fax. +7 (727) 279 97 94
E-mail: info@eurasian-research.org

Sürelі yayın tescil belgesi No: 15793-Ж, tarihi: 27.01.2016. Söz konusu yayın izni Kazakistan Enformasyon ve Toplumsal Kalkınma Bakanlığı tarafından verilmiştir. Tüm hakları saklıdır. Mülakat, haber-yorum ve analizlerde ifade edilen görüşler yazarların kendi görüşleri olup Enstitü'nün yayın politikasını yansıtmamaktadır. Bu yayında yer alan yazılar ve fotoğraflar izinsiz, kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. İki ayda bir yayımlanmakta olup, tirajı 300 adettir. Bedelsiz olan yayının basılı dağıtımı, Kazakistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını kapsamaktadır.

Мерзімді баспасөз басылымын есепке қою туралы куәлік №: 15793-Ж, күні: 27.01.2016 ж. Жоғарыда аталған басылымға рұқсатты Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі берді. Барлық құқықтар қорғалған. Сұхбат, ақпараттық сараптама мен талдауларда айтылған пікірлер тек авторлардың жеке көзқарастары болып табылады және Институттың ұстанымын білдірмейді. Бұл басылымда жарияланған мақалалар мен фотосуреттерді рұқсатсыз және дереккөзді көрсетпей пайдалануға тыйым салынады. Дереккөзді көрсетіп, сілтеме жасауға болады. Екі айда бір рет жарияланатын болып, тиражы 300 дана. Журналымыздың баспа басылымы Қазақстан мен Түркияда тегін таратылады.

Doç. Dr. SUAT BEYLUR

Доцент, Доктор СУАТ БЕЙЛҰР

Değerli takipçilerimiz,

Asya Avrupa dergisinin 95. sayısında, Avrasya coğrafyasının dönüşen parametrelerini disiplinlerarası bir perspektifle mercek altına alıyoruz. Bu sayımızda; yapay zekâ diplomasisi, Kazakistan'ın çok vektörlü dış politikası, yükseköğretimin uluslararasılaşması ve enerji güvenliği gibi stratejik başlıkların yanı sıra kurumsal güven ve çevresel krizler gibi sosyopolitik meseleler analitik bir yaklaşımla ele alınmaktadır.

Küresel jeopolitiğini yeniden şekillendiği bu dönemde Orta Asya, stratejik önemini tahkim etmektedir. Dünya Bankası'nın Ocak 2026 tarihli Küresel Ekonomik Beklentiler raporuna göre bölge, ECA dâhilinde en hızlı büyüyen alt bölge olma vasfını sürdürmektedir. 2026 yılı için %5, 2027 için ise %4,6 büyüme projeksiyonu öngörülen coğrafyada; Kazakistan %4,5 büyüme hedefiyle lokomotif rolünü üstlenirken, Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan ekonomik dinamizmlerini korumaktadır. Bölgesel etkileşim bağlamında 2 Şubat 2026 tarihli Türkiye-Kazakistan İşbirliği Planı, Ankara-Astana hattında diplomatik derinleşmenin yeni bir aşamasını temsil etmektedir. Öte yandan, 15 Mart'ta Kazakistan'da gerçekleştirilecek olan Anayasa Referandumunu, ülkenin demokratik ve kurumsal modernizasyonu açısından önemli bir eşiği simgelemektedir.

Küresel ölçekte derinleşen jeopolitik kırılmaların ve Orta Doğu'da tırmanan çatışma dinamiklerinin ortasında, yardımlaşma ve arınma ayı olan Ramazan-ı Şerif ile kadim bir yenilenme nişanesi olan Nevruz'un; bölgesel krizlerin sönümlenerek yerini istikrar odaklı bir diyaloga ve kolektif bir barış iradesine terk etmesini diliyoruz.

Keyifli okumalar dileriz.

Құрметті оқырмандар,

«Азия-Еуропа» журналының 95 санында Еуразия кеңістігінің түрленіп жатқан параметрлерін пәнаралық көзқарас тұрғысынан сарапқа саламыз. Бұл санымызда жасанды интеллект дипломатиясы, Қазақстанның көпвекторлы сыртқы саясаты, жоғары білім беру жүйесін халықаралықтандыру және энергетикалық қауіпсіздік сияқты стратегиялық тақырыптармен қатар, институционалдық сенім мен экологиялық дағдарыстар сынды әлеуметтік-саяси мәселелер аналитикалық тұрғыдан қарастырылады.

Жаһандық геосаясат қайта құрылып жатқан осынау кезеңде Орталық Азия өзінің стратегиялық маңыздылығын нығайта түсуде. Дүниежүзілік банктің 2026 жылғы қаңтардағы «Жаһандық экономикалық перспективалар» баяндамасы бойынша Еуропа және Орталық Азия қарқынды дамып келе жатқан субөңір мәртебесін сақтап қалды. 2026 жылға қарай 5%, ал 2027 жылға 4,6% экономикалық өсім болжанып отырған бұл аймақта Қазақстан 4,5% өсім көрсеткішімен локомотив ролін атқарса, Өзбекстан, Қырғызстан және Тәжікстан өздерінің экономикалық серпінін сақтап отыр. Өңірлік өзара іс-қимыл контексінде 2026 жылғы 2 ақпандағы Түркия-Қазақстан Ынтымақтастық жоспары Ankara-Astana бағытындағы дипломатиялық қатынастардың тереңдеуінің жаңа кезеңін білдіреді. Екінші жағынан, 15 наурызда Қазақстанда өтетін Конституциялық референдум елдің демократиялық және институционалдық жаңғыруы тұрғысынан маңызды белесті бейнелейді.

Жаһандық ауқымда тереңдей түскен геосаяси жіктелулер мен Таяу Шығыста ушығып тұрған қақтығыстар жағдайында, қайырымдылық пен рухани тазару айы саналатын қасиетті Рамазан және жаңарудың байырғы нышаны – Әз-Наурыз мерекесі өңірлік дағдарыстардың бәсеңдеуіне ықпал етіп, оның орнын тұрақтылыққа бағдарланған диалогқа және ұжымдық бейбітшілік ниетіне босатып беруіне тілектеспіз.

Зейініңіз ашылсын!

ÖN SÖZ АЛҒЫСӨЗ

<i>AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ</i> <i>ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ДИРЕКТОРЫ</i> DOÇ. DR. SUAT BEYLUR	1
--	---

GÜNCEL ӨЗЕКТІ ПІКІР

<i>KAZAKHSTAN'S STRATEGIC MOVES IN AI DIPLOMACY</i> <i>СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ШАГИ КАЗАХСТАНА В ДИПЛОМАТИИ</i> <i>ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА</i> DR. ALBINA MURATBEKOVA	4
<i>THE ROMA-ASTANA STRATEGIC DIALOGUE: A PRAGMATIC PARTNERSHIP IN A</i> <i>CHANGING EURO-CENTRAL ASIAN LANDSCAPE</i> <i>РИМСКО-АСТАНИНСКИЙ СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ДИАЛОГ: ПРАГМАТИЧНОЕ</i> <i>ПАРТНЁРСТВО В МЕНЯЮЩЕМСЯ ЕВРО-ЦЕНТРАЛЬНОАЗИАТСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ</i> PAOLO PROLI	17
<i>KRİTİK MİNERALLER VE ENERJİ GÜVENLİĞİ:</i> <i>YEŞİL DÖNÜŞÜM İÇİN GELİŞEN TEDARİK ZİNCİRLERİNDE TÜRKİYE'NİN KONUMU</i> <i>КРИТИКАЛЫҚ МИНЕРАЛДАР ЖӘНЕ ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК:</i> <i>ЖАСЫЛ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЖОЛЫНДАҒЫ ДАМУ МЕН ЖЕТКІЗІЛІМ</i> <i>ТІЗБЕКТЕРІНДЕ ТҮРКІЯНЫҢ ОРНЫ</i> ZHENGIZKHAN ZHANALTAY	27
<i>KAZAKHSTAN'S ACCEPTANCE OF THE BOARD OF PEACE INVITATION:</i> <i>REDEFINING ITS ROLE IN GLOBAL DIPLOMACY?</i> <i>ПРИНЯТИЕ КАЗАХСТАНОМ ПРИГЛАШЕНИЯ В СОВЕТ МИРА:</i> <i>ПЕРЕОПРЕДЕЛЕНИЕ РОЛИ КАЗАХСТАНА В ГЛОБАЛЬНОЙ ДИПЛОМАТИИ</i> ANUAR SATMURZIN	43
<i>KAZAKHSTAN'S MULTI-VECTOR FOREIGN POLICY AS A MIDDLE POWER STRATEGY IN</i> <i>THE CONTEXT OF CONTEMPORARY GEOPOLITICAL COMPETITION</i> <i>МНОГОВЕКТОРНАЯ ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА КАЗАХСТАНА КАК СТРАТЕГИЯ СРЕДНЕЙ</i> <i>ДЕРЖАВЫ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОЙ ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЙ КОНКУРЕНЦИИ</i> FATIMA KHAMZAYEVA	53

<i>KAZAKİSTAN'DA YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI ÇABALARI</i> <i>ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АШЫЛУЛАРЫ</i> SHAKHIDA TASHBAYEVA	62
<i>NATURAL DISASTERS IN POST-SOVIET CENTRAL ASIA: TRENDS AND IMPACTS</i> <i>СТИХИЙНЫЕ БЕДСТВИЯ В ПОСТСОВЕТСКОЙ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ:</i> <i>ТЕНДЕНЦИИ И ПОСЛЕДСТВИЯ</i> KANAT MAKHANOV	75
<i>CIVIC RESPONSIBILITY IN THE POST-SOVIET COUNTRIES OF CENTRAL ASIA</i> <i>ГРАЖДАНСКАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ В ПОСТСОВЕТСКИХ СТРАНАХ</i> <i>ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ</i> PROF. DR. GULNAR NADIROVA	88

ETKİNLİKLER İC-ШАРАЛАР

..... 99

İNFOGRAFIK ИНФОГРАФИКА

..... 119

KAZAKHSTAN'S STRATEGIC MOVES IN AI DIPLOMACY

DR. ALBINA MURATBEKOVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ШАГИ КАЗАХСТАНА В ДИПЛОМАТИИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Over the past year, artificial intelligence (AI) has moved from a specialized technological domain into the fabric of everyday life, reshaping how people work, communicate, and access information. Its diffusion across nearly all sectors of the economy has automated routine functions, reconfigured labor markets, and redefined productivity models. At the same time, AI has evolved into a structural variable in geopolitics. It now operates not merely as an innovation driver, but as a strategic asset shaping military modernization, economic competitiveness, and normative influence in global governance frameworks.

Against the backdrop of an increasingly fragmented technological order characterized by regulatory divergence, securitized supply chains, and emerging digital blocs, states are actively positioning themselves within the global AI hierarchy. In this environment, Kazakhstan has articulated a clear ambition to secure a role in the emerging AI-centered geopolitical landscape. The country's emphasis on AI constitutes a strategic state priority rather than a short-term policy trend. Through investments in digital infrastructure, ecosystem development, and international technological partnerships, Kazakhstan aims

KAZAKHSTAN HAS ARTICULATED A CLEAR AMBITION TO SECURE A ROLE IN THE EMERGING AI-CENTERED GEOPOLITICAL LANDSCAPE

КАЗАХСТАН ОБОЗНАЧИЛ ЧЁТКОЕ СТРЕМЛЕНИЕ ЗАКРЕПИТЬ ЗА СОБОЙ РОЛЬ В ФОРМИРУЮЩЕМСЯ ГЕОПОЛИТИЧЕСКОМ ЛАНДШАФТЕ, ОРИЕНТИРОВАННОМ НА ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ

За последний год искусственный интеллект (ИИ) вышел за пределы узкоспециализированной технологической сферы и стал частью повседневной жизни, меняя то, как люди работают, общаются и получают доступ к информации. Распространение ИИ практически во всех секторах экономики привело к автоматизации рутинных функций, трансформации рынков труда и переосмыслению моделей производительности. ИИ также превратился в структурный фактор геополитики, выступая не только как двигатель инноваций, но и как стратегический ресурс, формирующий модернизацию вооружённых сил, экономическую конкурентоспособность и нормативное влияние в рамках глобальных систем управления.

На фоне всё более фрагментированного технологического порядка, характеризующегося расхождениями в регулировании, секьюритизацией цепочек поставок и формированием новых цифровых блоков, государства активно стремятся занять своё место в глобальной иерархии ИИ. В этих условиях Казахстан обозначил чёткое стремление закрепить за собой роль в формирующемся геополитическом ландшафте, ориен-

to advance domestic modernization while strengthening its claim to regional leadership in the AI domain.

Particularly, President Kassym-Jomart Tokayev has consistently advocated for the advancement of artificial intelligence. He framed digitalisation and AI as “a matter of national survival,” positioning these technologies at the core of Kazakhstan’s long-term competitiveness [El.kz, 2026]. He envisions the country not merely as a participant in the global digital economy but as a Eurasian technological hub, where AI and digital transformation serve as essential instruments for securing state agency and strategic autonomy in the evolving international system. At the National Kurultai (Congress) in January 2026, Tokayev reinforced this vision, emphasizing that technological adaptation now surpasses traditional metrics, such as population size, as a determinant of national influence and resilience. He stated that digitalisation extends beyond economic modernization: it is inseparable from the preservation of national identity and cultural heritage. Moreover, by embedding Kazakhstan’s cultural legacy within the global digital civilization through the National Digital Heritage, the President frames

тированном на искусственный интеллект. Акцент страны на развитии ИИ является не краткосрочной политической тенденцией, а стратегическим государственным приоритетом. Посредством инвестиций в цифровую инфраструктуру, развитие экосистемы и международные технологические партнёрства Казахстан стремится продвигать внутреннюю модернизацию и одновременно укреплять свои позиции как регионального лидера в сфере искусственного интеллекта.

В частности, Президент Касым-Жомарт Токаев последовательно выступает за развитие искусственного интеллекта. Он охарактеризовал цифровизацию и ИИ как «вопрос национального выживания», поместив эти технологии в центр долгосрочной конкурентоспособности Казахстана [El.kz, 2026]. Он видит страну не просто участником глобальной цифровой экономики, но и евразийским технологическим хабом, где искусственный интеллект и цифровая трансформация выступают ключевыми инструментами обеспечения государственной субъектности и стратегической автономии в формирующейся международной системе. На Националь-

technology as both a tool of soft power and a means of sustaining national agency in a rapidly transforming geopolitical landscape [Gov.kz, 2026a].

This narrative has been reinforced through state-of-the-nation addresses and high-level international engagements, elevating AI from innovation policy to the realm of national security and structural competitiveness. In his September 2025 address, “Kazakhstan in the Era of Artificial Intelligence: Key Tasks and Their Solutions through Digital Transformation,” the President outlined an accelerated roadmap to build a “fully digital nation” within three years [Akorda, 2025]. The speech marked a transition from gradual modernization to proactive, state-led technological restructuring. He underscored that AI is no longer a distant or abstract concept, but a transformative force reshaping cognition, social interaction, and economic organization particularly among younger generations. By framing AI as a determinant of both production systems and societal worldviews, he positioned it as a structural driver of national development. The President’s directive to

ном курултае в январе 2026 года Токаев подтвердил это видение, подчеркнув, что способность к технологической адаптации сегодня превосходит традиционные показатели, такие как численность населения, в качестве фактора национального влияния и устойчивости. Он отметил, что цифровизация выходит за рамки экономической модернизации: она неразрывно связана с сохранением национальной идентичности и культурного наследия. Более того, интегрируя культурное наследие Казахстана в глобальную цифровую цивилизацию через инициативу «Национальное цифровое наследие», президент рассматривает технологии как инструмент мягкой силы и одновременно как средство сохранения национальной субъектности в стремительно меняющемся геополитическом ландшафте [Gov.kz, 2026a].

Этот нарратив также усиливается через послания президента народу и участие в международных мероприятиях высокого уровня, где искусственный интеллект выводится из сферы инновационной политики в область национальной безопас-

the government was clear: ensure the comprehensive integration of AI across all sectors, from agriculture and industry to education and public administration [Akorda, 2025].

To implement this vision, Kazakhstan has undergone a rapid and comprehensive institutional restructuring. This architectural shift is designed to centralize AI policy and provide a single, authoritative point of contact for international partners, thereby enhancing the country's 'tech-diplomatic' efficiency.

In September 2025, Kazakhstan upgraded its institutional architecture by establishing the Ministry of Artificial Intelligence and Digital Development. Headed by a Deputy Prime Minister-level official, the ministry is empowered to embed AI priorities across government policy. Its mandate spans the full AI lifecycle—from oversight of sovereign computing infrastructure, including the Alem and AI-Farabium supercomputers, to the rollout of national capacity-building initiatives such as the AI-Sana education program [Er10.kz, 2025].

On 17 November 2025, President Tokayev signed the Law "On Artificial Intelligence," creating a comprehensive legal framework governing the development, deployment, and regulation of AI systems. The legislation establishes principles of security, transparency, and accountability, underscoring Kazakhstan's proactive regulatory approach. By adopting a standalone AI law, Kazakhstan became the first country in Central Asia and only the second jurisdiction globally after the European Union to codify AI governance at this level. The AI Law introduces a risk-based classification system, categorizing AI applications as low, medium, or high risk [Gov.kz, 2026b]. From the perspective of AI diplomacy, this regulatory clarity enhances Kazakhstan's attractiveness to international invest-

PRESIDENT KASSYM-JOMART TOKAYEV FRAMED DIGITALISATION AND AI AS "A MATTER OF NATIONAL SURVIVAL," POSITIONING THESE TECHNOLOGIES AT THE CORE OF KAZAKHSTAN'S LONG-TERM COMPETITIVENESS

ПРЕЗИДЕНТ КАСЫМ-ЖОМАРТ ТОКАЕВ ОХАРАКТЕРИЗОВАЛ ЦИФРОВИЗАЦИЮ И ИИ КАК «ВОПРОС НАЦИОНАЛЬНОГО ВЫЖИВАНИЯ», ПОМЕСТИВ ЭТИ ТЕХНОЛОГИИ В ЦЕНТР ДОЛГОСРОЧНОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ КАЗАХСТАНА

ности и структурной конкурентоспособности. В своем послании сентября 2025 года «Казakhstan в эпоху искусственного интеллекта: актуальные задачи и их решения через цифровую трансформацию» президент представил ускоренную дорожную карту по созданию «полностью цифровой нации» в течение трёх лет [Акорда, 2025]. Это выступление о знаменовало переход от постепенной модернизации к проактивной, управляемой государством технологической перестройке. Президент подчеркнул, что ИИ уже не является отдалённой или абстрактной концепцией, а представляет собой трансформационную силу, меняющую способы мышления, социальное взаимодействие и экономическую организацию — особенно среди молодого поколения. Представив ИИ как фактор, определяющий как производственные системы, так и мировоззрение общества, он обозначил его как структурный двигатель национального развития. Поручение президента правительству было чётким: обеспечить комплексную интеграцию искусственного интеллекта во все сектора — от сельского хозяйства и промышленности до образования и государственного управления [Акорда, 2025].

Для реализации этого видения Казахстан провёл быстрое и комплексное институциональное реформирование. Этот архитектурный сдвиг направлен на централизацию политики в сфере искусственного интеллекта и создание единой авторитетной точки взаимодействия для международных партнёров, тем самым повышая «техно-дипломатическую» эффективность страны.

В сентябре 2025 года Казахстан модернизировал свою институциональную архитектуру, создав Министерство искусствен-

tors and technology firms by offering a predictable and standards-aligned legal environment.

The declaration of 2026 as the Year of Digitalization and Artificial Intelligence also marks a strategic inflection point in Kazakhstan's digital transformation agenda. Rather than introducing new pilot initiatives, the policy signals a transition toward systemic institutionalization embedding AI across governance, education, industry, science, and social policy. This shift reflects a move from experimental modernization toward the consolidation of AI as state infrastructure, repositioning digital transformation from a technical reform agenda to a core element of national development and strategic autonomy.

Domestically, the establishment of the "Alem.AI" International Center for Artificial Intelligence and the expansion of the Astana Hub innovation ecosystem constitute the institutional backbone of this strategy. Launched in late 2025, Alem.AI is framed by state leadership as a "global hub" and a "factory of ideas," designed not merely as a research facility but as a normative platform where AI technologies are developed and deployed in accordance with articulated ethical standards and governance principles. Its function extends beyond innovation: it institutionalizes AI governance capacity, providing a hybrid physical-digital environment where international researchers, startups, and government agencies collaborate on AI-driven public administration, regulatory design, and socially oriented digital solutions. In doing so, Kazakhstan positions itself not only as a technology adopter but as a participant in shaping AI governance discourse.

In October 2025, Kazakhstan further advanced its sovereign computational capacity with the launch of the second high-performance comput-

AI DIPLOMACY HAS EMERGED NOT MERELY AS A SUPPLEMENTARY POLICY TRACK BUT AS A CENTRAL DRIVER OF KAZAKHSTAN'S REGIONAL AND TRANSREGIONAL AGENDA

ДИПЛОМАТИЯ ИИ СТАЛА НЕ ПРОСТО ДОПОЛНИТЕЛЬНЫМ НАПРАВЛЕНИЕМ ПОЛИТИКИ, А ЦЕНТРАЛЬНЫМ ЗВЕНОМ РЕГИОНАЛЬНОЙ И ТРАНСНАЦИОНАЛЬНОЙ ПОВЕСТКИ КАЗАХСТАНА

ного интеллекта и цифрового развития. Возглавляемое должностным лицом уровня заместителя премьер-министра, министерство наделено полномочиями интегрировать приоритеты ИИ во все направления государственной политики. Его мандат охватывает полный жизненный цикл ИИ — от контроля над суверенной вычислительной инфраструктурой, включая суперкомпьютеры Alem и AI-Farabium, до реализации национальных программ по наращиванию потенциала, таких как образовательная программа AI-Sana [Er10.kz, 2025].

17 ноября 2025 года Президент Токаев подписал Закон «Об искусственном интеллекте», сформировав комплексную правовую основу, регулирующую разработку, внедрение и использование систем ИИ. Закон устанавливает принципы безопасности, прозрачности и подотчётности, подчеркивая проактивный подход Казахстана к регулированию. Приняв отдельный закон об ИИ, Казахстан стал первой страной в Центральной Азии и лишь второй юрисдикцией в мире после Европейского союза, закрепившей управление искусственным интеллектом на таком уровне. Закон вводит систему классификации на основе оценки рисков, разделяя приложения ИИ на категории низкого, среднего и высокого риска [Gov.kz, 2026b]. С точки зрения дипломатии, такая регуляторная определённость повышает привлекательность Казахстана для международных инвесторов и технологических компаний, предлагая предсказуемую и согласованную со стандартами правовую среду.

Объявление 2026 года Годом цифровизации и искусственного интеллекта также знаменует стратегический переломный момент в цифровой трансформации Казахстана. Вместо запуска новых

ing cluster, AI-Farabium, built on Kazakhtelecom's platform and powered by NVIDIA H200 architecture. Delivering performance measured in tens of petaflops, the cluster operates alongside earlier systems within the unified Alem.Cloud ecosystem. The creation of this integrated computational infrastructure significantly expands nationwide access to advanced processing power for startups, universities, research institutes, and private enterprises. Strategically, this reduces dependence on external cloud providers, enhances technological sovereignty, and establishes the material foundation necessary for scaling AI research, training large language models, and deploying industrial AI solutions.

The Astana Hub International Innovation Cluster, now comprising nearly 1,900 participants including more than 470 foreign companies serves as the outward-facing dimension of Kazakhstan's AI strategy. Functioning as both an innovation platform and a techno-diplomatic instrument, the Hub integrates economic modernization with foreign policy outreach. Its "International Agents" program effectively operates as a distributed technology diplomacy network, with representatives stationed in key global innovation centers such as Silicon Valley, London, and Dubai.

пилотных инициатив данная политика сигнализирует о переходе к системной институционализации — интеграции ИИ во все сферы: государственное управление, образование, промышленность, науку и социальную политику. Этот сдвиг отражает переход от экспериментальной модернизации к консолидации искусственного интеллекта как элемента государственной инфраструктуры, что переосмысливает цифровую трансформацию — от технической реформы к ключевому компоненту национального развития и стратегической автономии.

На внутреннем уровне создание Международного центра искусственного интеллекта "Alem.AI" и расширение инновационной экосистемы Astana Hub формируют институциональную основу данной стратегии. Запущенный в конце 2025 года, центр Alem.AI позиционируется как «глобальный хаб» и «фабрика идей», предназначенная не только как исследовательская площадка, но и как нормативная платформа, где технологии искусственного интеллекта разрабатываются и внедряются в соответствии с установленными этическими стандартами и принципами управления. Функций хаба выходят за рамки иннова-

These agents facilitate cross-border partnerships, venture capital flows, and technology transfer, while simultaneously branding Kazakhstan as a credible digital partner. By linking domestic innovation ecosystems with global markets, Astana Hub operationalizes a model in which digital infrastructure, diplomatic engagement, and economic diversification reinforce one another. In this sense, Kazakhstan's AI strategy represents a dual-track approach: strengthening sovereign technological capacity internally while projecting a cooperative, standards-oriented digital identity externally [Astana Hub, 2025].

This domestic digital overhaul is inseparable from Kazakhstan's evolving international positioning. AI diplomacy has emerged not merely as a supplementary policy track but as a central driver of Kazakhstan's regional and transregional agenda. By embedding AI cooperation into high-level diplomatic engage-

ций: центр институционализирует потенциал управления ИИ, создавая гибридную физико-цифровую среду, в которой международные исследователи, стартапы и государственные структуры сотрудничают в разработке решений на основе ИИ для государственного управления, регулирования и социально ориентированных цифровых сервисов. Так Казахстан стремится позиционировать себя не только как пользователя технологий, но и как участника формирования международного дискурса в области управления искусственным интеллектом.

В октябре 2025 года Казахстан также усилил свои суверенные вычислительные возможности, запустив второй кластер высокопроизводительных вычислений AI-Farabium, созданный на платформе Kazakhtelecom и работающий на архитектуре NVIDIA H200. Обеспечивая производи-

ments, President Kassym-Jomart Tokayev has elevated technological modernization to the status of a core foreign policy priority. Artificial intelligence is consistently framed in bilateral and multilateral negotiations as a strategic domain intersecting economic diversification, connectivity, and geopolitical relevance.

Tokayev's diplomatic activism has translated into concrete technological partnerships. Cooperation with the United Arab Emirates deepened following the launch of Kazakhstan's first national supercomputer in June 2025, developed in strategic partnership with Presight (part of the UAE-based G42 group) [Presight, 2026]. This collaboration not only expanded Kazakhstan's computational capacity

BY EMBEDDING AI COOPERATION INTO HIGH-LEVEL DIPLOMATIC ENGAGEMENTS, PRESIDENT KASSYM-JOMART TOKAYEV HAS ELEVATED TECHNOLOGICAL MODERNIZATION TO THE STATUS OF A CORE FOREIGN POLICY PRIORITY

ВНЕДРИВ СОТРУДНИЧЕСТВО В ОБЛАСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СВОЮ ДИПЛОМАТИЮ, ПРЕЗИДЕНТ КАСЫМ-ЖОМАРТ ТОКАЕВ ПОДНЯЛ ТЕХНОЛОГИЧЕСКУЮ МОДЕРНИЗАЦИЮ ДО СТАТУСА КЛЮЧЕВОГО ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОГО ПРИОРИТЕТА

тельность, измеряемую десятками петафлопс, кластер функционирует вместе с ранее созданными системами в рамках единой экосистемы Alem.Cloud. Формирование этой интегрированной вычислительной инфраструктуры значительно расширяет общенациональный доступ к передовым вычислительным мощностям для стартапов, университетов, научно-исследовательских институтов и частных компаний. В стратегическом плане это снижает зависимость от зарубежных облачных провайдеров, усиливает технологический суверенитет и формирует материальную основу для масштабирования исследований в области ИИ, обучения крупных языковых моделей и внедрения промышленных решений на основе искусственного интеллекта.

Международный инновационный кластер Astana Hub, объединяющий сегодня почти 1 900 участников, включая более 470 иностранных компаний, выступает внешним измерением стратегии Казахстана в области искусственного интеллекта. Функционируя одновременно как инновационная платформа и инструмент технодипломатии, хаб объединяет экономическую модернизацию с внешнеполитической деятельностью. Его программа «International Agents» фактически действует как распределённая сеть технологической дипломатии: представители работают в ключевых мировых инновационных центрах, таких как Силиконовая долина, Лондон и Дубай.

Эти агенты способствуют формированию трансграничных партнёрств, привлечению венчурного капитала и трансферу технологий, одновременно формируя имидж Казахстана как надёжного цифрового партнёра. Соединяя внутренние инновационные экосистемы с глобальными рынками, Astana Hub реализует модель, в которой

but also positioned it within a broader Gulf–Central Asia digital corridor.

During the September 2025 visit to the United States, AI and digital infrastructure were again central themes. Agreements with Amazon included a \$200 million investment to expand Kazakhstan’s internet infrastructure and integrate the Project Kuiper satellite network, significantly enhancing rural connectivity and digital inclusion. Simultaneously, partnerships with NVIDIA, HP, Cisco, and Oracle collectively valued at up to \$3.7 billion underpin the technological and educational ecosystem required for the implementation of the national “AI-Sana” program. These agreements illustrate how Kazakhstan leverages strategic

цифровая инфраструктура, дипломатическое взаимодействие и экономическая диверсификация взаимно усиливают друг друга. В этом смысле стратегия Казахстана в сфере ИИ представляет собой двухконтурный подход: укрепление суверенного технологического потенциала внутри страны и одновременно формирование на международной арене образа государства, ориентированного на сотрудничество и развитие стандартов в цифровой сфере [Astana Hub, 2025].

Эта внутренняя цифровая трансформация неразрывно связана с изменяющимся международным позиционированием Казахстана. Дипломатия искусственного интеллекта

engagement with leading U.S. technology firms to accelerate domestic capability while reinforcing its image as an open and reliable technology partner [Birbayeva, 2025a].

At the same time, Kazakhstan continues to operate as a pivotal node within China's Digital Silk Road. During President Tokayev's official visit to Beijing in September 2025, Kazakhtelecom and China Energy Overseas Investment signed an agreement to construct a 100 MW data center powered exclusively by renewable energy [Birbayeva, 2025b]. Envisioned as a Eurasian hub for AI infrastructure and cloud services, this facility exemplifies Kazakhstan's effort to integrate green energy transition with digital infrastructure expan-

стала не просто дополнительным направлением политики, а ключевым драйвером региональной и трансрегиональной повестки страны. Интегрируя сотрудничество в сфере ИИ в дипломатические контакты на высшем уровне, Президент Касым-Жомарт Токаев придал технологической модернизации статус одного из центральных приоритетов внешней политики. Искусственный интеллект последовательно рассматривается в двусторонних и многосторонних переговорах как стратегическая область, пересекающаяся с вопросами экономической диверсификации, взаимосвязанности и геополитической значимости.

Дипломатическая активность Токаева способствует созданию новых технологических партнёрств. Сотрудничество с Объединёнными Арабскими Эмиратами углубилось после запуска первого национального суперкомпьютера Казахстана в июне 2025 года, разработанного в стратегическом партнёрстве с компанией Presight (входящей в эмиратскую группу G42) [Presight, 2026]. Это сотрудничество не только расширило вычислительные возможности Казахстана, но и интегрировало страну в более широкий цифровой коридор Персидский залив — Центральная Азия.

Во время визита в Соединённые Штаты в сентябре 2025 года искусственный интеллект и цифровая инфраструктура также стали центральными темами переговоров. Соглашения с Amazon включали инвестиции в размере 200 млн долларов для расширения интернет-инфраструктуры Казахстана и интеграции спутниковой сети Project Kuiper, что значительно усилит доступ к связи в сельских регионах и будет способствовать цифровой инклюзии. Одновременно партнёрства с NVIDIA, HP, Cisco и Oracle, совокупная стоимость которых оценивается до 3,7 млрд долларов, формируют технологическую и образовательную экосистему, необходимую для реализации национальной программы «AI-Sana». Эти соглашения демонстрируют, как Казахстан использует стратегическое взаимодействие с ведущими технологическими компаниями США для ускорения развития внутренних возможностей, одновременно укрепляя свой

sion. Moreover, Astana's support for China's proposal to establish a Global Organization for Cooperation in AI signals a calibrated willingness to participate in emerging multilateral AI governance frameworks led by Beijing, particularly those emphasizing technological development in the Global South.

Beyond bilateral diplomacy, Kazakhstan actively embeds AI into regional institutional frameworks. As the founder and leading force behind the Conference on Interaction and Confidence-Building Measures in Asia (CICA), Kazakhstan has advanced the securitization and institutionalization of digital transformation within regional governance discourse. President Tokayev's proposal to establish a CICA Council on Sustainable Connectivity reflects an attempt to link AI deployment with transport optimization, supply chain resilience, and infrastructure coordination particularly along the Trans-Caspian International Transport Route. By framing AI as an enabler of fair and efficient global transport systems, Kazakhstan positions itself as a technological integrator of Eurasian connectivity rather than merely a transit territory [CICA, 2025].

Within the Organization of Turkic States (OTS), Kazakhstan, together with Uzbekistan, took a leading role at the 2025 Gabala OTS Summit in promoting the strategic integration of AI into industrial modernization and green manufacturing initiatives. Their efforts extend beyond technological adoption, linking innovation to cultural and linguistic

имидж открытого и надёжного технологического партнёра [Birbayeva, 2025a].

В то же время Казахстан продолжает выступать ключевым узлом в рамках Цифрового шелкового пути Китая. Во время официального визита Президента Токаева в Пекин в сентябре 2025 года Kazakhtelecom и China Energy Overseas Investment подписали соглашение о строительстве центра обработки данных мощностью 100 МВт, который будет работать исключительно на возобновляемых источниках энергии [Birbayeva, 2025b]. Предполагается, что этот объект станет евразийским хабом для инфраструктуры искусственного интеллекта и облачных сервисов, демонстрируя стремление Казахстана сочетать энергетический переход к «зелёной» энергетике с расширением цифровой инфраструктуры. Кроме того, поддержка Астаной китайской инициативы по созданию Глобальной организации сотрудничества в сфере ИИ свидетельствует о взвешенной готовности Казахстана участвовать в формирующихся многосторонних механизмах управления искусственным интеллектом под эгидой Пекина, особенно тех, которые ориентированы на технологическое развитие стран Глобального Юга.

Помимо двусторонней дипломатии Казахстан активно интегрирует искусственный интеллект в региональные институциональные структуры. Будучи основателем и ключевой движущей силой Совещания по взаимодействию и мерам доверия в Азии (СВМДА), Казахстан продвигает секьюритизацию и институционализацию цифровой трансформации в рамках регионального управленческого дискурса. Предложение Президента Токаева о создании Совета СВМДА по устойчивой взаимосвязанности отражает попытку связать внедрение ИИ с оптимизацией транспортных систем, устойчивостью цепочек поставок и координацией инфраструктуры — особенно вдоль Транскаспийского международного транспортного маршрута. Представляя искусственный интеллект как инструмент обеспечения более справедливых и эффективных глобальных транспортных систем, Казахстан стремится позиционировать себя не просто как транзитную территорию, а как технологического инте-

preservation: the promotion of Latin-based scripts and national languages within digital education platforms exemplifies how technological cooperation is closely intertwined with identity-building, regional influence, and soft power projection [Birbayeva, 2025c].

Taken together, these initiatives reveal a coherent dual-track strategy. Domestically, Kazakhstan invests in computational sovereignty, digital skills, and AI-enabled public administration. Externally, it converts these investments into diplomatic capital. A technologically advanced state enhances its credibility, bargaining power, and attractiveness within global markets and diplomatic networks. Digital transformation thus functions simultaneously as an internal modernization project and an external signaling mechanism. By projecting itself as an AI-ready and norm-conscious actor, Kazakhstan seeks to consolidate its role as Central Asia's leading technological hub, attract high-tech investment flows, and participate more assertively in shaping the evolving architecture of global AI governance.

References:

- Akorda (2025). President Kassym-Jomart Tokayev's State of the Nation Address to the People of Kazakhstan "Kazakhstan in the Era of Artificial Intelligence: Current Challenges and Solutions through Digital Transformation". Retrieved from <https://www.akorda.kz/en/president-kassym-jomart-tokayevs-state-of-the-nation-address-to-the-people-of-kazakhstan-kazakhstan-in-the-era-of-artificial-intelligence-current-challenges-and-solutions-through-digital-transformation-1083029>. Accessed on 10.02.2026.
- Astana Hub (2025). Astana Hub in Numbers: How the International Innovation Cluster Built a \$4.3 Billion Ecosystem in 7 Years. Retrieved from <https://astana-hub.com/en/article/astana-hub-v-tsifrakh-kak-mezhdunarodnyi-innovatsionnyi-klaster-postroil-ekosistemu-na-43-mlrd-za-7-l>. Accessed on 10.02.2026.
- Birbayeva, Ayana (2025a). Kazakhstan to Strengthen Innovation Ties with Amazon, Meta and OpenAI. Retrieved from <https://astanatimes.com/2025/09/kazakhstan-to-strengthen-innovation-ties-with-amazon-meta-and-openai/>. Accessed on 10.02.2026.
- Birbayeva, Ayana (2025b). Kazakhstan, China to Build Advanced Green Data Center. Retrieved from <https://astanatimes.com/2025/09/kazakhstan-china-to-build-advanced-green-data-center/>. Accessed on 10.02.2026.
- Birbayeva, Ayana (2025c). President Tokayev Proposes Expanding Integration at OTS Summit. Retrieved from <https://astanatimes.com/2025/10/president-to>

гратора евразийской взаимосвязанности [CICA, 2025].

В рамках Организации тюркских государств (ОТГ) Казахстан совместно с Узбекистаном сыграл ведущую роль на саммите ОТГ в Габале в 2025 году, продвигая стратегическую интеграцию искусственного интеллекта в процессы промышленной модернизации и инициативы по развитию «зелёного» производства. Эти усилия выходят за рамки простого внедрения технологий, связывая инновации с сохранением культурной и языковой идентичности: продвижение латинской графики и национальных языков на цифровых образовательных платформах демонстрирует, как технологическое сотрудничество тесно переплетается с формированием идентичности, усилением регионального влияния и проекцией мягкой силы [Birbayeva, 2025c].

В совокупности эти инициативы демонстрируют целостную двухуровневую стратегию. На внутреннем уровне Казахстан инвестирует в вычислительный суверенитет, развитие цифровых навыков и внедрение ИИ в систему государственного управления. На внешнем уровне эти инвестиции трансформируются в дипломатический капитал. Технологически развитое государство усиливает свою международную репутацию, переговорные позиции и привлекательность в глобальных рынках и дипломатических сетях.

Таким образом, цифровая трансформация одновременно выступает внутренним проектом модернизации и внешним сигналом. Позиционируя себя как государство, готовое к развитию искусственного интеллекта и ориентированное на формирование нормативных стандартов, Казахстан стремится укрепить свою роль ведущего технологического центра Центральной Азии, привлечь инвестиции в высокотехнологичные отрасли и более активно участвовать в формировании формирующейся архитектуры глобального управления искусственным интеллектом.

Источники:

- Акорда (2025). Послание Президента Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана «Казахстан в эпоху искусственного интеллекта: современные вызо-

- kayev-proposes-expanding-integration-at-ots-summit/. Accessed on 10.02.2026.
- CICA (2025). CICA Secretary General highlights the role of artificial intelligence in sustainable connectivity at Kazakhstan Transport Week. Retrieved from https://www.s-cica.org/index.php?view=page&t=press_releases&id=2685. Accessed on 10.02.2026.
- El.kz (2026). Kazakhstan bets on AI to achieve breakthrough development. Retrieved from https://el.kz/en/kazakhstan-bets-on-ai-to-achieve-breakthrough-development_400043193. Accessed on 10.02.2026.
- Er10.kz (2025). Why does Kazakhstan need a Ministry of AI and how will it work? Retrieved from <https://er10.kz/read/analitika/zachem-kazahstanu-ministerstvo-ii-i-kak-ono-budet-rabotat>. Accessed on 10.02.2026.
- Gov.kz (2026a). Factsheet on President Kassym-Jomart Tokayev's Speech at the National Kurultai. Retrieved from <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa-ljubljana/press/news/details/1145525>. Accessed on 10.02.2026.
- Gov.kz (2026b). The Law on Artificial Intelligence has come into force in Kazakhstan. Retrieved from <https://www.gov.kz/memleket/entities/maidd/press/news/details/1143060?lang=ru>. Accessed on 10.02.2026.
- Presight (2026). Kazakhstan unveils first national supercomputer in strategic partnership with Presight. Retrieved from <https://www.presight.ai/news/kazakhstan-unveils-first-national-supercomputer-in-strategic-partnership-with-presight/>. Accessed on 10.02.2026.
- вы и решения в условиях цифровой трансформации». Доступно по адресу: <https://www.akorda.kz/en/president-kassym-jomart-tokayevs-state-of-the-nation-address-to-the-people-of-kazakhstan-kazakhstan-in-the-era-of-artificial-intelligence-current-challenges-and-solutions-through-digital-transformation-1083029>. Дата обращения: 10.02.2026.
- Astana Hub (2025). Astana Hub в цифрах: как международный инновационный кластер за 7 лет создал экосистему стоимостью 4,3 миллиарда долларов. Доступно по адресу: <https://astanahub.com/en/article/astana-hub-v-tsifrakh-kak-mezhdunarodnyi-innovatsionnyi-klaster-postroil-ekosistemu-na-43-mld-za-7-l>. Дата обращения: 10.02.2026.
- Бирбаева, Аяна (2025а). Казахстан укрепляет инновационные связи с Amazon, Meta и OpenAI. Доступно по адресу: <https://astanatimes.com/2025/09/kazakhstan-to-strengthen-innovation-ties-with-amazon-meta-and-openai/>. Дата обращения: 10.02.2026.
- Бирбаева, Аяна (2025b). Казахстан и Китай построят передовой экологически чистый центр обработки данных. Доступно по адресу: <https://astanatimes.com/2025/09/kazakhstan-china-to-build-advanced-green-data-center/>. Дата обращения: 10.02.2026.
- Бирбаева, Аяна (2025с). Президент Токаев предлагает расширить интеграцию на саммите ОТС. Доступно по адресу: <https://astanatimes.com/2025/10/president-tokayev-proposes-expanding-integration-at-ots-summit/>. Дата обращения: 10.02.2026.
- СВДМА (2025). Генеральный секретарь СВДМА подчеркнул роль искусственного интеллекта в устойчивом развитии транспортной инфраструктуры на Казахстанской транспортной неделе. Доступно по адресу: https://www.s-cica.org/index.php?view=page&t=press_releases&id=2685. Дата обращения: 10.02.2026.
- El.kz (2026). Казахстан делает ставку на искусственный интеллект для достижения прорывного развития. Доступно по адресу: https://el.kz/en/kazakhstan-bets-on-ai-to-achieve-breakthrough-development_400043193. Дата обращения: 10.02.2026.
- Er10.kz (2025). Зачем Казахстану нужно Министерство искусственного интеллекта и как оно будет работать? Доступно по адресу: <https://er10.kz/read/analitika/zachem-kazahstanu-ministerstvo-ii-i-kak-ono-budet-rabotat>. Дата обращения: 10.02.2026.
- Gov.kz (2026а). Информационный бюллетень о выступлении президента Касым-Жомарта Токаева на Национальном Курултае. Доступно по адресу: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa-ljubljana/press/news/details/1145525>. Дата обращения: 10.02.2026.
- Gov.kz (2026b). В Казахстане вступил в силу Закон об искусственном интеллекте. Доступно по адресу: <https://www.gov.kz/memleket/entities/maidd/press/news/details/1143060?lang=ru>. Дата обращения: 10.02.2026.
- Presight (2026). Казахстан представил первый национальный суперкомпьютер, созданный в рамках стратегического партнерства с компанией Presight. Доступно по адресу: <https://www.presight.ai/news/kazakhstan-unveils-first-national-supercomputer-in-strategic-partnership-with-presight/>. Дата обращения: 10.02.2026.

THE ROMA-ASTANA STRATEGIC DIALOGUE: A PRAGMATIC PARTNERSHIP IN A CHANGING EURO-CENTRAL ASIAN LANDSCAPE

PAOLO PROLI

HEAD OF SECTOR, INVESTIGATIONS AND ANALYSIS SUPPORT, EUROPEAN UNION

РУКОВОДИТЕЛЬ СЕКТОРА ПОДДЕРЖКИ РАССЛЕДОВАНИЙ И АНАЛИЗА, ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ

РИМСКО-АСТАНИНСКИЙ
СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ДИАЛОГ:
ПРАГМАТИЧНОЕ ПАРТНЁРСТВО
В МЕНЯЮЩЕМСЯ ЕВРО-
ЦЕНТРАЛЬНОАЗИАТСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ

The geopolitical shifts triggered by the conflict in Ukraine and the resulting disruption of traditional East-West energy and transport corridors have forced Europe to diversify its partnerships. In this context, Central Asia has gained new relevance. Kazakhstan, in particular, has emerged as a key actor: a major energy and raw-material producer, but also a middle power seeking to balance external partnerships while modernising its economy. Among European states, Italy has been pursuing one of the most systematic and pragmatic engagements with Astana, gradually moving from a predominantly hydrocarbon-focused relationship to a broader strategic partnership.

This article briefly examines the evolution of the Kazakhstan-Italy relationship, focusing on its expansion into industrial co-production, critical raw materials, decarbonization, connectivity and cultural diplomacy. It argues that the Rome-Astana axis, strengthened by intensive diplomatic exchanges in 2024–2025, now stands out as one of Europe's most structured approaches to Central Asia, illustrating how pragmatic alignment can advance shared interests in an increasingly transactional geopolitical environment.

KAZAKHSTAN, IN PARTICULAR, HAS EMERGED AS A KEY ACTOR: A MAJOR ENERGY AND RAW-MATERIAL PRODUCER, BUT ALSO A MIDDLE POWER SEEKING TO BALANCE EXTERNAL PARTNERSHIPS WHILE MODERNISING ITS ECONOMY

КАЗАХСТАН, В ЧАСТНОСТИ, ВЫДВИНУЛСЯ В ЧИСЛО КЛЮЧЕВЫХ АКТОРОВ: СТРАНА ЯВЛЯЕТСЯ КРУПНЫМ ПРОИЗВОДИТЕЛЕМ ЭНЕРГОРЕСУРСОВ И СЫРЬЯ, НО ОДНОВРЕМЕННО — «СРЕДНЕЙ ДЕРЖАВОЙ», СТРЕМЯЩЕЙСЯ СБАЛАНСИРОВАТЬ ВНЕШНИЕ СВЯЗИ НА ФОНЕ МОДЕРНИЗАЦИИ СОБСТВЕННОЙ ЭКОНОМИКИ

Геополитические сдвиги, вызванные конфликтом в Украине и последовавшим за ним нарушением традиционных восточно-западных энергетических и транспортных коридоров, заставили Европу диверсифицировать свои внешние партнёрства. В этом контексте Центральная Азия приобрела новое стратегическое значение. Казахстан, в частности, выдвинулся в число ключевых акторов: страна является крупным производителем энергоресурсов и сырья, но одновременно — «средней державой», стремящейся сбалансировать внешние связи на фоне модернизации собственной экономики. Среди европейских государств именно Италия на протяжении последних лет выстраивает с Астаной один из наиболее последовательных и прагматичных форматов взаимодействия, постепенно переходя от преимущественно углеводородной модели к более широкому стратегическому партнёрству.

В данной статье кратко рассматривается эволюция казахстанско-итальянских отношений с акцентом на расширение сотрудничества в сфере промышленной ко-продукции, критически важных сырьевых ресурсов, декарбонизации и культурной дипломатии. Показано, что

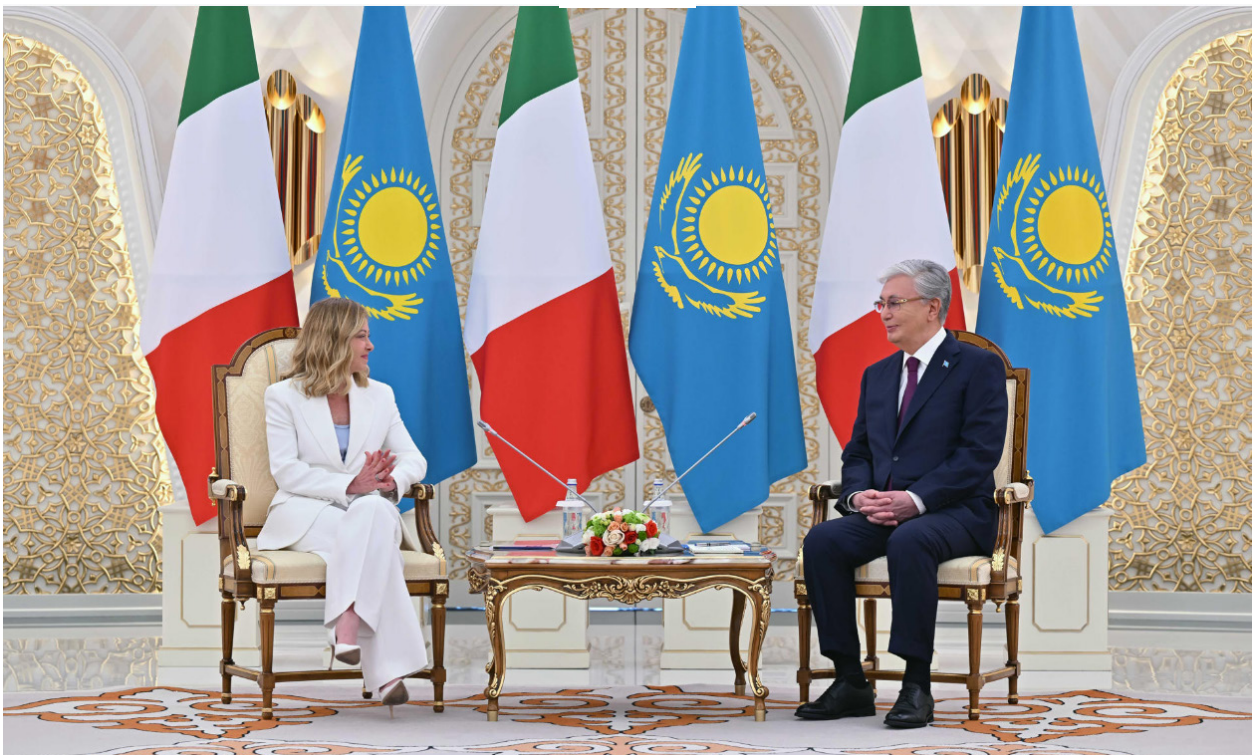
From energy dependence to diversification: Italy and Kazakhstan established diplomatic relations in 1992, shortly after Kazakhstan became independent following the collapse of the Soviet Union. For much of the following three decades, cooperation was centred on energy. Italian companies, particularly ENI, played a major role in large upstream projects such as Kashagan and Karachaganak. This made Italy one of Kazakhstan's leading European partners in hydrocarbons, but it also created a narrow and energy-heavy relationship (Ghiselli, 2024).

The Strategic Partnership Treaty signed in 2009 formally widened the scope of cooperation, but in practice oil and gas continued to dominate. A more meaningful shift only came after 2022. The war in Ukraine forced Europe to rethink energy security and supply chains, while Kazakhstan, under President Kassym-Jomart Tokayev, stepped up economic reforms with a clear emphasis on diversification and industrial development.

Long accustomed to prioritising industrial cooperation and sustained economic presence, Italy found a natural counterpart in Kazakhstan's modernisation agenda, giving the rela-

ось Рим–Астана, укреплённая интенсивными дипломатическими контактами в 2024–2025 годах, сегодня выделяется как один из наиболее структурированных европейских подходов к Центральной Азии, наглядно демонстрируя, как прагматическое сближение способно продвигать общие интересы в условиях всё более транзакционной геополитической среды.

От энергетической зависимости к диверсификации: Италия и Казахстан установили дипломатические отношения в 1992 году, вскоре после обретения Казахстаном независимости в результате распада Советского Союза. На протяжении последующих трёх десятилетий сотрудничество в значительной степени концентрировалось вокруг энергетики. Итальянские компании, прежде всего ENI, сыграли ключевую роль в реализации крупных добычных проектов, таких как Кашаган и Карачаганак. Это сделало Италию одним из ведущих европейских партнёров Казахстана в сфере углеводородов, но одновременно сформировало относительно узкую и энергоцентричную модель взаимодействия (Гизелли, 2024).

tionship the momentum it needed to move beyond the oil rig.

Diplomatic consolidation: This sequence points to more than routine diplomatic activism. A first inflection point came in 2024, when President Kassym-Jomart Tokayev visited Rome and official discussions moved beyond hydrocarbons to encompass manufacturing, logistics and critical raw materials. In May 2025, Prime Minister Giorgia Meloni travelled to Astana to reinforce this trajectory, accompanied by a strong business delegation, with Italian companies actively exploring concrete investment opportunities on the ground. This diplomatic cycle culminated in September 2025 with President Sergio Mattarella's state visit. As a super partes figure, the President of the Italian Republic was uniquely placed to highlight culture, education and scientific cooperation as pillars of a more mature and durable partnership, one designed to outlast political cycles.

Taken together, these moves suggest that Italy is consciously positioning Kazakhstan as a long-term partner rather than a purely transactional counterpart. They also reflect a more confident Italian foreign policy, enabled by an unusually long period of domestic political continuity, and a sober assessment of Kazakhstan as a stable, moderate and resource-rich actor in one of the world's most strategically consequential regions.

Co-production, green transition and critical raw materials: These deliberate policy choices are yielding tangible results. By the mid-2020s, Italy had become Kazakhstan's leading trading partner within the EU, with bilateral trade approaching \$20 billion, well ahead of other Union members, whose trade volumes typically stand in the \$3–5 billion range (Meloni, 2025).

IT ARGUES THAT THE ROME-ASTANA AXIS, STRENGTHENED BY INTENSIVE DIPLOMATIC EXCHANGES IN 2024–2025, NOW STANDS OUT AS ONE OF EUROPE'S MOST STRUCTURED APPROACHES TO CENTRAL ASIA, ILLUSTRATING HOW PRAGMATIC ALIGNMENT CAN ADVANCE SHARED INTERESTS IN AN INCREASINGLY TRANSACTIONAL GEOPOLITICAL ENVIRONMENT

ПОКАЗАНО, ЧТО ОСЬ РИМ–АСТАНА, УКРЕПЛЁННАЯ ИНТЕНСИВНЫМИ ДИПЛОМАТИЧЕСКИМИ КОНТАКТАМИ В 2024–2025 ГОДАХ, СЕГОДНЯ ВЫДЕЛЯЕТСЯ КАК ОДИН ИЗ НАИБОЛЕЕ СТРУКТУРИРОВАННЫХ ЕВРОПЕЙСКИХ ПОДХОДОВ К ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ, НАГЛЯДНО ДЕМОНСТРИРУЯ, КАК ПРАГМАТИЧЕСКОЕ СБЛИЖЕНИЕ СПОСОБНО ПРОДВИГАТЬ ОБЩИЕ ИНТЕРЕСЫ В УСЛОВИЯХ ВСЁ БОЛЕЕ ТРАНЗАКЦИОННОЙ ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЙ СРЕДЫ

Подписанный в 2009 году Договор о стратегическом партнёрстве формально расширил рамки сотрудничества, однако на практике нефть и газ продолжали доминировать. Более существенный сдвиг произошёл лишь после 2022 года. Война в Украине заставила Европу переосмыслить вопросы энергетической безопасности и устойчивости цепочек поставок, тогда как Казахстан при президенте Касым-Жомарте Токаеве активизировал экономические реформы с чётким акцентом на диверсификацию и промышленное развитие.

Италия, традиционно ориентированная на промышленное сотрудничество и долгосрочное экономическое присутствие за рубежом, нашла в казахстанской повестке модернизации естественного партнёра, что придало отношениям необходимый импульс для выхода за рамки нефтегазового сектора.

Дипломатическая консолидация: Последовательность событий в этот период свидетельствует не просто об активизации дипломатии. Первый переломный момент пришёлся на 2024 год, когда президент Касым-Жомарт Токаев посетил Рим, а официальные обсуждения вышли за пределы углеводородной тематики, охватив производство, транспортную логистику и критически важные сырьевые ресурсы. Визит премьер-министра Джорджии Мелони в Астану в мае 2025 года укрепил этот курс, объединив политические сигналы с экономическим содержанием: в состав делегации вошло значительное число представителей бизнеса, активно изучавших инвестиционные возможности непосредственно на месте.

Этот дипломатический цикл завершился в сентябре 2025 года государственным визитом президента Серджо Маттареллы. Как super

A central feature of this evolution is the emergence of a co-production model, often described as “Made with Italy”, rather than simply “Made in Italy”, which prioritises joint ventures and technology transfer over the export of finished goods. Italian firms are increasingly establishing production and processing facilities in Kazakhstan, notably in agribusiness and manufacturing, integrating Italian know-how into local value chains (Ministry of Trade and Integration of Kazakhstan, 2025).

Energy remains central to the partnership, but its relative weight has gradually declined as other sectors expand, and its character is evolving in line with the green transition. Thus, Eni has expanded its Kazakh portfolio to include solar and wind projects. Beyond ener-

partes фигура, президент Итальянской Республики был в уникальном положении, которое позволило ему акцентировать внимание на культуре, образовании и научном сотрудничестве как опорах более зрелого и устойчивого партнёрства, рассчитанного на выход за рамки политических циклов.

В совокупности эти шаги указывают на то, что Италия сознательно позиционирует Казахстан как долгосрочного партнёра, а не как сугубо транзакционного контрагента. Они также отражают более уверенную внешнеполитическую линию Рима, опирающуюся на необычно продолжительный период внутренней политической стабильности, а также трезвую оценку Казахстана как стабильного, умеренного и ресурсно

gy production, it has invested close to one billion US dollars in social development programmes in western Kazakhstan, supporting schools, healthcare facilities, transport infrastructure and other local services – a less visible but telling marker of long-term engagement.

Other Italian actors, including Ansaldo Energia, are contributing to the modernisation of power plants, with a focus on improving efficiency and lowering environmental impact. Initial cooperation on hydrogen, while still at an early stage, reflects shared interest in future energy solutions and long-term planning: for Kazakhstan, by preparing for a role beyond

TAKEN TOGETHER, THESE MOVES SUGGEST THAT ITALY IS CONSCIOUSLY POSITIONING KAZAKHSTAN AS A LONG-TERM PARTNER RATHER THAN A PURELY TRANSACTIONAL COUNTERPART

В СОВОКУПНОСТИ ЭТИ ШАГИ УКАЗЫВАЮТ НА ТО, ЧТО ИТАЛИЯ СОЗНАТЕЛЬНО ПОЗИЦИОНИРУЕТ КАЗАХСТАН КАК ДОЛГОСРОЧНОГО ПАРТНЁРА, А НЕ КАК СУГУБО ТРАНЗАКЦИОННОГО КОНТРАГЕНТА

обеспеченного актора в одном из стратегически наиболее значимых регионов мира.

Совместная продукция, зелёный переход и критически важные сырьевые ресурсы: Эти продуманные политические решения уже приносят ощутимые результаты. К середине 2020-х годов Италия стала ведущим торговым партнёром Казахстана в рамках ЕС: объём двусторонней торговли приблизился к 20 млрд долларов США, значительно опережая другие страны Союза, где показатели, как правило, колеблются в диапазоне 3–5 млрд долларов (Мелони, 2025).

Ключевой особенностью этой эволюции стало формирование модели ко-продукции, нередко описываемой как «Made with Italy», а не просто «Made in Italy». Она предполагает приоритет совместных предприятий и передачи технологий над экспортом готовой продукции. Итальянские компании всё активнее создают в Казахстане производственные и перерабатывающие мощности прежде всего в агропромышленном комплексе и обрабатывающей промышленности, интегрируя итальянские технологии и управленческий опыт в местные цепочки создания стоимости (Министерство торговли и интеграции Республики Казахстан, 2025).

Энергетика по-прежнему остаётся центральным элементом партнёрства, однако её относительный вес постепенно снижается по мере расширения других направлений, а сама отрасль трансформируется в соответствии с логикой «зелёного» перехода. Так, ENI расширила своё присутствие в Казахстане за счёт проектов в сфере солнечной и ветровой энергетики. Помимо добычи, компания инвестировала около одного миллиарда долларов США в программы социального развития

traditional exports; for Italy by securing options in emerging energy carriers.

Critical raw materials have also moved up the bilateral agenda. Europe's green and digital transitions depend on secure access to minerals such as rare earths, lithium, and other strategic materials, at a time of intensifying global competition (including by some of Europe's key partners). Kazakhstan holds significant reserves and has expressed interest not only in extraction but also in developing local processing capacity. Italy's engagement focuses on cooperation rather than simple sourcing. Discussions include exploration standards, environmental sustainability and the development of local processing. This aligns with European efforts to reduce strategic dependencies. For Kazakhstan, this offers a pathway to move up the value chain and strengthen its industrial base (Ghiselli, 2025).

Connectivity and soft power: The disruption of traditional routes through Russia has pushed the Trans-Caspian Middle Corridor from the margins to the centre of Europe-Central Asia

в западных регионах Казахстана, поддерживая школы, медицинские учреждения, транспортную инфраструктуру и другие общественные услуги менее заметный, но показательный маркер долгосрочной вовлечённости. Другие итальянские игроки, включая Ansaldo Energia, участвуют в модернизации электростанций с акцентом на повышение эффективности и снижение экологической нагрузки.

Начальные формы сотрудничества в области водорода, хотя и находятся на ранней стадии, отражают общий интерес к будущим энергетическим решениям и долгосрочному планированию: для Казахстана как подготовка к роли, выходящей за рамки традиционного экспорта, для Италии как способ зафиксировать позиции в формирующихся энергетических нишах.

Критически важные сырьевые ресурсы также заняли более заметное место в двусторонней повестке. «Зелёный» и цифровой переходы в Европе зависят от надёжного доступа к редкоземельным элементам, ли-

connectivity. Italian ports and logistics operators are positioning themselves as the key Mediterranean endpoints along this route, which runs across the Caspian Sea and the South Caucasus. This matters strategically: it offers Europe a credible southern alternative, which makes supply chains more reliable and less dependent on just the northern corridors alone (Meloni, 2025).

Connectivity, however, is not only about infrastructure. The launch in 2024 of a direct Milan-Almaty flight, operated several times per week (to the satisfaction of the authors) is a concrete sign of closer links between the two communities. In parallel, the Italian Cultural Institute in Almaty, opened in late 2023 as Italy's first such presence in Central Asia, has been expanding activities in language promotion, cultural exchange and the creative industries. These initiatives build on a longer artistic connection between the two countries, perhaps best symbolised by Italy's contribution to the Astana Opera house, now one of Central Asia's landmark cultural institutions.

Educational and institutional ties have deepened alongside these developments. Kazakhstan's adoption of the Bologna system since 2010 has facilitated academic compatibility with Europe and supported growing educational exchanges. More than 4,000 Kazakh students are currently enrolled in Italian universities, many supported by Italian scholarships - making Italy, interestingly, the leading destination within the EU and, in global terms, one of the top hosts worldwide, after Russia and China and ahead of the US (Ministry of Science and Higher Education of Kazakhstan, 2025). At the same time, a growing number of publications on Kazakhstan, not only as a travel destination but also as a place of opportunity, have started to appear in Italian newspapers and magazines. After all,

WHAT IS TAKING SHAPE LOOKS FAR LESS LIKE A GEOPOLITICAL CONSTRUCT AND FAR MORE LIKE A PRAGMATIC ALIGNMENT OF INTERESTS AMONG 'MIDDLE POWERS', EACH ADAPTING TO A MORE TRANSACTIONAL INTERNATIONAL ENVIRONMENT BY DIVERSIFYING PARTNERSHIPS, REDUCING VULNERABILITIES AND PRESERVING ROOM FOR MANOEUVRE

ФОРМИРУЮЩАЯСЯ РЕАЛЬНОСТЬ КУДА МЕНЬШЕ НАПОМИНАЕТ ГЕОПОЛИТИЧЕСКУЮ КОНСТРУКЦИЮ И КУДА БОЛЬШЕ — ПРАГМАТИЧНОЕ СОВПАДЕНИЕ ИНТЕРЕСОВ «СРЕДНИХ ДЕРЖАВ», АДАПТИРУЮЩИХСЯ К БОЛЕЕ ТРАНЗАКЦИОННОЙ МЕЖДУНАРОДНОЙ СРЕДЕ ЧЕРЕЗ ДИВЕРСИФИКАЦИЮ ПАРТНЁРСТВ, СНИЖЕНИЕ УЯЗВИМОСТЕЙ И СОХРАНЕНИЕ ПРОСТРАНСТВА ДЛЯ МАНЁВРА

тию и другим стратегическим материалам на фоне усиливающейся глобальной конкуренции, в том числе со стороны некоторых ключевых партнёров ЕС. Казахстан располагает значительными запасами таких ресурсов и заинтересован не только в добыче, но и в развитии локальной переработки.

Подход Италии в этой сфере ориентирован не на простое сырьевое обеспечение, а на сотрудничество: обсуждаются стандарты разведки, экологическая устойчивость и развитие перерабатывающих мощностей. Это соответствует европейским усилиям по снижению стратегических зависимостей и одновременно предлагает Казахстану путь продвижения вверх по цепочке добавленной стоимости и укрепления промышленной базы (Гизелли, 2025).

Центр связи и «мягкая сила»: Нарушение традиционных маршрутов через Россию выдвинуло Транскаспийский Средний коридор из периферии в центр связи между Европой и Центральной Азией. Итальянские порты и логистические операторы позиционируют себя как ключевые средиземноморские конечные точки этого маршрута, проходящего через Каспийское море и Южный Кавказ. С точки зрения стратегии это имеет принципиальное значение: Европа получает надёжную южную альтернативу, повышающую устойчивость цепочек поставок и снижающую зависимость от северных направлений (Мелони, 2025).

Однако транспортные связи не сводятся лишь к инфраструктуре. Запуск в 2024 году прямого авиарейса Милан–Алматы, выполняемого несколько раз в неделю (что, признаются авторы, не могло не порадовать), стал наглядным символом сближения между двумя обществами. Параллельно Итальянский культурный институт в Алматы, открытый в конце 2023

few vectors of long-term cooperation carry more potential than youth.

Eurasia: emerging bloc or pragmatic convergence?: By the time of writing, Italy and Kazakhstan have built what is arguably one of the most advanced European partnerships in Central Asia. What began as a largely hydrocarbon-focused relationship has evolved into a broader dialogue spanning industry, energy transition, critical raw materials, connectivity and culture.

Does this evolution revive earlier debates - advanced notably by authors such as Bruno Maçães - about "Eurasia" emerging as a new geopolitical bloc linking the Mediterranean to the Central Asian steppes? Probably not.

года как первая подобная структура Италии в Центральной Азии, активно расширяет деятельность в сфере продвижения языка, культурного обмена и креативных индустрий. Эти инициативы опираются на более длительную художественную традицию, наиболее ярко воплощённую в участии Италии в создании Астанинского театра оперы и балета одного из знаковых культурных объектов региона.

Образовательные и институциональные связи развивались параллельно. Присоединение Казахстана к Болонскому процессу с 2010 года обеспечило академическую совместимость с Европой и способствовало росту образовательных обменов. В настоящее время более 4 000 казахстанских

What is taking shape looks far less like a geopolitical construct and far more like a pragmatic alignment of interests among 'middle powers', each adapting to a more transactional international environment by diversifying partnerships, reducing vulnerabilities and preserving room for manoeuvre.

The gains are tangible on both sides. For Italy, this alignment delivers incremental advances in strategic autonomy, industrial competitiveness and access to resources and growing markets, facilitated by greater domestic political stability. For Kazakhstan, it supports economic diversification, technological upgrading and deeper ties with Europe, without locking the country into exclusive alignments

студентов обучаются в итальянских университетах, многие из них при поддержке итальянских стипендий, что делает Италию ведущим направлением в ЕС и одним из крупнейших мировых центров приёма после России и Китая, опережая США (Министерство науки и высшего образования Республики Казахстан, 2025).. Одновременно в итальянской прессе всё чаще появляются публикации о Казахстане не только как о туристическом направлении, но и как о пространстве возможностей. В конечном счёте, немногие векторы долгосрочного сотрудничества обладают большим потенциалом, чем молодёжь.

Евразия: формирование блока или прагматическое сближение?: К моменту написания данной статьи Италия и Казахстан выстроили, пожалуй, одно из наиболее развитых европейских партнёрств в Центральной Азии. То, что начиналось как преимущественно углеводородное взаимодействие, превратилось в многоуровневый диалог, охватывающий промышленность, энергетический переход, критически важные сырьевые ресурсы, транспортные связи и культуру.

Возрождает ли эта эволюция более ранние дискуссии в том числе продвигаемые авторами вроде Бруно Масаеша о «Евразии» как новом геополитическом блоке, связывающем Средиземноморье с центральноазиатскими степями? Скорее всего, нет. Формирующаяся реальность куда меньше напоминает геополитическую конструкцию и куда больше прагматичное совпадение интересов «средних держав», адаптирующихся к более транзакционной международной среде через диверсификацию партнёрств, снижение уязвимостей и сохранение пространства для манёвра.

Выгоды при этом очевидны для обеих сторон. Для Италии такое сближение означает постепенное укрепление стратегической автономии, промышленной конкурентоспособности и доступа к ресурсам и растущим рынкам, чему способствует и внутренняя политическая стабильность. Для Казахстана это поддержка экономической диверсификации, технологического обновления и углубления связей с Европой без привязки к эксклюзивным альянсам или блоковой логике. На региональном уровне партнёрство усиливает европейское

or bloc logic. At the regional level, it reinforces a European presence in a strategically vital East–West corridor, while remaining fully compatible with Kazakhstan’s long-standing multi-vector foreign policy.

Seen in this light, the Rome–Astana partnership appears well positioned to endure. Its quiet pragmatism may ultimately reveal more about contemporary realpolitik than any grand narrative of emerging blocs.

Acknowledgements: The author wishes to express his deep gratitude to Military Engineer and former Colonel Kairolda Kokambayev for his invaluable contributions to the research and his significant role in the initial drafting of this article.

References:

- Cornell, Svante (2025). Institutionalizing Central Asian regional cooperation. Retrieved from <https://astanatimes.com/2025/09/institutionalizing-central-asian-regional-cooperation/>. Accessed on 15.01.2026.
- Ghiselli, Andrea (2024). Italy’s Energy Diplomacy in Central Asia: From Oil to Renewables. *The International Spectator*, 59 (1), 22–40. Accessed on 10.01.2026.
- Ghiselli, Andrea (2025). Italy’s Strategic Pivot in Central Asia: Beyond Energy to Critical Minerals. *The International Spectator*, 60 (1), 45–62. Accessed on 11.01.2026.
- Meloni, Matteo (2025). Italy–Kazakhstan Rising Cooperation Highlights the Key Role of the First EU–Central Asia Summit. *Geopolitical Report*, 52 (6). Accessed on 25.11.2025.
- Ministry of Science and Higher Education of Kazakhstan (2025). *International Student Mobility Report: Italy as a Leading Destination*. Retrieved from www.gov.kz. Accessed on 20.01.2026.
- Ministry of Trade and Integration of Kazakhstan (2025). *Joint Ventures and Local Manufacturing: The New Standard for Italy–Kazakhstan Cooperation*. Retrieved from www.gov.kz. Accessed on 20.01.2026.
- Presidenza del Consiglio dei Ministri (2025). *Joint Statement on Enhancing Our Strategic Partnership*. Retrieved from https://www.governo.it/sites/governo.it/files/Joint_Declaration_Italy_Kazakhstan_20250530.pdf. Accessed on 11.12.2025.

присутствие столь стратегически важного восточно-западного коридора, оставаясь полностью совместимым с традиционной многовекторной внешней политикой Казахстана.

В этом свете римско-астанинское партнёрство выглядит хорошо подготовленным к долгосрочной перспективе. Его спокойный прагматизм, возможно, говорит о современной реальной политике больше, чем любые масштабные нарративы о формировании новых блоков.

Благодарности: Автор выражает глубокую признательность военному инженеру и бывшему полковнику Кайролде Кокамбаеву за его неоценимый вклад в исследование и значительную роль в подготовке первоначального варианта данной статьи.

Источники:

- Гизелли, Андреа (2024). Энергетическая дипломатия Италии в Центральной Азии: от нефти к возобновляемым источникам энергии. *The International Spectator*, 59 (1), 22–40. Дата обращения: 10.01.2026.
- Гизелли, Андреа (2025). Стратегический поворот Италии в Центральной Азии: от энергетики к критически важным минеральным ресурсам. *The International Spectator*, 60 (1), 45–62. Дата обращения: 11.01.2026.
- Корнелл, Сванте (2025). Институционализация регионального сотрудничества в Центральной Азии. Доступно по адресу: <https://astanatimes.com/2025/09/institutionalizing-central-asian-regional-cooperation/>. Дата обращения: 15.01.2026.
- Мелони, Маттео (2025). Рост сотрудничества между Италией и Казахстаном подчеркивает ключевую роль первого саммита ЕС – Центральной Азии. *Geopolitical Report*, 52 (6). Дата обращения: 25.11.2025.
- Министерство науки и высшего образования Республики Казахстан (2025). *Отчет о международной студенческой мобильности: Италия как одно из ведущих направлений*. Доступно по адресу: www.gov.kz. Дата обращения: 20.01.2026.
- Министерство торговли и интеграции Республики Казахстан (2025). *Совместные предприятия и локализация производства: новый стандарт сотрудничества между Италией и Казахстаном*. Доступно по адресу: www.gov.kz. Дата обращения: 20.01.2026.
- Президенца дель Консильо деи Министри (2025). *Совместное заявление об укреплении стратегического партнерства*. Доступно по адресу: https://www.governo.it/sites/governo.it/files/Joint_Declaration_Italy_Kazakhstan_20250530.pdf. Дата обращения: 11.12.2025.

KRİTİK MİNERALLER VE ENERJİ GÜVENLİĞİ: YEŞİL DÖNÜŞÜM İÇİN GELİŞEN TEDARİK ZİNCİRLERİNDE TÜRKİYE'NİN KONUMU

ZHENGIZKHAN ZHANALTAY

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ,
MÜDÜR YARDIMCISI

ЕУРАЗІЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТИТУТЫ, ДИРЕКТОР ОРЫНБАСАРЫ

КРИТИКАЛЫҚ МИНЕРАЛДАР ЖӘНЕ
ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК: ЖАСЫЛ
ТРАНСФОРМАЦИЯ ЖОЛЫНДАҒЫ
ДАМУ МЕН ЖЕТКІЗІЛІМ ТІЗБЕКТЕРİNДЕ
ТҮРКІЯНЫҢ ОРНЫ

Son yıllarda enerji, sanayi ve güvenlik alanlarında yaşanan dönüşümler, yeraltı kaynaklarının küresel ekonomi içindeki rolünü yeniden tanımlamaktadır. Enerji sistemlerinin elektrifikasyonu, dijital altyapıların yaygınlaşması ve savunma teknolojilerindeki ilerlemeler, belirli mineral girdilerini stratejik öncelik haline getirmektedir. Bu süreçte kritik mineraller, üretim zincirlerinin teknik bir bileşeni olmanın ötesine geçerek ekonomik ve jeopolitik hesapların merkezine yerleşmektedir. Bu nedenle söz konusu mineraller, yalnızca bir maden kategorisi içinde değil, aynı zamanda arz yoğunlaşması ve işleme kapasitesinin belirli ülkelerde toplanması nedeniyle giderek jeopolitik bir kapasite unsuru olarak görülmektedir (Uluslararası Enerji Ajansı, 2024). Küresel arzın belirli ülkelerde yoğunlaşması ise özellikle rafinaj ve ara ürün üretimi aşamalarında tedarik zinciri kırılma risklerini artırmaktadır.

Bu kırılma riski, büyük tüketici ekonomiler ile başlıca üretici ve tedarikçi ülkeler arasındaki ilişkileri yeniden şekillendirmektedir. Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi tüketici bloklar, tedarik güvenliğini sağlamak amacıyla kaynak çeşitlendirmeye ve yakın ya da ortak ülkelere temin stratejilerini resmi politika çerçevesine dahil etmiştir (Uluslararası

KRİTİKLIK, YALNIZCA BİR MİNERALIN KİTLİĞİNİ İFADE ETMEZ. ARZIN COĞRAFİ YOĞUNLAŞMASI, İKAME EDİLEBİLİRLİĞİN SINIRLI OLMASI, İŞLEME TEKNOLOJİSİNİN AZ SAYIDA AKTÖRDE TOPLANMASI VE ENERJİ DÖNÜŞÜMÜYLE BİRLİKTE TALEBİN HIZLANMASI BU KAVRAMIN TEMEL BİLEŞENLERİNİ OLUŞTURUR

КРИТИКАЛДЫҚ ТЕК ҚАНА БІР МИНЕРАЛДЫҢ ТАПШЫЛЫҒЫН БІЛДІРЕМейді. ЖЕТКІЗІЛІМНІҢ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ШОҒЫРЛАНУЫ, АЛМАСТЫРЫЛУ МҮМКІНДІГІНІҢ ШЕКТЕУЛІ БОЛУЫ, ӨНДЕУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ АЗ САНДЫ АКТОРЛАРДЫҢ ҚОЛЫНДА ШОҒЫРЛАНУЫ ЖӘНЕ ЭНЕРГИЯ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫМЕН БІРГЕ СҰРАНЫСТЫҒА ЖЕДЕЛ АРТУЫ ОСЫ ҰҒЫМНЫҢ НЕГІЗГІ ҚҰРАМДАС БӨЛІКТЕРІН ҚҰРАЙДЫ

Соңғы жылдары энергетика, өнеркәсіп және қауіпсіздік салаларында орын алған трансформациялар жерасты ресурстарының жаһандық экономикадағы рөлін қайта айқындауда. Энергетикалық жүйелердің электрлендірілуі, цифрлық инфрақұрылымдардың кеңінен таралуы және қорғаныс технологияларындағы ілгерілеулер белгілі бір минералдық шикізатты стратегиялық басымдыққа айналдыруда. Осы үдерісте критикалық минералдар өндіріс тізбектерінің тек техникалық құрамдас бөлігі болып қалмай, экономикалық және геосаяси есептердің өзегіне айналып отыр. Сондықтан аталған минералдар тек кен ресурстарының бір санаты ретінде ғана емес, сонымен қатар жеткізілімнің шоғырлануы мен өңдеу қуаттарының жекелеген елдерде топтасуы себепті барған сайын геосаяси қуат факторы ретінде қарастырылуда (Халықаралық энергетика агенттігі, 2024). Жаһандық жеткізілімнің белгілі елдерде шоғырлануы, әсіресе тазарту (рафинаж) және аралық өнімдер өндіру кезеңдерінде жеткізу тізбектерінің осалдығын күшейтуде.

Бұл осалдық ірі тұтынушы экономикалар мен негізгі өндіруші әрі жеткізуші елдер арасындағы қатынастарды қайта қалыптастыруда.

расы Энержи Ажансы, 2024; Америка Бірлешік Девлеттері Дышсыһери Баһанлығы, 2024). Чһн исе ғеніш резервлерден чок рафинаж, ара үрүн ве илери технологи басамакларындаки һакимийетийле өне чыкмaktadır. Надир топрак элементлери, графит ве батарья саныфы кимьясалларда жоғунашан бу кәпәсите, Чһн'и деғер зинциринин үст halkalarында белирлейици актөр конумуна таһимыштыр (Улусларарасы Энержи Ажансы, 2024).

Австралия, Шһли, Аржантин, Endonezya ве бази Африка үлкелери чыкарым ашамасында өнәмли резерв авантажларына саһиптир (Улусларарасы Энержи Ажансы, 2024). Сон дөнәм политика белгелеринде ве сектөр рапорларында, рекәбетин резерв буюүклүгүнден чок ишлеме ве илери үрүн кәпәсисине кәйдиги vurgуланmaktadır. Бу еғилим, Аврупа Бирлиғи'нин Критик Hammaddeler Yasası (CRMA) gibi düzenlemelerle kurumsal karşılık bulmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2023). Критик минераллердеки бу yeniden yapılanma, sanayi altyapısı bulunan ве буюүк pazarlara yakin үлкелер ичин yeni konumlanma imkanları doğurmaktadır. Түрkiye де бу дөнүшүмүн дышында деғилдир. Coғраfi konumu, sanayi kapasitesi ве belirli минераллердеки үretim gücü, Түрkiye

Еуропалық Одақ және Америка Құрама Штаттары сияқты тұтынушы елдер тобы жеткізілім қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында ресурстарды әртараптандыру және жақын немесе серіктес елдерден жеткізу стратегияларын ресми саясат шеңберіне енгізді (Халықаралық энергетика агенттігі, 2024; АҚШ Мемлекеттік департаменті, 2024). Қытай болса мол қорларымен емес, қайта өңдеу, аралық өнімдер және жоғары технологиялық сатылардағы үстемдігімен ерекшеленеді. Сирек жер элементтері, графит және батареялық деңгейдегі химиялық өнімдер саласында шоғырланған бұл әлеует Қытайды құн тізбегінің жоғары буындағында шешуші субъект деңгейіне көтерді (Халықаралық энергетика агенттігі, 2024).

Австралия, Чили, Аргентина, Индонезия және кейбір Африка елдері өндіру кезеңінде елеулі қор әлеуетіне ие (Халықаралық энергетика агенттігі, 2024). Соңғы кезеңдегі саясат құжаттары мен салалық есептерде бәсекенің қор көлемінен гөрі өңдеу және жоғары қосылған құнды өнімдер өндірісі әлеуетіне қарай ойысып бара жатқаны

ақсından потансиел бир тамамлайы ақтӧр ролӧ yaratabилеӧеи ӧеклинде деӧерлендирилебилер.

Tӧркие ақсından критик минераллер досыасы ики йӧнлӧ бир ӧнем ташимақтадыр. Бир яндан Tӧркие, ӧзеликке бор gibi ендӧстриел минераллерде кӧресел ӧлӧекте гӧчлӧ ве net бир ихрақатчи ко- numundadır (Eti Maden, 2024). Ӧте яндан енержи дӧнӧшӧмӧнӧн ӧекир- дек минераллеринде литиум, рафине ве яры мамул бакыр, батарья сınıфы никел- kobalt-графит ӧрӧнлери иле айрыштырılmыш надир топрақ окситлери ве калық микна- тıсларда белиргин бир дıша бағимлилик сӧз конусудур. Талеп артıш еғилimleri, бу бағимлилигин ӧнӧмӧздеки дӧнемде да- га да белиргинлешebileӧегине ишарет етмектедир (Gӧray vd., 2025).

Критиклик, ялыңза бир минералин китлиги- ни ifade етмез. Арзын соғрафи yoғun- лашması, ikame edilebilirliгин сınıрлы ол- масы, ишлеме текноложисинин аз саыда актӧрде топланması ве енержи дӧнӧ- шӧмӧйле бирликте талепин hızла артması бу kavрамın temel bileşenlerini олуш- турур (Tӧркие Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlıđı, 2025; Ulus- lararası Enerji Ajansı, 2024). Bu ne- denle гӧнсел tartışма, ялыңза резерв varlıđına деғил; рафинаж, ара ӧрӧн ве уӧ ӧрӧн басамакларына еришме одаклан- мaktadır (Gӧray vd., 2025). Avrupa Birliđi'nin CRMA yaklaşıмы da teda- rik гӧвенлигини иӧ kapasite артırımı ве ortak ӧлкелерле ӧешитлендирме yoluyla ele almaktadır (Avrupa Komisyonu, 2023). Benzer bir vurgu, Minerals Se- curity Partnership (MSP) Forumu'nda da гӧрӧlmektedir (Amerika Birleşik Devletleri Dışışleri Bakanlıđı, 2024).

Tӧркие'nin критик минерал ӧерӧevesi, 2025 tarihli Tӧркие Critical and Stra- tegic Minerals Report ile resmi bir sınıflandırmaya kavuşturulmuştur. Raporda toplam 37 минерал Tӧркие ақсından "критик" olarak tanımlan- макта ве бу минераллер ӧӧ катего- ри altında sınıflandırılmaktadır. Buna гӧре литиум, гӧмӧш, титаниум, демір, manganez, ӧинко, бакыр ве алӧминиум

TӧRKIYE'NIN DӧNYA BOR REZERVLERININ YAKLAŞIK %73'ӧNE SAHIP OLDUĐU; BAŞLICA SAHALARIN KIRKA, EMET, BIGADIÇ VE KESTELEK OLDUĐU BELİRTİLMEKTEDİR

TӧRKIYANYIŖ ӐLEMĐIK BOR ӖORLARINYIŖ ŞAMAMAEN 73%-YINA IIE EKENI; NEĐIZGI KEN ORYNDARINYIŖ KYRKA, EMET, BIGADIC JӘNE KESTELEK EKENI KӖRSETILEĐI

атап кӧрсетиледи. Бӧл ӧрдиc Еуропа- лық Одақ-тың Критикалық шики- заттар туралы акти (CRMA) сияқты реттеуши бастамалары арқылы ин- ституционалдық тұрғыдан орнығуда (Еуропалық комиссия, 2023). Критикалық минералдар сала- сындағы осы қайта құрылымдану ӧнеркәсіптік инфрақұрылымы бар және ірі нарықтарға жақын орна- ласқан елдер ӧшін жаңа орнығу мӧмкіндіктерін туындатуда. Tӧркия да бӧл трансформациядан тыс қа- лып отырған жоқ. Географиялық орналасуы, ӧнеркәсіптік әлеуеті және жекелеген минералдар бой- ынша ӧндірістік қуаты Tӧркия ӧшін әлеуетті толықтырушы рӧл қалып- тастыруы мӧмкін деп бағалануда.

Tӧркия ӧшін критикалық минерал- дар мәселесі екі қырынан маңызды. Бір жағынан, Tӧркия, бор сияқты индустриялық минералдар бойын- ша, жаһандық деңгейде күшті әрі айқын экспорттаушы ел (Эти Ма- ден, 2024). Екінші жағынан, энер- гия трансформациясының ӧзекті минералдары саналатын литий, тазартылған және жартылай ӧң- делген мыс, батареялық кластағы никель-кобальт-графит ӧнімдері, сондай-ақ бӧлінген сирек жер ок- сидтері мен тұрақты магниттер бойынша айқын сыртқы тәуелділік сақталып отыр. Сұраныстың ӧсу ӧрдістері бӧл тәуелділіктің алдағы кезеңде одан әрі күшеюі мӧмкін екенін кӧрсетеді (Gӧray және т.б., 2025).

Критикалдық тек бір минералдың тапшылығын ғана білдірмейді. Жеткізілімнің географиялық шоғыр- лануы, алмастырылу мӧмкіндігінің шектеулі болуы, ӧңдеу технология- сының аз санды акторлардың қо- лында шоғырлануы және энергия трансформациясымен бірге сұра- ныстың жедел артуы осы ұғым- ның негізгі құрамдас бӧліктерін құрайды (Tӧркия Республикасы Энергетика және Табиғи ресур- стар министрлігі, 2025; Халықара-

“çok yüksek önemde kritik” grubu içinde yer alırken; nikel, nadir toprak elementleri (NTE), kömür, paladyum, kobalt, molibden, galyum, kurşun, germanyum, grafit ve benzeri toplam 19 mineral “önemli derecede kritik” olarak değerlendirilmektedir. Berilyum, krom, bor ve trona gibi 10 mineral ise “potansiyel kritik” kategorisinde sınıflandırılmaktadır. Buna ek olarak Savunma Sanayii Başkanlığı ile birlikte belirlenen 26 stratejik mineral listesi, savunma, nükleer ve yüksek hassasiyetli sanayi uygulamalarına odaklanmaktadır. Bu listenin 10 mineralinin aynı zamanda kritik mineral sınıflandırmasında yer alması (kobalt, krom, molibden, titanyum, nikel, niyobyum, alüminyum, çinko, demir ve manganez), kritik ve stratejik önceliklerin önemli ölçüde örtüşüğünü göstermektedir. Hafniyum, lantan, ne-

лық энергетика агенттігі, 2024). Сондықтан қазіргі талқылаулар тек қордың бар болуына емес, сонымен қатар тазарту (рафинаж), аралық өнімдер және соңғы өнім кезеңдеріне қолжетімділікке бағытталған (Гюрай және т.б., 2025). Еуропалық Одақтың CRMA тәсілі де жеткізілім қауіпсіздігін ішкі қуатты арттыру және серіктес елдермен әртараптандыру арқылы қарастырады (Еуропалық Комиссия, 2023). Ұқсас екпін Minerals Security Partnership (MSP) форумында да байқалады (Америка Құрама Штаттарының Мемлекеттік департаменті, 2024).

Түркияның критикалық минералдар шеңбері 2025 жылғы Türkiye Critical and Strategic Minerals Report есебімен ресми түрде жіктелді. Есепке сәйкес, жалпы 37 минерал Түркия үшін «критикалық» ретінде анықта-

одимyum, uranyum/toryum, vanadium ve tungsten gibi diğer stratejik mineraller ise özellikle savunma alanları, nükleer teknolojiler, roket ve radar sistemleri ile hassas elektronik uygulamalar açısından belirleyici gir-diler olarak öne çıkmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2025).

Bu çerçeve içinde ele alınması gereken temel soru, Türkiye'nin farklı minerallerde nasıl bir konumda bulunduğudur. Bazı minerallerde rezerv ve üretim kapasitesinin işleme ve ileri ürün aşamalarına taşınması mümkün görünürken, bazı alanlarda dışa bağımlılığın yönetilmesi ön plana çıkmaktadır. Bor sektörü, bu genel

**BELGELERDE
BEYLİKOVA SAHASI
İÇİN YAKLAŞIK 694
MİLYON TON CEVHER
VE YAKLAŞIK 12.5
MİLYON TON NADİR
TOPRAK OKSİDİ (REO)
BÜYÜKLÜĞÜ İFADE
EDİLMEKTEDİR**

**ҚҰЖАТТАРДА
БЕЙЛІКОВА КЕН
ОРНЫ ҮШІН
ШАМАМЕН
694 МИЛЛИОН
ТОННА КЕН ЖӘНЕ
ШАМАМЕН 12,5
МИЛЛИОН ТОННА
СИРЕК ЖЕР ОКСИДІ
(REO) КӨЛЕМІ
КӨРСЕТІЛЕДІ**

лып, үш категорияға бөлінді. Оған сәйкес, литий, күміс, титан, темір, марганец, мырыш, мыс және алюминий «өте жоғары маңызды критикалық» топқа жатса, никель, сирек жер элементтері (СЖЭ), көмір, палладий, кобальт, молибден, галлий, қорғасын, германий, графит және тағы 19 минерал «маңызды дәрежеде критикалық» деп бағаланды. Бериллий, хром, бор және трона сияқты 10 минерал «потенциалды критикалық» категориясына енгізілді. Сонымен қатар, Қорғаныс өнеркәсібі басқармасымен бірге анықталған 26 стратегиялық минерал тізімі қорғаныс, ядролық және жоғары дәлдікті өнеркәсіптік қолданбаларға бағытталған. Осы тізімдегі 10 минералдың критикалық минералдар классификациясына да енуі (кобальт, хром, молибден, титан, никель, ниобий, алюминий, мырыш, темір және марганец) критикалық және стратегиялық басымдықтардың айтарлықтай қабысатынын көрсетеді. Гафний, лантан, неодимий, уран/торий, ванадий және вольфрам сияқты басқа стратегиялық минералдар әсіресе қорғаныс қоспалары, ядролық технологиялар, зымыран және радар жүйелері мен дәл электрондық қолданбалар үшін шешуші шикізат ретінде маңызды (Түркия Республикасы Энергетика және Табиғи ресурстар министрлігі, 2025).

Осы шеңберде басты мәселе – Түркияның әртүрлі минералдардағы орны қандай болатыны. Кейбір минералдарда қорлар мен өндіріс қуатын өңдеу және жоғары қосылған құнды өнім кезеңдеріне жеткізу мүмкін болып көрінсе, кейбір салаларда сыртқы тәуелділікті басқару басты мәселе болып отыр. Бор секторы – осы шеңбердің нақты көрінісі. Бор Түркияның критикалық минералдар топтамасында ең мықты құрамдас ретінде ерекшеленеді (Түркия Республикасы Энер-

çерçевенin somutлаştığı örneklerden biridir. Bor, Türkiye'nin kritik mineraller sepetinde en güçlü kalem olarak öne çıkmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2025). Türkiye'nin dünya bor rezervlerinin yaklaşık %73'üne sahip olduğu; başlıca sahaların Kırka, Emet, Bigadiç ve Kestelek olduğu belirtilmektedir (Eti Maden, 2022). Görünür rezerv toplamı yaklaşık 3.27 milyar ton düzeyindedir ve havza bazlı dağılım aşağıda sunulmaktadır (Eti Maden, 2022).

Türkiye'de borun kullanım dağılımı cam (%36) ve seramik (%31) sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. Bunu temizlik ve deterjan (%9), tarım (%7), yapıştırıcılar (%4) ve diğer kullanım alanları (%14) izlemektedir (Eti Maden, 2022). İç pazardaki talep karşılandıktan sonra üretimin büyük bölümü ihraç edilmektedir. Nitekim 2024 yılında 2.5 milyon ton bor ürünü satıldı; satışların %97'si ihracat yoluyla gerçek-

гетика және Табиғи ресурстар министрлігі, 2025). Түркия әлемдік бор қорларының шамамен 73%-ына ие, негізгі кен орындары – Кырка, Эмет, Бигадыч және Кестелек (Эти Маден, 2022). Көрінетін қордың жалпы көлемі шамамен 3,27 миллиард тоннаны құрайды (Эти Маден, 2022).

Борды пайдалану негізінен шыны (%36) және керамика (%31) секторларында шоғырланған. Одан кейінгі сала үлестері: тазалау және кір жуу өнімдері (%9), ауыл шаруашылығы (%7), желімдер (%4) және басқа қолдану салалары (%14) (Эти Маден, 2022). Ішкі нарықтағы сұраныс қанағаттандырылғаннан кейін өндірістің басым бөлігі экспортқа жіберіледі. 2024 жылы 2,5 миллион тонна бор өнімдері сатылып, сатылымдардың 97%-і экспорт арқылы жүзеге асырылып, жалпы 1,3 миллиард доллар кіріс түсірілді. Түркияның жаһандық

leştirilmiş ve toplam 1.3 milyar dolar gelir elde edilmiştir. Türkiye'nin küresel bor pazarındaki payı ise %60–63 bandında seyretmektedir (Eti Maden, 2024; Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2025). Bu veriler, borun cari dengesi destekleyen bir sektör olduğunu göstermektedir. Ayrıca bor karbür ve bor nitrid gibi ileri ürünler üzerinden savunma ve nükleer teknolojiler dahil olmak üzere yüksek hassasiyetli alanlarda daha yüksek katma değer üretme potansiyeli bulunmaktadır (Eti Maden, 2022; Güray vd., 2025). Her ne kadar bor ihracatından önemli bir gelir elde edilse de diğer belirli minerallerin ithalatındaki açığı tek başına kapatma olasılığı pek mümkün görünmemektedir. Çünkü enerji dönüşümüne yönelik minerallerde talep artışı hızlanmaktadır ve özellik-

**LİTYUMDA 8–11
KAT, NADİR TOPRAK
ELEMENTLERİNDE
7–9 KAT VE BAKIRDA
3 KATTAN FAZLA
TALEP ARTIŞI
ÖNGÖRÜLMEKTEDİR**

**ЛИТИЙДЕ 8–11
ЕСЕ, СИРЕК ЖЕР
ЭЛЕМЕНТТЕРІНДЕ
7–9 ЕСЕ ЖӘНЕ МЫС
БОЙЫНША 3 ЕСЕДЕН
АСТАМ СҰРАНЫС
ӨСІМІ БОЛЖАНАДЫ**

бор нарығындағы үлесі 60–63% аралығында болды (Эти Маден, 2024; Түркия Республикасы Ұлттық Мәжілісі, 2025). Бұл деректер бор секторының ағымдағы теңгерімді қолдайтын сала екенін көрсетеді. Сонымен қатар, бор карбиді және бор нитридi сияқты жоғары қосылған құнды өнімдер арқылы қорғаныс және ядролық технологияларды қоса алғанда, жоғары дәлдікті салаларда қосымша құн өндіру әлеуеті бар (Эти Маден, 2022; Гюрай және т.б., 2025). Дегенмен, бор экспортынан елеулі кіріс алынғанымен, басқа белгілі минералдардың импортындағы тапшылықты тек осы кірістің есебінен жабу мүмкін емес. Себебі энергия трансформациясына қажетті минералдарға сұраныс тез өсуде, ал әсіресе өңдеу және аралық өнім кезеңдеріндегі қуат шектеулері осы өнімдерді импорттауды қажет етеді, бұл уақыт өте келе импортқа тәуелділікті арттырады (Гюрай және т.б., 2025).

Литий – осы осалдықтың ең айқын мысалдарының бірі. Қолданыстағы бағалауларға сәйкес, Түркияда дәстүрлі мағынада ірі литий кен орны жоқ. Литий көбінесе бор қалдықтары мен геотермальды сұйықтардан қайта қалпына келтіру арқылы қарастырылуда (Гюрай және т.б., 2025; Ташкын, 2023; Түркиядағы тау-кен өндірісі, 2022). Дегенмен, сыртқы сауда деректері тәуекелдің ауқымын айқын көрсетеді. Литий импорты 2020 жылы шамамен 280 миллион доллар болса, 2024 жылы шамамен 1,3 миллиард долларға дейін өсті (Гюрай және т.б., 2025; ТҰІК, 2024; Біріккен Ұлттар Ұйымы, 2024). Сол деректер бойынша, литийдің аралық және соңғы өнім бағаларының кен бағаларына қатынасы шамамен 12 есе екенін, қосылған құнның ең көп өңдеу кезеңінде қалыптасатынын атап көрсетеді (Гюрай және т.б., 2025).

le işleme ile ara ürün aşamalarındaki kapasite sınırlılıkları, bu ürünlerin ithal edilmesini gerektirmektedir. Bu durum zaman içinde ithalat baskısı oluşturacaktır (Güray vd., 2025).

Lityum, bu gerilimin en belirgin örneklerinden biridir. Mevcut değerlendirmelere göre Türkiye’de klasik anlamda büyük ölçekli lityum cevheri rezervi bulunmamaktadır. Lityum daha çok bor atıkları ve jeotermal akışkanlardan geri kazanım ekseninde gündeme gelmektedir (Güray vd., 2025; Taşkın, 2023; Madencilik Türkiye, 2022). Buna karşın dış ticaret verileri, riskin ölçeğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Lityum ithalatı 2020’de yaklaşık 280 milyon dolar düzeyinden, 2024’te yaklaşık 1.3 milyar dolara yükseldi (Güray vd., 2025; TÜİK, 2024; Birleşmiş Milletler, 2024). Aynı kaynak, lityumda ara ve nihai ürün fiyatlarının cevher fiyatlarına oranının yaklaşık 12 kat olduğunu; katma değerini en yoğun biçimde işleme basamaklarında oluştuğunu belirtmektedir (Güray vd., 2025).

Talep projeksiyonları da bu kırılma eğilimini boyutunu netleştirmektedir. 2025 yılı baz alındığında, Türkiye’nin 2053’te lityum talebinin 8 ila 11 kat artacağı öngörülmektedir (Güray vd., 2025). Bu bant, Uluslararası Enerji Ajansı’nın küresel lityum talep projeksiyonlarıyla da uyumludur (Uluslararası Enerji Ajansı, 2024). Ancak yerli lityum kaynağı geliştirme ve batarya kimyası kapasitesi aynı hızda ölçeklenmezse, mevcut politika ve yatırım eğilimleri değişmediği takdirde yapısal bir açık kalemine dönüşme riski taşımaktadır (Güray vd., 2025).

Benzer nitelikte bir yapısal risk, bakırın işlenmiş ürün basamaklarında da görülmektedir. Bakır, şebeke yatırımları ve elektrifikasyon süreçleri nedeniyle enerji dönüşümünün temel metallerinden biri olarak öne çıkmaktadır (Güray vd., 2025; İstanbul Sanayi Odası, 2022). Türkiye’deki nicel görünüm, maden üretiminden ziyade işlenmiş ürün tarafındaki dışa bağımlılığa işaret etmektedir. 2024 yılında yaklaşık 670 milyon dolar tutarında net cevher ihracatına karşılık, ara ve nihai ürünlerde 2.2 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirildi. Bu çerçevede net açık yaklaşık 1.6 milyar dolar seviyesinde olup, 2020–2024 döneminde yıllık ortalama açık yaklaşık 1.7 milyar dolar düze-

Сұраныс болжамдары да осы осалдықтың көлемін айқын көрсетеді. 2025 жыл 1 базасында алынған жағдайда, Түркияда литийге сұраныстың 2053 жылға қарай 8–11 есеге артуы күтілуде (Гюрай және т.б., 2025). Бұл диапазон Халықаралық энергетика агенттігінің жаһандық литий сұранысы болжамдарымен де сәйкес келеді (Халықаралық энергетика агенттігі, 2024). Алайда, егер жергілікті литий қорын дамыту және аккумулятор химиясы өндірістік қуаты сол жылдамдықпен өспесе, қазіргі саясатпен инвестициялық бағыттар өзгермеген жағдайда, бұл құрылымдық тапшылыққа айналу қаупі бар (Гюрай және т.б., 2025).

Ұқсас сипаттағы құрылымдық тәуекелділік, мыс өңделген өнім кезеңдерінде де байқалады. Мыс энергия трансформациясының негізгі металдарының бірі ретінде желі инвестициялары және электрлендіру үдерістері себепті маңызды болып отыр (Гюрай және т.б., 2025; Стамбул өнеркәсіптік палатасы, 2022). Түркиядағы сандық көрініс кен өндірісінен гөрі өңделген өнімге сыртқы тәуелділікті көрсетеді. 2024 жылы шамамен 670 миллион долларлық таза кен экспортына қарамастан, аралық және соңғы өнімдер бойынша 2,2 миллиард долларлық импорт жүзеге асырылды. Осы шеңберде таза тапшылық шамамен 1,6 миллиард доллар деңгейінде болып, 2020–2024 жылдар аралығында жылдық орташа тапшылық шамамен 1,7 миллиард долларды құрайды (Гюрай және т.б., 2025; Біріккен Ұлттар Ұйымы, 2024).

Мысқа деген сұраныстың шамамен 45%-ы электр желілерінен келетіндігі анықталды; 2053 жылға қарай жалпы сұраныстың үш есе артуы күтілуде (Гюрай және т.б., 2025). Сонымен қатар, аралық және соңғы өнімдер бағалары мен кен бағалары арасындағы шамамен 6 есе айырмашылық, өңдеу және жартылай дайын өнім өндірісінің қуаты дамытылмаса, импорттық шығындардың одан әрі ұлғаятынын көрсетеді (Гюрай және т.б., 2025). Сондықтан мыс Түркия үшін кен қоры мәселесінен гөрі құн тізбегіндегі позициялану проблемасы ретінде маңызды. Энергетикалық трансформация жылдамдаған сайын сұраныс өседі; ал жергілікті тазартылған және жартылай дайын өнім бойынша инвестициялар кешіктірілсе, мыс

yindedir (Güray vd., 2025; Birleşmiş Milletler, 2024).

Bakır talebinin yaklaşık %45'inin elektrik şebekelerinden kaynaklandığı; 2053 itibarıyla toplam talebin üç kattan fazla artacağı öngörülmektedir (Güray vd., 2025). Ayrıca ara ve nihai ürünlerle cevher fiyatları arasındaki yaklaşık 6 katlık fark, işleme ve yarı mamul kapasitesinin geliştirilmemesi halinde ithalat faturasının daha da büyüyeceğine işaret etmektedir (Güray vd., 2025). Bu nedenle bakır, Türkiye açısından bir rezerv meselesinden çok, değer zinciri içindeki konumlanma sorunu olarak öne çıkmaktadır. Enerji dönüşümü hızlandıkça talep artacak; buna karşılık yerli rafine ve yarı mamul yatırımları gecikirse, bakır dönüşüm kaynaklı dış ticaret açığı kalıcı kalemlerinden biri haline gelme olasılığı bulunmaktadır (Güray vd., 2025).

Türkiye'nin kritik mineral tartışmasını stratejik düzeye taşıyan bir diğer alan ise nadir toprak elementleridir. Türkiye'nin nadir toprak dosyası, Eskişehir Beylikova sahası üzerinden önemli bir ivme kazandı. Belgelerde Beylikova sahası için yaklaşık 694 milyon ton cevher ve yaklaşık 12.5 milyon ton nadir toprak oksidi (REO) büyüklüğü ifade edilmektedir (Milli İstihbarat Akademisi, 2026; Daily Sabah, 2022; Shanghai Metals Market, 2022). Ancak belirtilmelidir ki, 694 milyon tonluk büyüklüğün "cevher tonajı" olduğunu özellikle vurgulamak gerekir. Bu nedenle kamuoyunda za-

энергия трансформациясынан туындайтын сыртқы сауда тапшылығының тұрақты элементтерінің біріне айналуы мүмкін (Гюрай және т.б., 2025).

Түркияның критикалық минералдар мәселесін стратегиялық деңгейге көтеретін тағы бір бағыт – сирек жер элементтері. Түркияның сирек жер саласы Эскишехир Бейликова кен орны арқылы елеулі даму динамикасын алды. Құжаттарда Бейликова кен орны үшін шамамен 694 миллион тонна кен және шамамен 12,5 миллион тонна сирек жер оксиді (REO) көрсетілген (Ұлттық барлау академиясы, 2026; Daily Sabah, 2022; Shanghai Metals Market, 2022). Дегенмен атап өту қажет мәселе, 694 миллион тоннаның тек «кен тонажы» екені нақты көрсетілуде. Сондықтан қоғамда кейде қолданылатын «694 миллион тонна сирек жер» деген өрнектер техникалық тұрғыдан дұрыс емес деп есептеледі (REEh, 2026; Ташкын, 2023).

Қазіргі жағдай сирек жер элементтеріндегі технологиялық шектеулерді айқын көрсетеді. Бейликова кен орнында жылына 1 200 тонна кен өңдейтін пилоттық зауыт жұмыс істейді. Алайда зауыттың шығымы бөлінген оксид немесе металл емес, қоспалы концентрат (Эти Маден, 2022). Орта мерзімді жоспарларда жылына 570 000 тонна кен өңдеу және жылына 10 000 тонна REO өндіру мақсаттары айтылуда

Табло 1. Гүнзел Дурум ве Геелек Проексийонлары

Минерал	Түркияде Бүгүнкү Дурум	Талеп Проексийону (Түркия, 2053)	Секторел Итици Гүч
Литийум	Yерли цевхер резерви сınıрлі; бор атıklarından ве жеотермалден гери казанım башlıyor. Түм батарья сınıфı литийум үрүнлери итһал.	Литийум талеби 2025'е киясла 8–11 кат артакак.	EV батарьялары, шебеке өлчекли деполана, күчүк электроник.
NTE (REE)	Dev Beylikova резервине рағмен айрыштірма ве микнатиc үретим капаситеси yok; карішк консантре пилот үретим ашамасында.	NTE талеби 7–9 кат артакак.	EV моторлары, рүзгәр түрбинлери, savunma, электроник.
Бакыр	Орта сınıф үретци ама рафине үрүнлерде буюк net итһалатчı; 2020–24 орталама ~1,7 мильяр \$ net ачк.	Талеп 3+ кат артакак; өзелликле шебекелер ве дағитим hatları için.	Yenilenebilir entegrasyonu, EV шарj altyapısı, iletim–дағитим.
Никел	Rezerv ве үретим var, ама батарья сınıфı никелде итһалат ағирлікта.	Талеп 3–4 кат артışı öngörүлүюр.	Yүкsek enerji yoğunluklu EV батарьялары, süperalaşımлар.
Кобальт	Сınıрлі yerli үретим, neredeyse tamamen итһалата dayalı.	Benzer şekilde 3–4 кат талеп артışı.	Katot malzemeleri, havacılık, sert metal.
Графит (доғал/ сентетик)	Doғал графитте rezerv ве үретим сınıрлі; батарья anodu için kullanılan графит буюк oranda итһал.	Графит талебинин 2053'е кадар 4+ кат артması bekleniyor (Uluslararası Enerji Ajansı küresel verileriyle uyumlu).	Lityum-iyon батарья anotları, refrakter, yağlayıcıлар.

Каянак: Eti Maden (2023, 2024); Güray vd. (2025).

man zaman kullanılan “694 milyon ton nadir toprak” gibi ifadelerin teknik açıdan doğru olmadığına dikkat çekilmektedir (REEx, 2026; Taşkın, 2023).

Mevcut durum, nadir toprak elementlerinde karşılaşılan teknolojik eşiği açık biçimde göstermektedir. Beylikova sahasında yıllık 1.200 ton cevher işleyen bir pilot tesis devrededir. Ancak tesisin çıktısı ayrıştırılmış oksit ya da metal değil, karışık konsantre niteliğindedir (Eti Maden, 2022). Orta vadeye ilişkin planlarda yıllık 570.000 ton cevher işleme ve 10.000 ton/yıl REO üretimi gibi hedefler dile getirilmektedir (Eti Maden, 2022; Milli İstihbarat Akademisi, 2026; Daily Sabah, 2022; Shanghai Metals Market, 2022). Bununla birlikte, ayrıştırma/separasyon ve miknatis dereceli rafinaj teknolojisinin Türkiye’de henüz mevcut olmadığı belirtilmektedir. Bu basamaklar tamamlanmadıkça söz konusu hedeflerin uygulama kapasitesi sınırlı kalacaktır (REEx, 2026).

Talep tarafında ise projeksiyonlar dikkat çekicidir. 2053 yılında nadir toprak elementleri talebinin 7 ila 9 kat artacağı; bu artışı yaklaşık %80’inin elektrikli araçlardan kaynaklanacağı öngörülmektedir (Güray vd., 2025). Bu çerçevede rezerv büyüklüğü ile işleme ve ayrıştır-

(Eti Maden, 2022; Ұлттық барлау академиясы, 2026; Daily Sabah, 2022; Shanghai Metals Market, 2022). Дегенмен, бөліну/сепарация және магниттік дәрежелі тазарту технологиялары Түркияда әлі қолжетімсіз екені көрсетілуде. Бұл кезеңдер аяқталмайынша аталған мақсаттарды жүзеге асыру қабілеті шектеулі болып қала береді (REEx, 2026).

Сұраныс жағынан болжамдар ерекше назар аудартады. 2053 жылы сирек жер элементтеріне деген сұраныстың 7–9 есеге өсетіні, оның шамамен 80%-ы электрлі көліктерге байланысты болатыны болжанауда (Гюрай және т.б., 2025). Осы шеңберде қор көлемі мен өңдеу және бөліну (сепарация) қуаты арасындағы үйлесімсіздік, саясат құжаттарында да атап көрсетілгендей, белгілі бір өндірістік шектеуге нұсқайды.

Ұқсас жағдай батарея минералдарында, атап айтқанда никель, кобальт және графитте де байқалады. Кобальт пен никель бойынша Түркияда шектеулі қорлар мен өндіріс бар; алайда батарея химиясында, әсіресе кобальт және никель сульфаты сияқты өнімдерде, дерлік толық сыртқа тәуелділік байқалады (Гюрай және т.б., 2025).

Кесте 1. Гүңжел Дурум ве Геелек Проксиейонлары

Минерал	Түркиядағы Қазіргі Жағдай	Сұраныс болжамы (Түркия, 2053)	Салалық Қозғаушы Күштер
Литий	Жергілікті кен қоры шектеулі; бор қалдықтары мен геотермалдан қайта қалпына келтіру басталды. Барлық батареялық кластағы литий өнімдері импортталады.	Литийге сұраныс 2025 жылмен салыстырғанда 8–11 есе өседі.	Электр көліктерінің батареялары, желі масштабындағы сақтау жүйелері, кішігірім электроника.
Сирек жер элементтері (REE / NTE)	Үлкен Бейликова қоры болса да, бөліну және магнит өндіру қуаты жоқ; пилоттық өндіріс кезеңінде аралас концентрат шығарылады.	NTE Сұранысы 7–9 есеге өседі.	Электрлі көліктер моторлары, жел турбиналары, қорғаныс, электроника.
Мыс	Орташа деңгейдегі өндіруші, бірақ тазартылған өнімдер бойынша ірі таза импорттаушы; 2020–2024 жылдарда жылдық орташа таза тапшылық ~1,7 млрд \$.	Сұраныс 3+ есе өседі; әсіресе желілер мен тарату желілері үшін.	Жаңартылатын энергияны интеграциялау, EV заряд инфрақұрылымы, беру–тарату желілері.
Никель	Резерв пен өндіріс бар, бірақ батареялық никель өнімдері негізінен импортқа тәуелді.	Сұраныс 3–4 есе өседі.	Жоғары энергия сыйымдылығы бар EV батареялары, суперқоспалар.
Кобальт	Жергілікті өндіріс шектеулі, дерлік толықтай импортқа тәуелді.	Сұраныс 3–4 есе өседі.	Катод материалдары, авиация, қатты металдар.
Графит (табиғи/синтетикалық)	Табиғи графитте резерв пен өндіріс шектеулі; аккумулятор аноды үшін қолданылатын графит негізінен импортталады.	2053 жылға қарай сұраныс 4+ есеге артады (Халықаралық энергетика агенттігінің жаһандық деректерімен сәйкес).	Литий-ион батарея анодтары, отқа төзімді материалдар, майлағыштар.

Дереккөз: Эти Маден (2023, 2024); Гюрай және т.б. (2025).

ma kapasitesi arasındaki uyumsuzluk, politika belgelerinde de vurgulanan bir kapasite eşiğine işaret etmektedir. Benzer bir durum batarya minerallerinde nikel, kobalt ve grafitte de görülmektedir. Kobalt ve nikelde Türkiye’de sınırlı rezerv ve üretim bulunduğu; ancak batarya kimyasında, özellikle kobalt ve nikel sülfat gibi ürünlerde, neredeyse tam dışa bağımlılık olduğu ifade edilmektedir (Güray vd., 2025). 2053’te hem kobalt hem de nikel talebinin 3–4 kat artacağı öngörülmektedir. Bu artış, mevcut bağımlılık yapısının korunması halinde ithalat baskısının büyüyebileceğine işaret etmektedir (Güray vd., 2025). Grafitte de benzer bir tablo söz konusudur. Türkiye’de rezervler sınırlıdır. Batarya anodu için gerekli yüksek saflıkta grafit ise tamamen ithal edilmektedir. Küresel ölçekte batarya grafiti üretiminin %90’dan fazlasının Çin rafinerilerinden çıkması, bu alandaki yoğunlaşmayı göstermektedir (Uluslararası Enerji Ajansı, 2024; Güray vd., 2025).

Türkiye’nin nicel pozisyonunu daha bütünlüklü biçimde göstermek amacıyla, aşağıdaki özet tablo güçlü alanlar ile kırılan alanları aynı çerçevede sunmaktadır (Eti Maden, 2022; Eti Maden, 2024; Güray, vd., 2025; Milli İstihbarat Akademisi, 2026).

Türkiye’nin kritik minerallerdeki stratejik sorunu, tek bir blokla hizalanmaktan çok, değer zincirinin farklı halkalarında farklı aktörlere bağımlı olma gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Türkiye’nin 2024 itibarıyla MSP Forumu’na katılımının doğrulandığını belirtmektedir. Bu katılımın, finansman kanallarına (DFI, Exim, EBRD vb.) ve teknoloji/know-how erişimine katkı sunabileceği değerlendirilmektedir (Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı, 2024).

AB tarafında ise CRMA’nın 2030 hedefleri Türkiye açısından iki yönlü bir çerçeve ortaya koymaktadır. Bir yandan, AB’nin yakın coğrafyada işleme kapasitesi arayışı Türkiye’yi potansiyel bir ortak ülke veya işleme üssü konumuna taşıyabilir. Öte yandan, bu rol izlenebilirlik, ESG standartları ve izin süreçleri gibi koşullarla birlikte gelecektir. Bu durum, Türkiye’de kurumsal koordinasyon ve standardizasyon ihtiyacını artırmaktadır. Bu nedenle Kritik Mineraller Otoritesi önerisi gündeme

2053 жылға қарай кобальт пен никельге деген сұраныстың 3–4 есеге өсетіні болжануда. Бұл өсім, егер қазіргі тәуелділік құрылымы сақталса, импорттық қысымның артуы мүмкін екенін көрсетеді (Гюрай және т.б., 2025). Графитте де ұқсас жағдай байқалады. Түркияда резервтер шектеулі. Аккумулятор аноды үшін қажет жоғары тазалықтағы графит толықтай импортталады. Жаһандық деңгейде батареялық графит өндірісінің 90%-дан астамы Қытайдың зауыттарынан шыққаны осы саладағы шоғырлануды көрсетеді (Халықаралық энергетика агенттігі, 2024; Гюрай және т.б., 2025).

Түркияның сандық позициясын толық көрсету мақсатында, төмендегі кестеде күшті және осалдығы бар салаларды бір шеңберде көрсетеді (Эти Маден, 2022; Эти Маден, 2024; Гюрай және т.б., 2025; Ұлттық барлау академиясы, 2026).

Түркияның критикалық минералдардағы стратегиялық мәселесі бір блокқа ғана бағынудан гөрі, құн тізбегінің әр түрлі кезеңдерінде әр түрлі акторларға тәуелді болу фактісінен туындайды. Түркияның 2024 жылы MSP Форумына қатысуы расталған. Бұл қатысу қаржыландыру арналарына (DFI, Exim, ЕБРД және т.б.) және технология/know-how-ға қолжетімділікті арттыруға ықпал етуі мүмкін (Америка Құрама Штаттары Сыртқы істер министрлігі, 2024).

Еуропалық Одақ (ЕО) жағынан қарағанда, CRMA-ның 2030 жылға арналған мақсаттары Түркия үшін екі жақты стратегиялық шеңберді айқындайды. Бір жағынан, ЕО-ның жақын географиялық аймақтағы өңдеу қуатын іздеуі Түркияны потенциалды серіктес мемлекет немесе өңдеу орталығы ретінде орналастыра алады. Екінші жағынан, бұл рөл бақылау, ESG стандарттары және рұқсат рәсімдері сияқты шарттармен байланысты болады. Осылайша, Түркияда корпоративтік үйлестіру және стандарттау қажеттілігі күшейеді. Сол себепті «Критикалық Минералдар Орталығы» құру ұсынысы қарастырылуда (Ер-калан, 2025; Еуропа Комиссиясы, 2023).

Қытай контекстінде басты фактор – тазарту және технологиялық күрделі кезеңдердегі

getirilmeKtedir (Erkalan, 2025; Avrupa Komisyonu, 2023).

Çin ekseninde ise belirleyici unsur, rafinaj ve teknoloji yoğun basamaklardaki hakimiyettir. Çin'in nadir toprak elementleri rafinajında küresel payı %70–90 bandındadır (Uluslararası Enerji Ajansı, 2024). Grafitte ise batarya sınıfı rafinaj kapasitesinin %90'dan fazlası Çin'de yoğunlaşmaktadır (Uluslararası Enerji Ajansı, 2024). Bu tablo, Türkiye'nin batarya değeri zincirinde teknoloji bağımlılığının kritik boyutunu ortaya koymaktadır.

үстемдік. Қытайдың сирек жер элементтерін тазартудағы жаһандық үлесі 70–90% аралығында (Халықаралық энергетика агенттігі, 2024). Ал графит бойынша батареялық тазарту қуатының 90%-дан астамы Қытайда шоғырланған (Халықаралық энергетика агенттігі, 2024). Бұл жағдай Түркияның батареялық құндылық тізбегінде технологияға тәуелділіктің критикалық деңгейін көрсетеді.

Түркияның критикалық минералдардағы профілі екі негізгі топқа бөлінеді. Бірінші топта бор сияқты салаларда жаһандық

Türkiye'nin kritik minerallerdeki profili iki ana kümeye ayrılmaktadır. İlk kümede bor gibi alanlarda küresel liderlik ve net ihracatçı konum söz konusudur. Bu alanlarda politika önceliği hacim artışından ziyade ileri ürünleşme ve stratejik sektörlere entegrasyon olarak tanımlanmaktadır (Eti Maden, 2022).

Bor örneğinde ileri ürünlere yönelim örneğin bor karbür üretimi ve bor atıklarından lityum geri kazanımı, klasik hammadde üstünlüğünün enerji dönüşümüyle nasıl ilişkilendirilebileceğini göstermektedir (Eti Maden, 2022; Güray vd., 2025; Türkiye Cumhuriyeti Cum-

көшбасшылық пен таза экспорттаушы мәртебесі байқалады. Бұл салаларда саясаттағы басымдық көлемді арттырудан гөрі жоғары деңгейлі өнімге айналдыру және стратегиялық салаларға интеграция ретінде анықталады (Эти Маден, 2022).

Бор мысалында жоғары деңгейлі өнімдерге бағытталу, мысалы бор карбидін өндіру және бор қалдықтарынан литийді қайта қалпына келтіру, классикалық шикізат артықшылығының энергия трансформациясымен қалай байланыстырылатынын көрсетеді (Эти Маден, 2022; Гюрай, және басқалар, 2025; Түркия Республикасы Президентінің Коммуникация Басқармасы, 2020; Таşkın, 2023). Екінші топта энергия трансформациясының негізгі минералдарында сыртқа тәуелділік басымдыққа ие. Бұл саладағы саясаттық талқылау кен өндіруден гөрі құндылық тізбегінде жоғары позицияға шығу және сыртқы тәуелділікті басқару мәселесіне шоғырланған (Гюрай, және басқалар, 2025). Сол себепті жергілікті өңдеу инвестицияларына арналған мемлекеттік құқық жеңілдіктері (50–75%-ке дейін), рұқсат алу процестерін жеделдету және стратегиялық/критикалық минералдар ұғымдарын заңнамалық актілерге енгізу қарастырылуда (Ресми Газета, 2025).

Осы контексте үш негізгі тұжырым айқындалады. Біріншісі, өңдеу қуаты сыртқы сауда балансындағы негізгі фактор. Мысалы, мыста кенді экспорттау жалғасып жатқанымен, өңделген өнімдер бойынша шамамен 1,6 млрд долларлық таза тапшылық байқалуы, кен бар, бірақ құн тізбегіндегі өңдеу қуаты шектеулі деген көріністі нақты көрсетеді (Гюрай және т.б., 2025). Екіншісі, технологиялық шекке жетпей, резерв туралы сөз стратегиялық күшке айналмайды. Бейликовадағы пилоттық зауыт «аралас концентрат» өндіреді; бөлінген оксид/металл өндірісі және магниттік дәрежелі тазарту қуатының болмауы сирек жер элементтерінде кездесетін тетік қиындықты айқындайды (Эти Маден, 2022; REEх, 2026). Үшіншісі, сұраныстың өсім коэффициенттері импорт тәуекелін арттырады. Литийде 8–11 есеге, сирек жер элементтерінде 7–9 есеге, ал мыс бойынша 3 есе немесе одан да көп сұраныс өсімі болжануда. Егер өңдеу инвестициялары мен ұзақ мерзімді

hurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2020; Taşkın, 2023). İkinci kümede ise enerji dönüşümünün çekirdek minerallerinde dışa bağımlılık öne çıkmaktadır. Bu alandaki politika tartışması, maden çıkarmaktan çok değer zincirinde yukarı doğru konumlanmak ve dış bağımlılığı yönetmek üzerine yoğunlaşmaktadır (Güray vd., 2025). Bu nedenle yerli işleme yatırımlarına yönelik devlet hakkı indirimleri (%50–75'e kadar), izin süreçlerinin hızlandırılması ve stratejik/kritik maden tanımlarının mevzuata dahil edilmesi yer almaktadır (Resmi Gazete, 2025).

Bu çerçevede üç temel önerme belirginleşmektedir. Birincisi, işleme kapasitesi dış ticaret dengesinin kilit unsurudur. Örneğin, bakırda cevher ihracatı sürerken işlenmiş ürünlerde yaklaşık 1.6 milyar dolarlık net açık verilmesi, maden var ancak değer zinciri kapasitesi sınırlı görüntüsünü somutlaştırmaktadır (Güray vd., 2025). İkincisi, teknoloji eşiği aşılmadan rezerv söylemi stratejik güce dönüşmemektedir. Beylikova'da pilot tesisin "karışık konsantré" üretmesi; ayrıştırılmış oksit/metal üretimi ile miknatis dereceli rafinaj kapasitesinin bulunmaması, nadir toprak elementlerinde karşılaşılan darboğazı ortaya koymaktadır (Eti Maden, 2022; REEx, 2026). Üçüncüsü, talep çarpanları ithalat riskini büyütmemektedir. Lityumda 8–11 kat, nadir toprak elementlerinde 7–9 kat ve bakırda 3 kattan fazla talep artışı öngörülmektedir. İşleme yatırımları ve uzun vadeli tedarik anlaşmaları geciktiği takdirde talep artış hızları ve mevcut ithalat yapısı birlikte değerlendirildiğinde, dış ticaret açığında anlamlı bir genişleme riski oluşabileceği hesaplanmaktadır (Güray vd., 2025). Kurumsal koordinasyon meselesi bu noktada yalnızca bir yönetim tartışması değildir; doğrudan rekabetçilik unsurudur. Yetkilerin çok sayıda kurum arasında dağılması ve projelerde hız ile şeffaflık sorunlarının ortaya çıkması, tek muhatap ya da merkezi bir otorite ihtiyacını güçlendirmektedir (Erkalan, 2025).

Sonuç olarak, Türkiye, kritik ve stratejik mineraller alanında asimetrik bir profile sahiptir. Bor gibi alanlarda küresel liderlik ve net ihracatçı konum önemli bir jeoekonomik kazanç sağlamaktadır. Buna karşılık lityum, rafine bakır, batarya sınıfı nikel–kobalt–grafit ve nadir toprak elementlerinde ayrıştırma ile miknatis üretimi gibi dönüşümün çekirdek basamak-

жеткізу келісімдері кешіктірілсе, сұраныстың өсу қарқыны мен қазіргі импорт құрылымы бірге қарастырылғанда, сыртқы сауда тапшылығының айтарлықтай ұлғаю қаупі пайда болуы мүмкін (Гюрай және т.б., 2025).

Корпоративтік үйлестіру мәселесі осы жерде тек басқарушылық талқылау ғана емес; ол тікелей бәсекеге қабілеттілік факторы. Өкілеттіліктердің көптеген мекемелер арасында бөлінуі және жобаларда жылдамдық пен ашықтық мәселелерінің туындауы, бір ғана жауапты орган немесе орталықтандырылған билік институтына деген қажеттілікті күшейтеді (Erkalan, 2025).

Қорытындылай келе, Түркия критикалық және стратегиялық минералдар саласында асимметриялық профильге ие. Бор сияқты салаларда жаһандық көшбасшылық және таза экспорттаушы мәртебесі айтарлықтай геоэкономикалық пайда әкеледі. Сол уақытта литий, тазартылған мыс, батареялық сыныптағы никель–кобальт–графит және сирек жер элементтерінде өңдеудің негізгі кезеңдері, мысалы бөліну және магнит өндіру саласында сыртқы тәуелділік айқын байқалады (Эти Маден, 2022; Гюрай және т.б., 2025).

Жаһандық деңгейде ЕО-ның CRMA арқылы ішкі өндірістік қуатқа бағытталған мақсаттарды белгілеуі және MSP сияқты платформалардың кеңеюі Түркия үшін «жақын жеткізуші» және «өңдеу серіктесі» рөлін атқаруға мүмкіндік туғызады (Еуропа Комиссиясы, 2023). Алайда, Қытайдың тазарту және аралық өнімдер кезеңдеріндегі үстемдігі Түркияны технология және капиталға қолжетімділікте екіжақты теңгерім стратегиясын жүргізуге мәжбүр етеді. Осы контексте, Түркияның критикалық минералдар стратегиясының табысы тек кен орындарының көлеміне ғана емес; өңдеу қуатына, жоғары деңгейлі өнім өндіруге, корпоративтік үйлестіруге және халықаралық серіктестіктерді кешенді жоспармен жүзеге асыруға тәуелді болып көрінеді (Түркия Республикасы Энергетика және Табиғи Ресурстар Министрлігі, 2025).

larında дıша бағымлық белгіндр (Eti Maden, 2022; Güray vd., 2025).

Күресел өлчекте AB'nin CRMA арacıлығыла іч капасіте hedefleri белірлемесі ve MSP gіbі platformların yaygınlaşması, Түркіе ачısından "yakın tedarikçi" ve "ішleme ортағı" rolü ічін bіr alan ачмактадр (Аврпа Коміسیونу, 2023). Buna karşılık Чн'ін rafinaj ve ара үрүн basamaklarındaki belirleyici hakimiyeti, Түркіе'nin teknoloji ve sermaye ерішмінде çift yönlü bіr dengeleme stratejisi izlemesini zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede Түркіе'nin kritik mineraller stratejisinin başarısı, yalnızca maden sahalarının büyüklüğüне değıl; ішleme kapasitesi, іleri үрүн üretimi, kurumsal koordinasyon ve uluslararası ortaklıkların bütüncül bіr tasarımıla hayata geçіrilmesine bağıl görünmektedir (Түркіе Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2025).

Kaynakça:

- Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı (2024). Mineraller Güvenlik Ortaklığı (MSP). Alınan yer: <https://2021-2025.state.gov/minerals-security-partnership/>. Erişim tarihi: 14.02.2026.
- Аврпа Коміسیونу (2023). Kritik hammaddeler yasaı. Alınan yer: https://www.era-min.eu/sites/default/files/publications/crm_act_annexes.pdf. Erişim tarihi: 14.02.2026.
- Birleşmiş Milletler (2024). UN Comtrade veri tabanı uluslararası ticaret istatistikleri. Alınan yer: <https://comtradeplus.un.org>. Erişim tarihi: 14.02.2026.
- Daily Sabah (2022). Түркіе, дүнянын ікinci en büyük nadir toprak rezervinin keşfedildiğini duyurdu. Alınan yer: <https://www.dailysabah.com/business/energy/turkey-touts-discovery-of-worlds-2nd-largest-rare-element-reserve>. Erişim tarihi: 14.02.2026.
- Erkalan, Başak (2025). Kritik Mineraller Başkanlığı kurulması önerisi. Alınan yer: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyenin-potansiyelini-degerlendirmek-icin-kritik-mineraller-baskanligi-kurulmasi-onerisi/377>. Erişim tarihi: 14.02.2026.
- Eti Maden (2022). 2021 Bor sektör raporu. Alınan yer: <https://www.etimaden.gov.tr/storage/pages/June2022/2021%20YILI%20BOR%20SEKTOR%C3%96R%20RAPORU.pdf>. Erişim tarihi: 14.02.2026.
- Eti Maden (2024). 2023 faaliyet raporu. Alınan yer: https://www.etimaden.gov.tr/storage/2024/05/2023_yili_faaliyet_raporu.pdf. Erişim tarihi: 14.02.2026.
- Eti Maden (2022). ETİ Maden İşletmelerinden yeni lityum yatırımı. Alınan yer: <https://madencilikturkiye.com/eti-maden-isletmelerinden-yeni-lityum-yatirimi/>. Erişim tarihi: 14.02.2026.
- İstanbul Sanayi Odası (2022). Түркіе bakır ve bakır alaşımları imalat sanayi. Alınan yer: <https://www>.

Дереккөз:

- Америка Құрама Штаттары Сыртқы Істер Министрлігі (2024). Минералдар Қауіпсіздік Серіктестігі (МҚС). Сілтеме: <https://2021-2025.state.gov/minerals-security-partnership/>. Қаралған күні: 14.02.2026.
- Біріккен Ұлттар Ұйымы (2024). UN Comtrade халықаралық сауда статистикасы деректер базасы. Сілтеме: <https://comtradeplus.un.org>. Қаралған күні: 14.02.2026.
- Гюрай, Шекіп, Бора, Чекер, Осман, Али және Сезер, Уфук (2025). Түркіяның сындарлы энергия минералдары көрінісі 2025. Сілтеме: https://iicsec.sabanciuniv.edu/sites/iicsec.sabanciuniv.edu/files/inline-files/IICSEC-TCOMO-2025_0.pdf. Қаралған күні: 14.02.2026.
- Daily Sabah (2022). Түркія әлемдегі екінші ең ірі сирек топырақ қорын тапқанын жариялады. Сілтеме: <https://www.dailysabah.com/business/energy/turkey-touts-discovery-of-worlds-2nd-largest-rare-element-reserve>. Қаралған күні: 14.02.2026.
- Еркалан, Башак (2025). Сындарлы минералдар басқармасын құру ұсынысы. Сілтеме: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyenin-potansiyelini-degerlendirmek-icin-kritik-mineraller-baskanligi-kurulmasi-onerisi/377>. Қаралған күні: 14.02.2026.
- Еуропа Комиссиясы (2023). Сындарлы шикізаттар туралы заң. Сілтеме: https://www.era-min.eu/sites/default/files/publications/crm_act_annexes.pdf. Қаралған күні: 14.02.2026.
- REEx (2026). Бейликованың астында: Түркіяда сирек топырақ шындығы. Сілтеме: <https://rareearthexchanges.com/news/beneath-beylikov-above-the-hype-rare-earth-realities-in-turkey/>. Қаралған күні: 14.02.2026.
- Shanghai Metals Market (2022). Түркія 694 миллион тонна сирек топырақ элементі қорын тапты; инфрақұрылым құрылысы биыл басталады. Сілтеме: <https://news.metal.com/newscontent/101881567>. Қаралған күні: 14.02.2026.
- Стамбул Өнеркәсіп Палатасы (2022). Түркіяда мыс және мыс қоспалары өңдеу өнеркәсібі. Сілтеме: <https://www.iso.org.tr/sites/1/upload/files/BAKIR-SEKTOR-ING-web-11294.pdf>. Қаралған күні: 14.02.2026.
- Ресми Газета (2025). 7554 Санымен Кейбір Заңдарға Өзгерістер Енгізу туралы Заң. Сан: 32965, 24 шілде 2025. Сілтеме: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/07/20250724-1.htm>. Қаралған күні: 14.02.2026.
- Ташкын, Йылдыз, Дениз (2023). Түркіяда электрлік көліктерде қолданылатын сындарлы шикізаттардың көз потенциалы, отандық автомобиль фабрикасы үшін жеткілікті бола ма? Mineral Resources Management, 39 (4), 1–20. Сілтеме: <https://gsm.minpan.krakow.pl/pdf-197826-124051>.
- Түркіядағы тау-кен өндірісі (2022). ETİ Maden кәсіпорындарынан жаңа литий инвестициясы. Сілтеме: <https://madencilikturkiye.com/eti-maden-isletmelerinden-yeni-lityum-yatirimi/>. Қаралған күні: 14.02.2026.

KAZAKHSTAN'S ACCEPTANCE OF THE BOARD OF PEACE INVITATION: REDEFINING ITS ROLE IN GLOBAL DIPLOMACY?

ANUAR SATMURZIN

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ПРИНЯТИЕ КАЗАХСТАНОМ ПРИГЛАШЕНИЯ В СОВЕТ МИРА: ПЕРЕОПРЕДЕЛЕНИЕ РОЛИ КАЗАХСТАНА В ГЛОБАЛЬНОЙ ДИПЛОМАТИИ

Kazakhstan's acceptance of the invitation to join the newly established Board of Peace in January 2026 marks a significant moment in the evolution of its foreign policy. President Kassym-Jomart Tokayev confirmed his participation following an invitation extended by the U.S. President, Donald Trump, during the World Economic Forum in Davos, where 19 founding countries were announced as initial members (Euronews, 2026). According to official statements, President Tokayev expressed Kazakhstan's readiness to contribute to "lasting peace and strengthening international trust," thereby aligning the decision with the country's broader diplomatic doctrine (AI-Monitor, 2026).

This move might be interpreted within the framework of Kazakhstan's multi-vector foreign policy, a strategic doctrine that seeks to balance relations among major powers while safeguarding national sovereignty. Over the past three decades, Astana has cultivated close economic ties with the European Union, strategic cooperation with China, and security linkages with Russia, while simultaneously expanding engagement with the United States. Recent assessments highlight that this balancing approach remains central to Kazakh-

KAZAKHSTAN'S ACCEPTANCE OF THE INVITATION TO JOIN THE NEWLY ESTABLISHED BOARD OF PEACE IN JANUARY 2026 MARKS A SIGNIFICANT MOMENT IN THE EVOLUTION OF ITS FOREIGN POLICY

ПРИНЯТИЕ КАЗАХСТАНОМ ПРИГЛАШЕНИЯ ПРИСОЕДИНИТЬСЯ К НЕДАВНО СОЗДАННОМУ СОВЕТУ МИРА В ЯНВАРЕ 2026 ГОДА ЗНАМЕНУЕТ СОБОЙ ВАЖНЫЙ ЭТАП В ЭВОЛЮЦИИ ЕГО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ

Принятие Казахстаном приглашения присоединиться к недавно созданному Совету мира в январе 2026 года знаменует собой важный этап в эволюции внешней политики страны. Президент Касым-Жомарт Токаев подтвердил своё участие после приглашения Президента США Дональда Трампа в ходе Всемирного экономического форума в Давосе, где в качестве первоначальных участников были объявлены 19 государств-основателей (Euronews, 2026). Согласно официальным заявлениям, Президент Токаев выразил готовность Казахстана внести вклад в «прочный мир и укрепление международного доверия», тем самым соотнеся данное решение с более широкой дипломатической доктриной страны (AI-monitor, 2026).

Данный шаг может быть интерпретирован в рамках многовекторной внешней политики Казахстан, стратегической доктрины, направленной на балансирование отношений между ведущими мировыми державами при одновременном обеспечении национального суверенитета. На протяжении последних трёх десятилетий Астана выстраивала тесные экономические связи с Европейским союзом, стратегическое сотрудничество с

stan's external strategy in 2026, particularly amid heightened global polarization (FIIA, 2026). Participation in a U.S.-initiated peace platform thus reflects continuity rather than rupture in Kazakhstan's diplomatic behavior.

At the same time, the Board of Peace represents a novel institutional format. Unlike established multilateral mechanisms embedded within the United Nations system, the Board functions as a flexible coalition of states supporting conflict resolution initiatives, initially framed around post-conflict stabilization in Gaza but potentially expanding in scope (The Diplomat, 2026). Kazakhstan's consent to join as a founding member signals its willingness to engage in emerging diplomatic architectures outside traditional frameworks. This reflects a broader trend in international relations, where ad hoc coalitions increasingly complement formal institutions.

Китаем и Россией, параллельно расширяя взаимодействие с Соединёнными Штатами. Современные аналитические оценки подчёркивают, что данный балансирующий подход остаётся центральным элементом внешнеполитической стратегии Казахстана в 2026 году, особенно в условиях нарастающей глобальной поляризации (FIIA, 2026). Таким образом, участие в инициированной США мирной платформе отражает скорее преемственность, нежели разрыв в дипломатическом поведении Казахстана.

В то же время Совет мира представляет собой новый институциональный формат. В отличие от устоявшихся многосторонних механизмов, встроенных в систему Организации Объединённых Наций (ООН), Совет функционирует как гибкая коалиция государств, поддерживающих инициативы по

Kazakhstan's diplomatic activism has long emphasized mediation and dialogue. The country previously hosted the Astana Process talks on Syria and has promoted nuclear non-proliferation as a cornerstone of its international identity. In a January 2026 interview, President Tokayev reiterated that Kazakhstan's foreign policy priorities include strengthening dialogue mechanisms and supporting peaceful conflict resolution, while avoiding overt alignment with competing blocs (Astana Times, 2026a). This cautious but proactive positioning helps explain why Kazakhstan would join the Board of Peace: participation enhances diplomatic visibility without formally binding the country to a rigid geopolitical camp.

Moreover, Kazakhstan's engagement appears designed to elevate its status as a middle power capable of contributing to global governance debates. As Euronews (2026) reports, the Board of Peace was presented as a platform for cooperative security and reconstruction efforts, bringing together states from different regions. By entering at the founding stage, Kazakhstan ensures that it has a voice in shaping the initiative's normative and operational agenda. For a state situated at the crossroads of Eurasia, such early involvement can translate into reputational capital and enhanced diplomatic leverage.

However, the strategic implications are layered. Analysts from the Finnish Institute of International Affairs caution that Kazakhstan's foreign policy balancing faces structural constraints, particularly due to economic and infrastructural interdependence with Russia (FIIA, 2026). Engaging in a U.S.-initiated peace board may therefore require careful diplomatic calibration to avoid perceptions of strategic drift. Kazakhstan's leadership must ensure that its participation is framed as multilateral cooperation rather than geopolitical realignment.

THIS MOVE MIGHT BE INTERPRETED WITHIN THE FRAMEWORK OF KAZAKHSTAN'S MULTI-VECTOR FOREIGN POLICY, A STRATEGIC DOCTRINE THAT SEEKS TO BALANCE RELATIONS AMONG MAJOR POWERS WHILE SAFEGUARDING NATIONAL SOVEREIGNTY

ДАННЫЙ ШАГ МОЖЕТ БЫТЬ ИНТЕРПРЕТИРОВАН В РАМКАХ МНОВЕКТОРНОЙ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ КАЗАХСТАНА, СТРАТЕГИЧЕСКОЙ ДОКТРИНЫ, НАПРАВЛЕННОЙ НА БАЛАНСИРОВАНИЕ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ВЕДУЩИМИ МИРОВЫМИ ДЕРЖАВАМИ ПРИ ОДНОВРЕМЕННОМ ОБЕСПЕЧЕНИИ НАЦИОНАЛЬНОГО СУВЕРЕНИТЕТА

урегулированию конфликтов, первоначально ориентированные на послеконфликтную стабилизацию в Газе, но потенциально расширяющие сферу своей деятельности (The Diplomat, 2026). Согласно Казахстану присоединиться к Совету в качестве государства-основателя свидетельствует о его готовности участвовать в формирующихся дипломатических архитектурах за пределами традиционных рамок. Это отражает более широкую тенденцию в международных отношениях, при которой ситуативные коалиции всё чаще дополняют формальные институты.

Дипломатическая активность Казахстана на протяжении длительного времени акцентирует внимание на посредничестве и диалоге. Ранее страна принимала переговоры Астанинского процесса по Сирии и продвигала ядерное нераспространение в качестве одного из ключевых элементов своей международной идентичности. В интервью в январе 2026 года Президент Токаев вновь подтвердил, что приоритетами внешней политики Казахстана являются укрепление механизмов диалога и поддержка мирного урегулирования конфликтов при одновременном избегании явного выравнивания с конкурирующими геополитическими блоками (Astana Times, 2026a). Такая осторожная, но проактивная позиция позволяет лучше понять, почему Казахстан принял решение присоединиться к Совету мира: участие повышает дипломатическую видимость страны, не связывая её формально с жёстко определённым геополитическим лагерем.

Кроме того, участие Казахстана, по всей видимости, направлено на повышение его статуса средней державы, способной вносить вклад в обсуждение вопросов глобального управления. Как сообщает Euronews (2026), Совет мира был

Domestic considerations also play a role. Kazakhstan's government has emphasized political reform and economic modernization as priorities for 2026 (Astana Times, 2026a). High-profile international commitments must therefore be justified not only in terms of prestige but also in terms of tangible benefits. While participation in peace initiatives enhances global visibility, its domestic legitimacy depends on demonstrating how such engagement contributes to national stability, economic diversification, or foreign investment.

In addition, questions remain regarding the institutional durability and effectiveness of the Board of Peace. According to *The Diplomat* (2026), some invited states have approached the initiative cautiously, awaiting clearer operational guidelines and funding mechanisms. The long-term influence of the Board will depend on whether it evolves into

представлен как платформа для сотрудничества в сфере безопасности и восстановления, объединяющая государства из различных регионов. Вступая в инициативу на этапе её формирования, Казахстан обеспечивает себе возможность участвовать в формировании нормативной и операционной повестки Совета. Для государства, расположенного на евразийском перекрёстке, столь раннее вовлечение может трансформироваться в накопление репутационного капитала и усиление дипломатических позиций.

Вместе с тем стратегические последствия данного шага носят многослойный характер. Аналитики Финского института международных отношений предупреждают, что балансирование внешней политики Казахстана сталкивается со структурными ограничениями, прежде всего в силу экономической и инфраструктурной взаимо-

a structured forum capable of coordinating sustained diplomatic engagement or remains primarily symbolic. For Kazakhstan, active participation, through policy proposals, financial contributions, or mediation support, will be necessary to ensure that membership translates into substantive diplomatic influence.

Nevertheless, Kazakhstan's broader diplomatic pattern suggests a calculated approach. In reviewing its foreign policy trajectory during 2025, Astana Times (2026b) described Kazakhstan's strategy as one of "strategic recalibration," emphasizing engagement with diverse actors while maintaining principled neutrality. Acceptance of the Board of Peace invitation fits squarely within this paradigm. Rather than altering its

**KAZAKHSTAN'S
DIPLOMATIC
ACTIVISM HAS
LONG EMPHASIZED
MEDIATION AND
DIALOGUE**

**ДИПЛОМАТИЧЕСКАЯ
АКТИВНОСТЬ
КАЗАХСТАНА НА
ПРОТЯЖЕНИИ
ДЛИТЕЛЬНОГО
ВРЕМЕНИ
АКЦЕНТИРУЕТ
ВНИМАНИЕ НА
ПОСРЕДНИЧЕСТВЕ И
ДИАЛОГЕ**

зависимости с Россией (FIIA, 2026). В этих условиях участие в иницированном США Совете мира требует тонкой дипломатической калибровки. Руководству Казахстана необходимо сделать так, чтобы участие в Совете воспринималось как многостороннее сотрудничество, а не как геополитическая переориентация.

Внутриполитические факторы также играют важную роль. Правительство Казахстана обозначило политические реформы и экономическую модернизацию в качестве приоритетов на 2026 год (Astana Times, 2026a). В этой связи международные обязательства высокого уровня должны быть обоснованы не только с точки зрения престижа, но и с позиции практической отдачи. Хотя участие в миротворческих инициативах повышает международную узнаваемость страны, его внутренняя легитимность зависит от способности продемонстрировать, каким образом такое вовлечение способствует национальной стабильности, диверсификации экономики или привлечению иностранных инвестиций.

Дополнительно остаются открытыми вопросы институциональной устойчивости и эффективности Совета мира. По данным The Diplomat (2026), ряд приглашённых государств отнёсся к инициативе с осторожностью, ожидая внесения большей ясности в отношении операционных принципов и механизмов финансирования. Долгосрочное влияние Совета будет зависеть от того, сможет ли он трансформироваться в структурированную платформу, способную координировать устойчивое дипломатическое взаимодействие, либо останется преимущественно символическим форматом. Для Казахстана активное участие, через выдвижение политических инициатив, финансовый вклад или

foundational doctrine, Kazakhstan appears to be expanding the arenas in which it practices multi-vector engagement.

Another important dimension of Kazakhstan's acceptance of the Board of Peace invitation concerns its positioning within evolving global governance structures. As traditional multilateral institutions face legitimacy and effectiveness challenges, alternative and flexible platforms have gained prominence. Analysts increasingly note that ad hoc coalitions and informal boards are becoming instruments through which states test new forms of cooperation outside rigid institutional constraints (The Diplomat, 2026). By joining such an initiative at its inception, Kazakhstan signals its openness to experimental diplomatic formats that complement, rather than replace, established mechanisms like the United Nations.

This approach is consistent with Kazakhstan's recent emphasis on pragmatic institutional pluralism. Rather than relying exclusively on universal organizations, Astana has diversified its diplomatic engagement across regional,

посредническую поддержку, будет ключевым условием того, чтобы членство переросло в реальное дипломатическое влияние.

Тем не менее общий дипломатический курс Казахстана свидетельствует о продуманном и взвешенном подходе. Анализируя траекторию внешней политики страны в 2025 году, издание *Astana Times* (2026b) охарактеризовало стратегию Казахстана как «стратегическую перекалибровку», предполагающую взаимодействие с разнообразными державами при сохранении принципиального нейтралитета. Принятие приглашения в Совет мира органично вписывается в данную парадигму. Вместо изменения базовой доктрины Казахстан, по-видимому, расширяет пространства, в которых реализует многовекторный подход.

Ещё одно важное измерение участия Казахстана в Совете мира связано с его позиционированием в условиях трансформации глобального управления. По мере

transregional, and issue-based platforms. In early 2026, President Tokayev emphasized that Kazakhstan's foreign policy seeks to "strengthen international institutions while remaining flexible in response to global fragmentation" (Astana Times, 2026a). Participation in the Board of Peace thus reflects an attempt to hedge against institutional paralysis by engaging in multiple diplomatic tracks simultaneously.

The economic dimension of Kazakhstan's diplomacy also warrants attention. Peace-oriented engagement increasingly intersects with development, reconstruction, and investment agendas. Euronews (2026) notes that the Board of Peace envisions not only political dialogue but also the coordination of post-conflict recovery efforts. For Kazakhstan, involvement in such initiatives may open indirect economic opportunities, including participation in reconstruction projects, infrastructure development, or humanitarian logistics. While these outcomes remain speculative, they reinforce the logic of engagement from a cost-benefit perspective rather than purely normative considerations.

At the same time, Kazakhstan's leadership appears conscious of reputational risk. Middle powers engaging in high-profile initiatives must carefully manage expectations to avoid reputational overextension (FIIA, 2026). If peace initiatives fail to deliver concrete outcomes, participating states risk association with diplomatic ineffectiveness. Kazakhstan's cautious rhetoric surrounding the Board of Peace, emphasizing contribution rather than leadership, suggests an awareness of these constraints and a desire to limit exposure while still gaining visibility.

From a regional standpoint, Kazakhstan's participation may also influence Central Asia's collective diplo-

**KAZAKHSTAN'S
ENGAGEMENT WITH
THE BOARD OF PEACE
UNDERScores A
BROADER SHIFT IN
HOW THE COUNTRY
CONCEPTUALIZES
SOVEREIGNTY AND
INFLUENCE**

**ВМЕСТО ТРАКТОВКИ
СУВЕРЕНИТЕТА
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО
КАК ЗАЩИТЫ
ОТ ВНЕШНЕГО
ВМЕШАТЕЛЬСТВА
АСТАНА ВСЁ ЧАЩЕ
РАССМАТРИВАЕТ ЕГО
КАК СПОСОБНОСТЬ
АКТИВНО
УЧАСТВОВАТЬ В
ФОРМИРОВАНИИ
МЕЖДУНАРОДНЫХ
НОРМ**

того как традиционные многосторонние институты сталкиваются с кризисами легитимности и эффективности, всё большую роль начинают играть альтернативные и гибкие платформы. Аналитики всё чаще отмечают, что ситуативные коалиции и неформальные советы становятся инструментами, с помощью которых государства апробируют новые формы сотрудничества за пределами жёстких институциональных ограничений (The Diplomat, 2026). Присоединяясь к подобной инициативе на раннем этапе, Казахстан демонстрирует открытость к экспериментальным дипломатическим форматам, дополняющим, а не заменяющим устоявшиеся механизмы, такие как Организация Объединённых Наций.

Данный подход соответствует недавнему акценту Казахстана на прагматический институциональный плюрализм. Вместо опоры исключительно на универсальные организации Астана диверсифицирует своё дипломатическое взаимодействие, задействуя региональные, трансрегиональные и проблемно-ориентированные платформы. В начале 2026 года Президент Токаев подчеркнул, что внешняя политика Казахстана нацелена на «укрепление международных институтов при одновременной гибкости в условиях глобальной фрагментации» (Astana Times, 2026a). Участие в Совете мира, таким образом, отражает стремление застраховаться от институционального паралича за счёт одновременного вовлечения в несколько дипломатических треков.

Экономическое измерение дипломатии Казахстана также заслуживает внимания. Миротворческое взаимодействие всё чаще пересекается с повесткой развития, восстановления и инвестиций. Как отмечает Euronews (2026), Совет

geopoliticalmonitor.com

matic posture. While Uzbekistan reportedly joined the initiative alongside Kazakhstan, other Central Asian states have adopted a wait-and-see approach (The Diplomat, 2026). Astana's involvement could thus serve as a test case for how regional actors engage with emerging global initiatives led by external powers. If Kazakhstan successfully balances participation with neutrality, it may reinforce its informal leadership role within Central Asia as a diplomatic trendsetter.

Finally, Kazakhstan's engagement with the Board of Peace underscores a broader shift in how the country conceptualizes sovereignty and influence. Rather than viewing sovereignty solely as insulation from external involvement, Astana increasingly frames it as the capacity to participate meaningfully in shaping international norms. This aligns with President Tokayev's repeated assertion that

мира предполагает не только политический диалог, но и координацию усилий по послеконфликтному восстановлению. Для Казахстана участие в подобных инициативах может открыть косвенные экономические возможности, включая участие в проектах реконструкции, инфраструктурного развития или гуманитарной логистики. Хотя данные перспективы носят во многом гипотетический характер, они усиливают логику участия с точки зрения соотношения затрат и выгод, а не исключительно нормативных соображений.

Одновременно руководство Казахстана, по всей видимости, осознаёт репутационные риски. Средние державы, вовлекающиеся в инициативы высокого профиля, должны тщательно управлять ожиданиями, чтобы избежать репутационного перенапряжения (FIIA, 2026). В случае если мирные ини-

Kazakhstan seeks “responsible sovereignty,” autonomy exercised through cooperation rather than isolation (Astana Times, 2026b). Within this framework, joining a peace-oriented global platform becomes a tool for projecting agency rather than surrendering it.

References:

- Al-Monitor (2026). President of Kazakhstan to join Donald Trump’s ‘Board of Peace,’ spokesperson says. Retrieved from <https://www.al-monitor.com/originals/2026/01/president-kazakhstan-join-donald-trumps-board-peace-spokesperson-says>. Accessed on 14.02.2026.
- Astana Times (2026a). Tokayev Outlines Foreign Policy, Reform Agenda for 2026 in Interview. Retrieved from <https://astanatimes.com/2026/01/tokayev-outlines-foreign-policy-reform-agenda-for-2026-in-interview/>. Accessed on 14.02.2026.
- Astana Times (2026b). Kazakhstan’s Diplomacy in 2025: Year of Strategic Recalibration. Retrieved from <https://astanatimes.com/2026/01/kazakhstan-diplomacy-2025/>.

циативы не приведут к ощутимым результатам, участвующие государства рискуют быть ассоциированными с дипломатической неэффективностью. Сдержанная риторика Казахстана в отношении Совета мира, делающая акцент на вкладе, а не на лидерстве, указывает на понимание этих ограничений и стремление минимизировать риски при сохранении международной видимости.

С региональной точки зрения участие Казахстана может повлиять и на коллективную дипломатическую позицию Центральной Азии. В то время как Узбекистан, по сообщениям, присоединился к инициативе наряду с Казахстаном, другие государства региона заняли выжидательную позицию (The Diplomat, 2026). Вовлечение Астаны может послужить своего рода тестовым случаем того, как региональные акторы взаимодействуют с формирующимися глобальными инициативами, возглавляемыми внешними силами. В случае успешного балансирования участия и нейтралитета Казахстан способен укрепить свою неформальную лидерскую роль в Центральной Азии как дипломатического ориентиру.

Наконец, участие Казахстана в Совете мира подчёркивает более широкий сдвиг в понимании суверенитета и влияния. Вместо трактовки суверенитета исключительно как защиты от внешнего вмешательства Астана всё чаще рассматривает его как способность активно участвовать в формировании международных норм. Это соответствует неоднократным заявлениям Президента Токаева о стремлении Казахстана к «ответственному суверенитету», автономии, реализуемой через сотрудничество, а не через изоляцию (Astana Times, 2026b). В рамках данной логики присоединение к миротворческой глобальной платформе становится инструментом проецирования агентности, а не её утраты.

Источники:

- Al-Monitor (2026). Президент Казахстана присоединится к «Совету мира» Дональда Трампа, сообщает представитель. Доступно по адресу: <https://www.al-monitor.com/originals/2026/01/president-kazakhstan-join-donald-trumps-board-peace-spokesperson-says>. Дата обращения: 14.02.2026.

cy-in-2025-year-of-strategic-recalibration/. Accessed on 15.02.2026.

Euronews (2026). Kazakhstan joins Donald Trump's Board of Peace as one of 19 founding countries. Retrieved from <https://www.euronews.com/2026/01/22/kazakhstan-joins-donald-trumps-board-of-peace-as-one-of-19-founding-countries>. Accessed on 13.02.2026.

FIIA (2026). The limits of Kazakhstan's foreign policy balancing: Domestic authoritarianism and linkages to Russia (Briefing Paper 429). Finnish Institute of International Affairs.

The Diplomat (2026). Kazakhstan, Uzbekistan Sign On to Trump's 'Board of Peace'. Retrieved from <https://thediplomat.com/2026/01/kazakhstan-uzbekistan-sign-on-to-trumps-board-of-peace/>. Accessed on 15.02.2026.

Astana Times (2026a). Токаев обозначил приоритеты внешней политики и реформ на 2026 год в интервью. Доступно по адресу: <https://astanatimes.com/2026/01/tokayev-outlines-foreign-policy-reform-agenda-for-2026-in-interview/>. Дата обращения: 14.02.2026.

Astana Times (2026b). Дипломатия Казахстана в 2025 году: год стратегической перекалибровки. Доступно по адресу: <https://astanatimes.com/2026/01/kazhastans-diplomacy-in-2025-year-of-strategic-recalibration/>. Дата обращения: 15.02.2026.

Euronews (2026). Казахстан присоединился к Совету мира Дональда Трампа как одно из 19 государств-основателей. Доступно по адресу: <https://www.euronews.com/2026/01/22/kazakhstan-joins-donald-trumps-board-of-peace-as-one-of-19-founding-countries>. Дата обращения: 13.02.2026.

ФИА (2026). Ограничения балансирования внешней политики Казахстана: внутренний авторитаризм и связи с Россией (Аналитическая записка 429). Финский институт международных отношений.

The Diplomat (2026). Казахстан и Узбекистан присоединились к «Совету мира» Дональда Трампа. Доступно по адресу: <https://thediplomat.com/2026/01/kazakhstan-uzbekistan-sign-on-to-trumps-board-of-peace/>. Дата обращения: 15.02.2026.

KAZAKHSTAN'S MULTI-VECTOR FOREIGN POLICY AS A MIDDLE POWER STRATEGY IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY GEOPOLITICAL COMPETITION

FATIMA KHAMZAYEVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

МНОГОВЕКТОРНАЯ ВНЕШНЯЯ
ПОЛИТИКА КАЗАХСТАНА КАК
СТРАТЕГИЯ СРЕДНЕЙ ДЕРЖАВЫ
В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОЙ
ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЙ КОНКУРЕНЦИИ

The evolution of the middle power concept in International Relations theory reveals not merely the co-existence of different schools, but a dialectical development of the category itself: from a static position in a hierarchy to a dynamic practice within a structure. This article offers a critical reconstruction of this trajectory, moving beyond the simple opposition of «resource-based» and «behavioural» approaches. The analysis seeks to establish Kazakhstan's middle power identity by assessing its material capabilities and behavioural patterns. This condition of structural constraint has given rise to a foreign policy doctrine explicitly designed to avoid fixed alignment. Kazakhstan's foreign policy represents a paradigmatic example of a middle power employing systematic hedging to navigate a high-risk geopolitical environment. The conceptual linkage between national policy and academic theory was formalised by President Kassym-Jomart Tokayev, who characterised the state as a "principled and balanced actor" and explicitly referenced its identity as an "emerging Middle Power." This identity was translated into diplomatic practice during the 2025 United Nations General Assembly, where Kazakhstan's delegation advocated for

THE EVOLUTION OF THE MIDDLE POWER CONCEPT IN INTERNATIONAL RELATIONS THEORY REVEALS NOT MERELY THE COEXISTENCE OF DIFFERENT SCHOOLS, BUT A DIALECTICAL DEVELOPMENT OF THE CATEGORY ITSELF: FROM A STATIC POSITION IN A HIERARCHY TO A DYNAMIC PRACTICE WITHIN A STRUCTURE

ЭВОЛЮЦИЯ КОНЦЕПЦИИ СРЕДНЕЙ ДЕРЖАВЫ В ТЕОРИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ ПОКАЗЫВАЕТ НЕ ПРОСТО СОСУЩЕСТВОВАНИЕ РАЗЛИЧНЫХ ШКОЛ, НО И ДИАЛЕКТИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ САМОЙ КАТЕГОРИИ: ОТ СТАТИЧЕСКОГО ПОЛОЖЕНИЯ В ИЕРАРХИИ К ДИНАМИЧНОЙ ПРАКТИКЕ В СТРУКТУРЕ

Эволюция концепции средней силы в теории международных отношений показывает не просто сосуществование различных школ, но и диалектическое развитие самой категории: от статичного положения в иерархии к динамичной практике в рамках структуры. В данной статье предлагается критическая реконструкция этой траектории, выходящая за рамки простого противопоставления «ресурсного» и «поведенческого» подходов. Анализ выявляет принадлежность Казахстана к среднему классу путем оценки его материальных возможностей и моделей поведения. Это состояние структурных ограничений породило внешнеполитическую доктрину, явно направленную на то, чтобы избежать фиксированного выравнивания. Внешняя политика Казахстана представляет собой образцовый пример того, как средняя держава использует систематическое хеджирование для управления геополитической средой с высоким уровнем риска.

Концептуальная связь между национальной политикой и академической теорией была официально закреплена президентом Касым-Жомартом Токаевым, который охарактеризовал государство

Security Council reform to amplify the voices of “responsible states” capable of bridging great-power deadlock a classic behavioural claim of middle powers seeking to promote functional multilateralism and mediate in systemic conflicts.

Within International Relations scholarship, middle powers are typically identified through a composite of moderate material capacity and distinct behavioural patterns. However, these same attributes create profound vulnerabilities, encapsulating a “geostrategic curse.” Its vast borders with Russia and China transform the nation into a permanent zone of major power interest, inherently limiting its freedom of alignment.

The classical, or materialist canon (exemplified by scholars like Andrew F. Cooper, Richard A. Higgott, and Kim Richard Nossal), reduced middle power status to an intermediate position in an objective hierarchy of capabilities. Dominant in the 20th century, this approach suffered a fundamental contradiction:

как “принципиального и сбалансированного субъекта” и недвусмысленно указал на его идентичность как “формирующейся средней державы”. Эта идентичность была воплощена в дипломатической практике во время Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных Наций в 2025 году, на котором делегация Казахстана выступила за реформу Совета Безопасности, призванную усилить позиции “ответственных государств”, способных преодолеть тупиковую ситуацию между великими державами, - классическое поведенческое требование средних держав, стремящихся продвигать функциональную многосторонность и выступать посредниками в системных конфликтах.

В рамках изучения международных отношений средние державы обычно определяются по совокупности умеренных материальных возможностей и отличных моделей поведения. Однако те же самые атрибуты создают серьезные уязвимые места, заключая в себе “геостратегическое

it claimed universality while being a product of a specific bipolar and Euro-Atlantic international system.

Holbraad crystallized the behavioral school, portraying them as stabilizers and mediators the «good international citizens» of the system. This focus on activist diplomacy was given structural context by Keohane's (1969) earlier relational thinking, which positioned middle powers in the hierarchical space between the great and the small. However, this traditional view was inherently limited. It described a certain type of state often developed, liberal, and Atlanticist but struggled to account for variation and change. Nuechterlein (1991) injected a necessary dose of realism into this, arguing that middle power status was conditional and interest-driven, not a permanent moral category. Ravenhill (1998) astutely observed in his analysis of activist cycles, this drive for niche leadership is not constant. It ebbs and flows with domestic political will, leadership personality, and the openings provided by the international structure itself. Ravenhill's work served as a crucial bridge, connecting the functionalist's focus on action with the systemic and domestic constraints that enable or disable it.

Thus, the scientific discourse on middle powers is a living conversation between Holbraad's (1984) mediator and Cooper's (1997) niche entrepreneur, between Nuechterlein's (1991) conditional interests and Ping's (2005) aspirational statecraft, and between Nolte's (2010) regional analyst and newer perspectives on emerging powers.

The scholarly analysis of Kazakhstan as a middle power presents a dialectic between a sophisticated, state-led narrative of international agency and a critical academic deconstruction of its domestic foundations. This body of work reveals a nation engaged in

KAZAKHSTAN'S FOREIGN POLICY REPRESENTS A PARADIGMATIC EXAMPLE OF A MIDDLE POWER EMPLOYING SYSTEMATIC HEDGING TO NAVIGATE A HIGH-RISK GEOPOLITICAL ENVIRONMENT

ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА КАЗАХСТАНА ПРЕДСТАВЛЯЕТ СОБОЙ ПАРАДИГМАТИЧЕСКИЙ ПРИМЕР СРЕДНЕЙ ДЕРЖАВЫ, ИСПОЛЗУЮЩЕЙ СИСТЕМАТИЧЕСКОЕ ХЕДЖИРОВАНИЕ ДЛЯ НАВИГАЦИИ В ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЙ СРЕДЕ ВЫСОКОГО РИСКА

проклятие". Обширные границы с Россией и Китаем превращают страну в постоянную зону интересов крупных держав, что, по сути, ограничивает ее свободу выбора.

Классический, или материалистический, канон (на примере таких ученых, как Эндрю Ф. Купер, Ричард А. Хигготт и Ким Ричард Носсал) сводил статус средней силы к промежуточному положению в объективной иерархии возможностей. Доминирующий в XX веке, этот подход страдал фундаментальным противоречием: он претендовал на универсальность, в то же время являясь продуктом специфической биполярной и евроатлантической международной системы.

Холбраад сформировал бихевиористскую школу, представив их стабилизаторами и посредниками, «добропорядочными гражданами международного сообщества» системы. Такое внимание к активистской дипломатии получило структурный контекст благодаря более раннему подходу Кеохана к отношениям (1969), который позиционировал средние державы в иерархическом пространстве между великими и малыми. Однако этот традиционный взгляд был по своей сути ограничен. В нем описывался определенный тип государства, часто развитого, либерального и атлантистского, но с трудом учитывались вариации и изменения. Нюхтерляйн (1991) привнес в это необходимую дозу реализма, утверждая, что статус средней державы является условным и обусловленным интересами, а не постоянной моральной категорией. Рейвенхилл (1998) в своем анализе циклов активности пронизательно заметил, что это стремление к лидерству в своей нише не является постоянным. Оно меняется в зависимости от внутренней политической воли, личности лидера и возможностей, предоставляемых самой международной

a calculated project of identity-craft, where foreign policy is a primary tool for regime security and prestige. At its core, the literature grapples with a central paradox: can an authoritarian state effectively perform the role of a normative, «good international citizen» middle power?

The foundation of Kazakhstan's middle power identity is understood by scholars as a deliberate, top-down construct. The works of Marlène Laruelle (2019) and data from institutions like the World Bank illustrate how resource wealth and connectivity projects like the Belt and Road Initiative provide the economic substrate for middle power claims, linking transit corridors to strategic influence.

This rich academic debate exists in stark contrast to the state-affiliated intellectual project emanating from institutes like The Kazakhstan Institute for Strategic Studies. Official publications, such as those by Yerbulat Seilekhanov on middle powers in global geopolitics or Miras Zhiyenbayev's (2023) *Widening the Scope*, foreworded by Shigeo Katsu, seek to theoretically elevate Kazakhstan's strategy. They depict this approach not simply as a form of adaptive multi-vectorism, but as a constructive force in the development of an evolving multipolar world order. This deliberately crafted narrative, however, systematically marginalizes the substantial domestic governance concerns documented by independent scholarly research.

Kazakhstan could be considered a paradigmatic «authoritarian middle power.» Its foreign policy is a masterclass in maximizing agency within severe structural constraints geographic, economic, and political. The scholarly consensus confirms the strategy's tactical success in building prestige and regional influence. Yet, the critical scholarship insists on a fundamental limitation: with-

THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN IS STRATEGICALLY CRAFTING ITS IDENTITY, RELYING ON FOREIGN POLICY TO SAFEGUARD REGIME STABILITY AND STRENGTHEN ITS GLOBAL STANDING

РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН СТРАТЕГИЧЕСКИ УКРЕПЛЯЕТ СВОЮ ИДЕНТИЧНОСТЬ, ОПИРАЯСЬ НА ВНЕШНЮЮ ПОЛИТИКУ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ РЕЖИМА И УКРЕПЛЕНИЯ СВОЕГО ГЛОБАЛЬНОГО ПОЛОЖЕНИЯ

структурой. Работа Равенхилла послужила важным связующим звеном, соединившим ориентацию функционалистов на действие с системными и бытовыми ограничениями, которые позволяют или препятствуют этому.

Таким образом, научный дискурс о средних державах - это живой диалог между посредником Холбрада (1984) и нишевым предпринимателем Купера (1997), между условными интересами Нюхтерлейна (1991) и амбициозным государственным руководством Пинга (2005), между региональным аналитиком Нолти (2010).

Научный анализ Казахстана как средней державы представляет собой диалектику между сложным, управляемым государством представлением о международном агентстве и критической академической деконструкцией его внутренних основ. Эта работа раскрывает нацию, вовлеченную в продуманный проект по созданию идентичности, где внешняя политика является основным инструментом обеспечения безопасности и престижа режима. По сути, в литературе рассматривается главный парадокс: может ли авторитарное государство эффективно выполнять роль нормативной средней державы, «добропорядочного гражданина международного сообщества»?

Основа казахстанской идентичности средней державы понимается учеными как преднамеренная конструкция, направленная сверху вниз. Работы Марлен Ларуэль (2019) и данные таких учреждений, как Всемирный банк, иллюстрируют, как проекты по обогащению ресурсами и связям, такие как инициатива «Пояс и путь», обеспечивают экономическую основу для притязаний средних держав, связывая транзитные коридоры со стратегическим влиянием.

out democratic reform, the credibility and normative impact of its middle power performance will remain perpetually contested, caught between its aspirations for international leadership and the illiberal foundations of its domestic authority.

The officially declared multi-vector approach reflects this logic and can be analysed as a structured hedging strategy rather than a rhetorical commitment to balance. Kassym-Jomart Tokayev defined Kazakhstan's foreign policy mission through this lens, characterising the state as a "principled and balanced actor" and formally describing its identity as that of an "emerging Middle Power."

This narrative of national identity was subsequently substantiated and enacted through the official statement delivered by Kazakhstan to the United Nations General Assembly in September 2025. While avoiding specific terminology, Tokayev (2025) presented a core

Эти насыщенные академические дебаты резко контрастируют с интеллектуальными проектами, связанными с государством, которые реализуются такими институтами, как Казахстанский институт стратегических исследований. Официальные публикации, такие как «Средние державы в глобальной геополитике» Ербулата Сейлеханова или «Расширение границ» Мираса Жиенбаева (2023), направлены на теоретическое обоснование стратегии Казахстана. Они описывают этот подход не просто как форму адаптивного многовекторного подхода, но и как конструктивную силу в развитии развивающегося многополярного мирового порядка. Однако это намеренно сфабрикованное повествование систематически отодвигает на второй план существенные проблемы внутреннего управления, задокументированные независимыми научными исследованиями.

Казахстан можно рассматривать как типичную «авторитарную среднюю державу».

argument for comprehensive UN reform, particularly of the Security Council. He contended that amplifying the voices of “responsible states” within this body was essential, as they possess the capacity to serve as bridging actors and advance pragmatic solutions during great-power deadlock.

Within international relations theory, middle powers are often identified through a combination of material capacity and behavioural patterns. Kazakhstan fits this composite profile. Its material resources are sufficient to sustain regional influence, yet insufficient to impose outcomes independently. This position has encouraged the use of diplomacy, institutional participation, and agenda-setting in limited policy areas. As a result, influence has been exercised indirectly, through credibility and mediation, rather than through coercive means.

Kazakhstan’s foreign policy behaviour further supports its classification as a middle power. Since the 1990s, emphasis has been placed on multilateral engagement as a mechanism for reducing uncertainty and managing external risk. Participation in global and regional institutions has functioned not only as a signalling device, but also as a practical tool for

Его внешняя политика — это мастер-класс по максимизации влияния в условиях жестких структурных ограничений - географических, экономических и политических. Консенсус ученых подтверждает тактический успех стратегии в укреплении престижа и регионального влияния. Тем не менее, критическая наука настаивает на фундаментальном ограничении: без демократических реформ авторитет и нормативное воздействие ее деятельности в качестве средней державы будут постоянно подвергаться сомнению, поскольку она будет разрываться между стремлением к международному лидерству и нелиберальными основами своей внутренней власти.

Официально заявленный многовекторный подход отражает эту логику и может быть проанализирован как структурированная стратегия хеджирования, а не как риторическое стремление к балансу. Касым-Жомарт Кемелулы Токаев определил внешнеполитическую миссию Казахстана именно через эту призму, охарактеризовав государство как “принципиального и сбалансированного игрока” и официально охарактеризовав его как “развивающуюся среднюю державу”. Этот тезис о национальной идентичности был впоследствии обоснован и введен в действие в официальном заявлении,

embedding national interests within established norms and procedures.

Mediation has risen to prominence as a core operational characteristic. Through the provision of a forum for discussions pertaining to Syria and Iran, Kazakhstan has established itself as a neutral intermediary as opposed to an interested participant. This function has increased its diplomatic profile while simultaneously mitigating direct entanglement in adversarial disputes. The effectiveness of this approach has relied on perceived neutrality and the absence of revisionist ambition.

A further dimension of behavioural middle powermanship has been niche diplomacy. Kazakhstan's long-standing commitment to nuclear non-proliferation has provided a stable area of international credibility. This focus has compensated for limited influence in security politics and has allowed the country to contribute to global governance in a defined policy domain. These patterns of behavior demonstrate that Kazakhstan's influence is built on predictability and institutional engagement, not coercion.

Kazakhstan's foreign policy illustrates how a state with intermediate material capacity can calibrate its strategy to manage structural constraints. Multi-vectorism, as a hedging strategy, has preserved autonomy, diversified risk, and expanded diplomatic space. The approach has allowed Kazakhstan to act as a stabiliser in Central Asia, a stakeholder in global nuclear policy, and a partner to multiple great powers. However, future challenges temper this assessment. Intensification of great power competition may reduce the space for hedging. Heightened expectations from major powers could force clearer alignment choices. Economic dependence on resource exports and infrastructure financing may con-

**WITHOUT
DEMOCRATIC
REFORM, THE
CREDIBILITY AND
NORMATIVE IMPACT
OF ITS MIDDLE POWER
PERFORMANCE WILL
REMAIN PERPETUALLY
CONTESTED**

**БЕЗ
ДЕМОКРАТИЧЕСКИХ
РЕФОРМ ДОВЕРИЕ
И НОРМАТИВНОЕ
ВЛИЯНИЕ ЕГО
СРЕДНЕЙ ДЕРЖАВЫ
БУДУТ ВЕЧНО
ОСПАРИВАТЬСЯ**

с которым Казахстан выступил на Генеральной Ассамблее Организации Объединенных Наций в сентябре 2025 года. Избегая конкретной терминологии, Токаев (2025) представил основной аргумент в пользу всеобъемлющей реформы ООН, в частности Совета Безопасности. Он утверждал, что усиление позиций "ответственных государств" в рамках этого органа имеет важное значение, поскольку они обладают способностью выступать в качестве связующих звеньев и продвигать прагматичные решения в условиях тупиковой ситуации между великими державами.

В теории международных отношений средние державы часто определяются по сочетанию материальных возможностей и моделей поведения. Казахстан соответствует этому сложному профилю. Его материальных ресурсов достаточно для поддержания регионального влияния, но недостаточно для того, чтобы самостоятельно добиваться результатов. Такая позиция поощряла использование дипломатии, институционального участия и разработки повестки дня в ограниченных областях политики. В результате влияние осуществлялось косвенно, через доверие и посредничество, а не с помощью средств принуждения.

Внешнеполитическое поведение Казахстана еще больше подтверждает его принадлежность к числу держав среднего класса. С 1990-х годов особое внимание уделяется многостороннему взаимодействию как механизму снижения неопределенности и управления внешними рисками. Участие в глобальных и региональных институтах функционирует не только как сигнальное устройство, но и как практический инструмент для учета национальных интересов в рамках установленных норм и процедур.

rsaa.org.uk

strain negotiations. Domestic political stability remains essential to sustain strategic coherence. Kazakhstan's experience thus offers a relevant case for understanding how middle powers can navigate an uncertain multipolar environment. The practice of structured hedging provides an instructive model of strategic adaptation under constraint.

References:

- Carsten, Holbraad (1984). *Middle powers in international politics*. St. Martin's Press.
- Andrew, Cooper (Ed.). (1997). *Niche diplomacy: Middle powers after the Cold War*. Palgrave Macmillan.
- Keohane, Robert, Owen (1969). Lilliputians' dilemmas: Small states in international politics. *International Organization*, 23 (2), 291–310. <https://doi.org/10.1017/S002081830003160X>.
- Marlene, Laruelle, Ulan, Bigozhin, Douglas, Blum, Aziz, Burkhanov, Reuel, Hanks, Saule Insebayeva and Adrien, Tsay (2019). *The Nazarbayev generation: Youth in Kazakhstan*.
- Miras, Zhiyenbayev (2023). Widening the scope: How middle powers are changing liberal institutionalism (Foreword by Shigeo Katsu). *Kazakhstan Institute for Strategic Studies under the President of the Republic of Kazakhstan*.
- Detlef, Nolte (2010). How to compare regional powers: Analytical concepts and research topics. *Review of International Studies*, 36 (4), 881–901. <https://doi.org/10.1017/S026021051000135X>.

Медиация приобрела важное значение в качестве основной операционной функции. Благодаря предоставлению форума для обсуждения вопросов, касающихся Сирии и Ирана, Казахстан зарекомендовал себя как нейтральный посредник, а не как заинтересованный участник. Эта функция повысила ее дипломатический статус, одновременно уменьшив прямое вовлечение в конфликтные споры. Эффективность этого подхода основана на предполагаемом нейтралитете и отсутствии ревизионистских амбиций.

Еще одним аспектом поведения представителей среднего звена является нишевая дипломатия. Давняя приверженность Казахстана ядерному нераспространению обеспечивает стабильное международное доверие. Такое внимание компенсировало ограниченное влияние в сфере политики безопасности и позволило стране внести свой вклад в глобальное управление в определенной политической сфере. Эти модели поведения демонстрируют, что влияние Казахстана основано на предсказуемости и институциональном участии, а не на принуждении.

Внешняя политика Казахстана показывает, как государство со средним материальным потенциалом может скорректировать свою стратегию, чтобы справиться со структурными ограничениями. Многовекторность, как стратегия хеджирования, позволила сохранить автономию, диверсифицировать риски и расширить дипломатическое пространство. Такой подход позволил Казахстану выступать в качестве стабилизатора в Центральной Азии, участника глобальной ядерной политики и партнера многих великих держав. Однако будущие вызовы меняют эту оценку. Усиление конкуренции между великими державами может сократить возможности для хеджирования. Возросшие ожидания от крупных держав могут привести к более четкому выбору партнеров. Экономическая зависимость от экспорта ресурсов и финансирования инфраструктуры может затруднить переговоры. Внутриполитическая стабильность по-прежнему важна для поддержания стратегической согласованности. Таким образом, опыт Казахста-

- Nuechterlein, Donald (1991). *America recommitted: A superpower assesses its role in a turbulent world* (2nd ed.). University Press of Kentucky.
- Ping, Jonathan (2005). *Middle power statecraft: Indonesia, Malaysia, and the Asia-Pacific*. Ashgate.
- Ravenhill, John (1998). Cycles of middle power activism: Constraint and choice in Australian and Canadian foreign policies. *Australian Journal of International Affairs*, 52 (3), 309–327. <https://doi.org/10.1080/10357719808445259>
- Seilekhanov, Yerlan (2025). Middle powers as a factor in global geopolitics. *Kazakhstan Institute for Strategic Studies under the President of the Republic of Kazakhstan*.
- Tokayev, Kassym-Jomart (2025). Statement by President of Kazakhstan at the General Debate of the 80th session of the UN General Assembly. Retrieved from <https://www.akorda.kz/en/statement-by-president-of-kazakhstan-kassym-jomart-tokayev-at-the-general-debate-of-the-80th-session-of-the-un-general-assembly-248206>. Accessed on 12.02.2026.
- Tokayev, Kassym-Jomart (2024). *Kazakhstan and role of the middle powers: fostering security, stability and sustainable development*. ISEAS-Yusof Ishak Institute.

на дает представление о том, как средние державы могут ориентироваться в условиях неопределенности и многополярности. Практика структурированного хеджирования представляет собой поучительную модель стратегической адаптации в условиях ограничений.

Источники:

- Выступление Президента Республики Казахстан Касым-Жомарта Токаева на общих дебатах 80-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН 2025 год. <https://www.akorda.kz/en/statement-by-president-of-kazakhstan-kassym-jomart-tokayev-at-the-general-debate-of-the-80th-session-of-the-un-general-assembly-248206>
- Жиенбаев, Мирас (2023). Расширение рамок: как средние державы трансформируют либеральный институционализм (предисловие Кацу Сигэо). *Казахстанский институт стратегических исследований при Президенте Республики Казахстан*.
- Кеохейн, Роберт, Оуэн (1969). Дилеммы лилипутов: малые государства в международной политике. *International Organization*, 23 (2), 291–310. <https://doi.org/10.1017/S002081830003160X>.
- Ларюэль, Марлен; Бигожин, Улан; Блум, Дуглас; Бурханов, Азиз; Хэнкс, Рюэл; Инсебаева, Сауле; Цай, Адриен (2019). *Поколение Назарбаева: молодежь в Казахстане*.
- Нольте, Детлеф (2010). Как сравнивать региональные державы: аналитические концепции и исследовательские задачи. *Review of International Studies*, 36 (4), 881–901. <https://doi.org/10.1017/S026021051000135X>.
- Нюхтерлейн, Дональд (1991). *Америка вновь берет на себя обязательства: сверхдержава оценивает свою роль в нестабильном мире* (2-е изд.).
- Пинг, Джонатан (2005). *Государственная стратегия средних держав: Индонезия, Малайзия и Азиатско-Тихоокеанский регион*. Ashgate.
- Рейвенхилл, Джон (1998). Циклы активности средних держав: ограничения и выбор во внешней политике Австралии и Канады. *Australian Journal of International Affairs*, 52 (3), 309–327. <https://doi.org/10.1080/10357719808445259>.
- Сейлеханов, Ербулат (2025). Средние державы как фактор глобальной геополитики. *Казахстанский институт стратегических исследований при Президенте Республики Казахстан*.
- Токаев, Касым-Жомарт (2024). *Казахстан и роль средних держав: содействие безопасности, стабильности и устойчивому развитию*.

KAZAKİSTAN'DA YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI ÇABALARI

SHAKHIDA TASHBAYEVA

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ,
ARAŞTIRMACI

ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТІТУТЫ,
ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТКЕР

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСİNДЕГІ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АШЫЛУЛАРЫ

Kazakistan'da yükseköğretimin uluslararasılaşması, bağımsızlıktan sonra eğitim sisteminde yaşanan değişimlerin önemli bir parçasıdır. Bu süreç sadece eğitim alanıyla ilgili değildir. Aynı zamanda dış politika, ekonomik kalkınma ve nitelikli insan gücü yetiştirme hedefleriyle de yakından bağlantılıdır. Sovyetler Birliği'nden kalan kurumsal yapı üzerine kurulan yükseköğretim sistemi, özellikle 2000'li yıllardan sonra küresel akademik standartlara yaklaşmak, bölgesel rekabet gücünü artırmak ve uluslararası görünürlüğünü yükseltmek için önemli reformlardan geçmiştir. Bu nedenle uluslararasılaşma, yalnızca üniversitelerin dış dünyaya açılması değil, aynı zamanda Kazakistan'ın kendisini bölgesel bir eğitim ve bilgi merkezi olarak yeniden tanımlama çabasıdır (Avrupa Yükseköğretim Alanı, 2024).

Yükseköğretimin uluslararasılaşması genel olarak öğretim, araştırma ve toplumsal katkı faaliyetlerinin uluslararası bir boyut kazanması şeklinde tanımlanır. Bu süreç, öğrenci ve akademisyen hareketliliği, ortak diploma programları, yabancı dilde eğitim, uluslararası akreditasyon, ortak araştırma ağları ve yabancı üniversite şubeleri gibi araçlarla ilerlemektedir. Bu yüzden uluslararasılaşma, sadece yabancı öğrenci sayısını artırmaya yönelik teknik bir politika değildir. Aynı

BU NEDENLE ULUSLARARASILAŞMA, YALNIZCA ÜNİVERSİTELERİN DİŞ DÜNYAYA AÇILMASI DEĞİL, AYNI ZAMANDA KAZAKİSTAN'IN KENDİSİNİ BÖLGESEL BİR EĞİTİM VE BİLGİ MERKEZİ OLARAK YENİDEN TANIMLAMA ÇABASIDIR

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ӨЗІН ӨңІРЛІК БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ ОРТАЛЫҒЫ РЕТİNДЕ ҚАЙТА ПОЗИЦИЈАЛАУҒА БАҒЫТТАЛҒАН СТРАТЕГИЈАЛЫҚ ТАЛПЫНЫСЫ

Қазақстандағы жоғары білім беру жүйесін халықаралықтандыру – тәуелсіздік алғаннан кейінгі білім беру саласында орын алған трансформациялық үдерістердің ажырамас бөлігі. Аталмыш үдеріс тек білім беру саласымен ғана шектелмейді. Ол, сонымен қатар, сыртқы саясат, экономикалық даму және білікті адами капиталды даярлау сынды стратегиялық мақсаттармен тығыз ұштасады. Кеңес Одағынан мұра болып қалған институционалдық база негізінде қалыптасқан жоғары білім беру жүйесі, әсіресе 2000-шы жылдардан бастап, жаһандық академиялық стандарттармен үйлесу, өңірлік бәсекеге қабілеттілікті арттыру және халықаралық аренадағы танымалдылықты жақсарту мақсатында ауқымды реформаларды бастан өткерді. Осы орайда, халықаралықтандыру – тек университеттердің сыртқы әлемге интеграциялануы ғана емес, сондай-ақ Қазақстанның өзін өңірлік білім және ғылым орталығы ретінде қайта позициялауға бағытталған стратегиялық талпынысы болып саналады (Еуропалық жоғары білім кеңістігі, 2024).

Жоғары білім беруді халықаралықтандыру жалпы алғанда оқыту, ғылыми-зерттеу және қоғамға қызмет ету бағыттарының халықаралық сипатқа ие болуы ретінде анықталады. Бұл үдеріс студенттер

zamanda kalite güvencesi, yönetim, araştırma kapasitesi ve akademik görünürlük gibi alanlarda sistemin bütününe etkileyen yapısal bir değişimdir (Altbach & Knight, 2007).

Kazakistan örneğini önemli yapan nokta da buradadır. Ülke bir taraftan Bologna Süreci, akreditasyon reformları ve araştırma üniversitesi modeli ile Avrupa Yükseköğretim Alanı'na yaklaşıma çalışırken diğer taraftan Orta Asya, Avrasya ve Türk dünyasında eğitim diplomasisini güçlendirmeye yönelmektedir. Bu nedenle Kazakistan'daki uluslararasılaşma çabaları hem küresel rekabet hem de bölgesel konumlanma çerçevesinde birlikte değerlendirilmelidir.

Bağımsızlığını ilk yıllarında yaşanan ekonomik daralma ve kamu finansmanındaki azalma, zorunlu olarak yükseköğretimde hızlı bir özelleşme sürecine yol açmıştır. Bu süreçte çok sayıda özel eğitim kurumu ortaya çıkmış, ancak bu durum kalite, akreditasyon ve denetim sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Zaman içinde yalnızca nicel büyümenin yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Böylece reform süreci daha çok kalite, standartlaşma ve uluslararası uyum yönüne kaymıştır. Bu çerçevede Kazakistan'ın 2010'dan beri Bologna Süreci'nin tam üyesi

men профессор-оқытушылар құрамының академиялық ұтқырлығы, бірлескен дипломдық бағдарламалар, шет тілінде білім беру, халықаралық аккредиттеу, бірлескен ғылыми-зерттеу желілері және шетелдік университеттердің филиалдары сияқты тетіктер арқылы жүзеге асырылады. Осы орайда, халықаралықтандыру тек шетелдік білім алушылардың контингентін арттыруға бағытталған техникалық саясат қана емес. Сонымен қатар, ол сапаны қамтамасыз ету, басқару жүйесі, ғылыми-зерттеу әлеуеті және академиялық танымалдылық сынды салаларда білім беру жүйесіне тұтастай ықпал ететін құрылымдық трансформация (Altbach & Knight, 2007).

Қазақстан тәжірибесінің өзектілігі дәл осы тұста айқындалады. Мемлекет, бір тараптан, Болонья үдерісі, аккредиттеу реформалары және зерттеу университеті моделі арқылы Еуропалық жоғары білім кеңістігімен интеграциялануға ұмтылса, екінші тараптан, Орталық Азия, Еуразия және түркі әлемі кеңістігіндегі білім беру дипломатиясын күшейтуге басымдық беруде. Сол себепті, Қазақстандағы халықаралықтандыру бағытындағы іс-қимылдар жаһандық бәсекеге қабілеттілік пен өңірлік позициялану тұрғысынан кешенді түрде бағалануы тиіс.

Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында орын алған экономикалық тоқырау мен мемлекеттік қаржыландыру көлемінің қысқаруы жоғары білім беру жүйесіндегі жедел жекешелендіру үдерісіне амалсыз әкеп соқтырды. Бұл кезеңде көптеген жекеменшік білім беру мекемелері құрылғанымен, аталмыш құбылыс білім сапасы, аккредиттеу және қадағалау мәселелерін де қоса туындатты. Уақыт өте келе тек сандық көрсеткіштердің өсуі жеткіліксіз екендігі айқындалды. Осылайша, реформалау үдерісі негізінен сапаны арттыру, стандарттау және халықаралық талаптарға үйлестіру бағытына ауысты. Осы тұрғыдан алғанда, Қазақстанның 2010 жылдан бері Болонья үдерісінің толыққанды мүшесі атануы және бүгінгі таңда 2024-2027 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары аясында Еуропалық жоғары білім кеңістігімен үйлесімділікті ұстануы маңызды жетістік (Еуропалық жоғары білім кеңістігі, 2024).

Бұл трансформациялық үдерістің басты бағыттарының бірі – зерттеу университеті моделін нығайту. Назарбаев Университеті

олması ve bugün de 2024-2027 ulusal eylem planı kapsamında Avrupa Yükseköğretim Alanı ile uyumu sürdürmesi önemli bir gelişmedir (Avrupa Yükseköğretim Alanı, 2024).

Bu dönüşümün en önemli yönlerinden biri, araştırma üniversitesi modelinin güçlendirilmesidir. Nazarbayev Üniversitesi ve Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi gibi kurumlar, sadece eğitim veren üniversiteler olmaktan çıkarılmak istenmiştir. Bu üniversiteler aynı zamanda araştırma, yenilikçilik ve teknoloji üretimiyle ilişkili öncü merkezler olarak düşünülmüştür. Bu yaklaşım, yükseköğretimin artık yalnızca iç talebi karşılayan bir kamu hizmeti olarak görülmediğini göstermektedir. Yükseköğretim giderek ekonomik dönüşüme katkı sunan stratejik bir alan olarak değerlendirilmektedir. Açık erişimli çalışmalar da Kazakistan'da uluslararasılaşma söyleminin giderek araştırma kapasitesi, kurumsal prestij ve küresel ağlara erişimle birlikte ele alındığını göstermektedir (Akkari vd., 2023).

**BU YÜZDEN
ULUSLARARASI LAŞMA,
SADECE YABANCI
ÖĞRENCİ SAYISINI
ARTIRMAYA YÖNELİK
TEKNİK BİR POLİTİKA
DEĞİLDİR**

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
АШЫЛУ ТЕК
ШЕТЕЛДІК БІЛІМ
АЛУШЫЛАРДЫҢ
КОНТИНГЕНТІН
АРТТЫРУҒА
БАҒЫТТАЛҒАН
ТЕХНИКАЛЫҚ
САЯСАТ ҚАНА ЕМЕС**

және Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті сынды институттарды тек білім берумен шектелетін оқу орындары қатарынан шығару көзделді. Бұл университеттер бір мезгілде ғылыми-зерттеу, инновация және технологиялар өндірісімен ұштасқан алдыңғы қатарлы орталықтар ретінде жоспарланды. Мұндай тәсілдеме жоғары білімнің бұдан былай тек ішкі сұранысты қанағаттандыратын мемлекеттік қызмет ретінде ғана қарастырылмайтынын айғақтайды. Жоғары білім бірте-бірте экономикалық трансформацияға елеулі үлес қосатын стратегиялық сала ретінде бағалануда. Ашық қолжетімді зерттеулер де Қазақстандағы халықаралықтандыру дискурсының ғылыми-зерттеу әлеуетімен, институционалдық беделмен және жаһандық желілерге кірігумен қатар қарастырылып жатқанын көрсетеді (Аккари және т.б., 2023).

Қасым-Жомарт Тоқаевтың басқару кезеңінде бұл үрдіс барынша айқын әрі ауқымды мақсаттармен қайта айшықталды. Мемлекет

Tokayev döneminde bu eğilim daha açık ve daha iddialı hedeflerle yeniden tanımlanmıştır. Cumhurbaşkanı Kasım-Jomart Tokayev, 2024 tarihli Ulusa Sesleniş konuşmasında hükümetin yükseköğretimin uluslararasılaşmasını ilerlettiğini ve ülkeye 23 tanınmış yabancı üniversitenin çekildiğini ifade etmiştir. Bu söylem, yükseköğretimin artık sadece eğitim politikası içinde değil, aynı zamanda insan sermayesi, yatırım ortamı ve ulusal rekabet gücü ile bağlantılı olarak görüldüğünü göstermektedir. Bu çerçeveyi tamamlayan güncel değerlendirmelerde ise Kazakistan'ın 2029'a kadar 150 bin uluslararası öğrenci hedefiyle kendisini bölgesel bir eğitim merkezi olarak konumlandırmaya çalıştığı vurgulanmaktadır (Akorda, 2024; ICEF Monitor, 2025).

Bu hedef doğrultusunda devlet hem düzenleyici hem de teşvik edici araçlar kullanmaktadır. İngilizce programların yaygınlaştırılması, yabancı üniversiteler için daha uygun hukuki ve mali ortam hazırlanması, uluslararası öğrenciler için daha elverişli idari mekanizmaların oluşturulması ve teknoloji odaklı alanlarda ortaklıkların artırılması bu yaklaşımın parçalarıdır. Son dönemde açılan veya açılması planlanan şubeler de bu politikanın somut sonuçları arasında yer almaktadır. Örneğin İngiltere kökenli bir yükseköğretim kurumu olan Coventry University'nin Almatı kampüsünün 2026 yılında açılacağı duyurulması ve bu kampüsün mühendislik, yapay zekâ ve uygulamalı teknoloji alanlarına odaklanacak olması, uluslararasılaşmanın artık sadece görünürlük değil, aynı zamanda iş gücü piyasası ve uzman insan kaynağı üretimi ile de ilişkili olduğunu göstermektedir (Kazakistan Cumhuriyeti Bilim ve Yükseköğretim Bakanlığı, 2026; Akorda, 2024).

Uluslararasılaşmanın bir başka önemli ayağı öğrenci hareketliliğidir. Kazakistan uzun süre daha çok dışa dönük bir model izlemiş ve yurtdışına öğrenci gönderme kapasitesi ile dikkat çekmiştir. 1993 yılında kurulan Bolaşak burs programı bu politikanın en bilinen aracı olmuştur. Bugüne kadar 15 binden fazla öğrencinin eğitim aldığı program, Kazakistan vatandaşlarının yurt dışındaki seçkin üniversitelerde lisansüstü eğitim ve bilimsel staj yapmalarını destekleyerek ülkenin insan sermayesini küresel bilgi ağlarına bağlamıştır. Resmî kurumlar Bolaşak'ı ülkenin öncelikli sektör-

basшысы өзінің 2024 жылғы Қазақстан халқына Жолдауында Үкіметтің жоғары білім беру жүйесін халықаралықтандыру бағытын қарқынды ілгерілетіп жатқанын және елімізге беделді 23 шетелдік жоғары оқу орны тартылғанын атап өтті. Аталмыш мәлімдеме жоғары білім беру саласының бұдан былай тек білім саясаты шеңберінде ғана емес, сонымен қатар адами капитал, инвестициялық ахуал және ұлттық бәсекеге қабілеттілік мәселелерімен тығыз байланыста қарастырылатынын айғақтайды. Бұл тұжырымдаманы толықтыра түсетін соңғы сараптамалық бағалауларда Қазақстанның 2029 жылға қарай 150 мың шетелдік студент тартуды көздей отырып, өзін өңірлік білім беру орталығы (хабы) ретінде қалыптастыруға стратегиялық бағыт алғаны баса көрсетіледі (Akorda, 2024; ICEF Monitor, 2025).

Осы мақсатқа жету жолында мемлекет реттеушілік әрі ынталандырушылық тетіктерді қатар қолданады. Ағылшын тіліндегі бағдарламаларды кеңінен тарату, шетелдік университеттер үшін мейлінше қолайлы құқықтық және қаржылық орта қалыптастыру, халықаралық студенттерге арналған оңтайлы әкімшілік механизмдерді құру, сондай-ақ технологияға бағдарланған салалардағы серіктестікті арттыру – осы тәсілдеменің ажырамас бөліктері. Соңғы кезеңде ашылған немесе ашылуы жоспарланған шетелдік ЖОО филиалдары да аталмыш саясаттың нақты нәтижелерінің қатарына жатады. Мәселен, Ұлыбританиялық жоғары оқу орны саналатын Ковентри университетінің (Coventry University) Алматыдағы кампусының 2026 жылы ашылғандығы туралы мәлімдеме және бұл кампустың инженерия, жасанды интеллект және қолданбалы технологиялар бағыттарына шоғырлануы – халықаралықтандыру үдерісінің бұдан былай тек академиялық танымалдылық қана емес, сонымен қатар еңбек нарығының сұранысы мен білікті адами капиталды даярлаумен тікелей байланысты екендігін айғақтайды (Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі, 2026; Ақорда, 2024).

Халықаралықтандыру үдерісінің тағы бір маңызды құрамдас бөлігі – студенттердің академиялық ұтқырлығы. Қазақстан ұзақ уақыт бойы негізінен сыртқа бағытталған модельді ұстанып, шетелге білім алушыларды жіберу әлеуетімен ерекшеленді.

leri için nitelikli kadro yetiştirmeye yönelik bir araç olarak tanımlamaktadır. 2024 yılında açıklanan burs ve staj kazananları listeleri de programın hala güncel ve hedef odaklı olduğunu göstermektedir (Bolashak, 2026; Uluslararası Programlar Merkezi A.Ş., 2024).

Bununla birlikte Kazakistan'ın yalnızca öğrenci gönderen bir ülke olmaktan çıkıp giderek daha fazla öğrenci çeken bir ülkeye dönüşmeye çalıştığı da görülmektedir. UNESCO temelli veriler ve bu verileri işleyen açık veri platformları, 2022'ye kadar olan dönemde yurtdışında okuyan Kazakistanlı öğrenci oranının yüksek kaldığını, yani dışa giden hareketliliğin uzun süre daha baskın olduğunu göstermektedir. Ancak son yıllarda özellikle Asya ve bölge-

1993 жылы негізі қаланған «Болашақ» стипендиялық бағдарламасы осы саясаттың ең танымал тетігіне айналды. Бүгінгі күнге дейін 15 мыңнан астам адам білім алған аталған бағдарлама Қазақстан азаматтарының шетелдегі жетекші университеттерде жоғары оқу орнынан кейінгі білім алуына және ғылыми тағылымдамадан өтуіне қолдау көрсете отырып, еліміздің адами капиталын жаһандық білім желілеріне кіріктірді. Ресми құрылымдар «Болашақ» бағдарламасын ел экономикасының басым секторлары үшін жоғары білікті кадрлар даярлауға арналған стратегиялық құрал ретінде айқындайды. 2024 жылы жарияланған стипендия мен тағылымдама иегерлерінің тізімдері де бағдарламаның өзектілігін жоймағанын және нақты мақ-

sel pazarlarda alternatif eğitim merkezlerine yöneliş, Kazakistan gibi yükselen ülkelerin görünülüğünü artırmıştır. ICFE Monitor'un 2025 değerlendirmesi de Kazakistan'ın daha fazla uluslararası öğrenci çektiğini ve şube kampüsler aracılığıyla bu eğilimi desteklemeye çalıştığını göstermektedir (ICFE Monitor, 2025).

Akademik personel hareketliliği ise uluslararasılaşmanın daha hassas alanlarından biridir. Yabancı öğretim üyelerinin istihdamı, ortak araştırma projeleri ve kısa süreli akademik ziyaretler artsa da bu hareketlilik her zaman kalıcı araştırma ağlarına veya

**BU SÖYLEM,
YÜKSEKÖĞRETİMİN
ARTIK SADECE
EĞİTİM POLİTİKASI
İÇİNDE DEĞİL, AYNI
ZAMANDA İNSAN
SERMAYESİ, YATIRIM
ORTAMI VE ULUSAL
REKABET GÜCÜ İLE
BAĞLANTILI OLARAK
GÖRÜLDÜĞÜNÜ
GÖSTERMEKTEDİR**

**АДАМИ КАПИТАЛ,
ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ
АХУАЛ ЖӘНЕ
ҰЛТТЫҚ БӘСЕКЕГЕ
ҚАБИЛЕТТІЛІК
МӘСЕЛЕЛЕРІМЕН
ТЫҒЫЗ
БАЙЛАНЫСТА
ҚАРАСТЫРЫЛАТЫНЫН
АЙҒАҚТАЙДЫ**

сатқа бағдарланғанын дәлелдей түседі (Bolashak, 2026; Халықаралық бағдарламалар орталығы АҚ, 2024).

Десе де, Қазақстанның тек білім алушыларды шетелге аттандыратын мемлекет болумен шектелмей, шетелдік студенттерді өзіне көптеп тартатын елге айналу бағытындағы талпынысы да айқын көрініс табууда. ЮНЕСКО мәліметтері мен оларды өңдейтін ашық деректер базаларына сәйкес, 2022 жылға дейінгі кезеңде шетелде оқитын қазақстандық студенттердің үлесі жоғары деңгейде сақталып, сыртқа бағытталған академиялық ұтқырлықтың ұзақ уақыт бойы басымдыққа ие болғаны дәлелденіп отыр. Алайда соңғы жылдары, әсіресе Азия елдері мен өңірлік нарықтардағы баламалы білім беру орталықтарына бет бұру үрдісі Қазақстан сынды әлеуеті артып келе жатқан мемлекеттердің халықаралық деңгейдегі танымалдығын арттыра түсті. ICFE Monitor ұйымының 2025 жылғы сараптамалық бағалауы да Қазақстанның шетелдік студенттерді көбірек тарта бастағанын және шетелдік жоғары оқу орындарының филиалдары (кампустары) арқылы бұл үрдісті одан әрі ынталандыруға күш салып отырғанын айғақтайды (ICFE Monitor, 2025).

Академиялық құрамның ұтқырлығы – халықаралықтандыру үдерісінің барынша сезімтал тұстарының бірі. Шетелдік профессор-оқытушылар құрамын жұмысқа тарту, бірлескен ғылыми-зерттеу жобалары және қысқа мерзімді академиялық іссапарлар көрсеткіші артқанымен, аталған ұтқырлық ұдайы тұрақты зерттеу желілеріне немесе теңгерімді «ақыл-ой айналымы» (brain circulation) моделіне ұласа бермейді. Қазақстан тұрғысынан алғандағы негізгі мәселе – шетелдік сарапшыларды білім беру жүйесіне тартумен қатар, шетелде тәжірибе жинақтаған отандық ғалымдардың елге оралуы мен институционалдық бекінуінің (тұрақтануының) пәрменді механизмдерін қалып-

dengeli bir beyin dolaşımı modeline dönüşmemektedir. Kazakistan açısından temel mesele, yabancı uzmanları sisteme çekmek kadar, yurtdışında deneyim kazanan kendi akademisyenleri için de güçlü geri dönüş ve kurumsal tutunma mekanizmaları kurabilmektir. Bu nedenle insan kaynağı boyutu, sayısal artış kadar kurumsal sürdürülebilirlik açısından da önemlidir (Akkari vd., 2023).

Kazakistan'ın uluslararasılaşma stratejisinde en görünür alanlardan biri yabancı üniversite şubeleri ve ulusötesi eğitim modelleridir. Küresel düzeyde şube kampüsler son yirmi yılda uluslararasılaşmanın en dikkat çekici araçlarından biri olmuştur. Kazakistan da bu eğilime katılmaktadır. Bir yandan yabancı üniversiteleri ülkeye çekmekte, diğer yandan bu kampüsler aracılığıyla hem kendi öğrencilerine

тастыру. Осы себепті, адами ресурстар факторы тек сандық көрсеткіштердің өсуі тұрғысынан ғана емес, сонымен қатар институционалдық тұрақтылықты қамтамасыз ету тұрғысынан да аса маңызды мәнге ие (Akkari және т.б., 2023).

Қазақстанның халықаралықтандыру стратегиясындағы ең айқын көрініс табатын бағыттардың бірі – шетелдік университеттердің филиалдары мен трансұлттық білім беру модельдері. Жаһандық деңгейде шетелдік кампустар соңғы жиырма жыл бердерінде халықаралықтандырудың ең назар аударарлық тетіктерінің біріне айналды. Қазақстан да осы жаһандық үрдіске белсенді түрде кірігуде. Бір жағынан, мемлекет шетелдік жоғары оқу орындарын ел аумағына тартса, екінші жағынан, осы кампустар арқылы өзінің білім алушыларына

hem de bölgeden gelen öğrencilere yeni seçenekler sunmaktadır. Bu modelin en önemli avantajı, öğrencilerin ülke dışına çıkmadan uluslararası standartlara yakın programlara erişebilmesidir. Ayrıca yabancı ortaklıklar, araştırma kültürü, müfredat tasarımı ve kalite yönetimi bakımından yerel kurumlara dolaylı katkılar sağlayabilmektedir. Ancak bu modelin yerel üniversitelerin geri planda kalması, dış bağımlılığın artması ve kalite güvencesinin yeterince yerelleştirilemesi gibi riskler taşıdığı da unutulmamalıdır (ICEF Monitor, 2025).

Kazakistan'ın stratejisi yalnızca dışarıdan yükseköğretim şubesi çekmekle sınırlı değildir. Bazı üniversiteler kendi

SONUÇ OLARAK KAZAKISTAN'DA YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI, YALNIZCA EĞİTİM SİSTEMİNİN DIŞA AÇILMASI ANLAMINA GELMEMEKTEDİR

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСİNДЕГІ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АШЫЛУ ТЕК БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНЫҢ СЫРТҚЫ ӘЛЕМГЕ АШЫЛУЫН ҒАНА БІЛДІРМЕЙДІ

да, өңірден келетін студенттерге де тың таңдаулар ұсынууда. Бұл модельдің басты артықшылығы – студенттердің шетелге шықпай-ақ халықаралық стандарттарға барынша жақындатылған оқу бағдарламаларына қол жеткізе алуы. Оған қоса, шетелдік серіктестіктер зерттеу мәдениеті, оқу бағдарламаларын әзірлеу және сапаны басқару тұрғысынан жергілікті білім ордаларына жанама түрде оң ықпалын тигізе алады. Дегенмен, бұл модельдің отандық университеттердің тасада қалуына, сыртқы тәуелділіктің артуына және сапа кепілдігінің жеткілікті деңгейде жергілікті жағдайға бейімделмеуіне (локализацияланбауына) әкеп соқтыратын ықтимал тәуекелдері бар екенін де естен шығармаған жөн (ICEF Monitor, 2025).

Қазақстанның стратегиялық бағыты тек шетелдік жоғары оқу орындарының филиалдарын елге тартумен ғана шектеліп қалмайды. Бірқатар отандық университеттер өздерінің сыртқы кеңістікке интеграциялану бағытын да белсенді дамытуда. Осы орайда, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Ыстамбұл мен Бішкек қалаларында өз филиалдарын ашуы, тіпті алдағы уақытта Омбы бағытында кеңеюге дайындық жүргізуі айрықша назар аудартады. Университеттің ресми дереккөздері бұл филиалдарды Қазақстанның жоғары білім беру жүйесінің өңірлік деңгейдегі танымалдылығын арттыратын және қос дипломдық бағдарламалар, ғылыми-зерттеу әрі академиялық өзара іс-қимыл әлеуетін дамытатын стратегиялық қадамдар ретінде ұсынады. Осы тұрғыдан алғанда, сыртқы кеңістікке шығу саясаты – тек шетелдік білім беру брендтерін елге әкелуді ғана емес, сонымен қатар қазақстандық институттарды өңірлік аренада барынша көрінетіндей (танымал) етуді білдіреді (Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, 2024a, 2024b).

Осыған ұқсас, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік

dış açılımlarını da geliştirmektedir. Bu noktada Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nin İstanbul ve Bişkek'te şubeleri açmış olması, hatta daha sonra Omsk yönünde genişleme hazırlıkları yapması dikkat çekmektedir. Üniversitenin resmî kaynakları, bu şubeleri Kazakistan'ın yükseköğretim görünürlüğünü bölgesel düzeyde artıran ve ortak diploma, araştırma ve akademik etkileşim kapasitesini geliştiren adımlar olarak sunmaktadır. Bu yönüyle dışa açılım, sadece yabancı markaları ülkeye getirmek değil, aynı zamanda Kazakistan merkezli kurumları bölgesel alanda daha görünür hale getirmek anlamına da gelmektedir (Al-Farabi Kazak Millî Üniversitesi, 2024a, 2024b).

Benzer şekilde Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'nin de Kazakistan'ın Türk dünyası merkezli uluslararasılaşma vizyonunda özel bir yere sahip olduğunu belirtmek gerekir. Uluslararası ve özerk bir statüye sahip bulunan Üniversite, Türk dünyasının farklı ülkelerinden öğrenci kabulü ve uyguladığı müfredatla öne çıkmaktadır. Bugüne kadar mezun ettiği 100 binin üzerindeki öğrenciyle Türk devletleri arasındaki bilim ve eğitim bütünleşmesinde önemli bir misyon üstlenmiştir ve Türk dünyası için özel bir akademik merkez olarak konumlanmıştır. Bu durum, Kazakistan'ın uluslararasılaşma stratejisinin yalnızca

университетінің де Қазақстанның түркі әлеміне бағдарланған халықаралықтандыру стратегиясында ерекше орын алатынын атап өткен жөн. Халықаралық әрі автономиялық (дербес) мәртебеге ие аталмыш университет түркі әлемінің түрлі елдерінен студенттер қабылдауымен және жүзеге асырып жатқан оқу бағдарламаларымен ерекшеленеді. Бүгінгі күнге дейін 100 мыңнан астам түлек ұшырған бұл білім ордасы түркі мемлекеттері арасындағы ғылым мен білім интеграциясында маңызды миссия атқарып, түркі әлемі үшін бірегей академиялық орталық ретінде орнықты. Бұл жағдай Қазақстанның халықаралықтандыру стратегиясының тек батысқа бағдарланған жаһандық желілерге кірігумен ғана шектелмейтінін көрсетеді. Сонымен қатар, бұл жерде ортақ тарих, тіл және мәдениет негізінде қалыптасатын өңірлік академиялық кеңістіктер құру ұмтылысы да айқын көрініс тапқан (Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, 2024, 2025).

Алайда халықаралықтандыру үдерісін тек элиталық институттар мен кампусстардың филиалдары тұрғысынан ғана бағалау жеткіліксіз болар еді. Соңғы жылдары көптеген қазақстандық университеттер «үйдегі халықаралықтандыру» (internationalization at home) деп атауға болатын, қаржылық

Баты merkezli күресел ағлара katılmakla sınırlı olmadığını göstermektedir. Aynı zamanda ortak tarih, dil ve kültür temelinde şekillenen bölgesel akademik alanlar oluşturma isteği de burada açık biçimde görülmektedir (Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 2024, 2025).

Ancak uluslararasılaşmayı sadece seçkin kurumlar ve şube kampüsler üzerinden de değerlendirmek eksik olacaktır. Son yıllarda birçok Kazak üniversitesi, "evde uluslararasılaşma" diyebileceğimiz daha düşük maliyetli ama etkisi geniş uygulamalara yönelmektedir. İngilizce programların artması, uluslararası akreditasyon süreçlerine katılım, yabancı öğretim üyelerinin davet edilmesi, ortak çevrimiçi dersler ve araştırma ağları bu çerçevenin parçalarıdır. Bu eğilim, uluslararasılaşmanın giderek daha geniş bir kurumsal alana yayıldığını göstermektedir. Fakat üniversiteler arasında kaynak, yabancı dil kapasitesi ve uluslararası ağlara erişim bakımından önemli farklar olduğu için bu yayılma henüz eşit ve derin değildir (Akkari vd., 2023; Avrupa Yükseköğretim Alanı, 2024).

Kazakistan'ın yükseköğretimin uluslararasılaştırılmasında elde ettiği kazanımlar, Türk Devletleri Teşkilatı çerçevesinde geliştirilmek istenen yükseköğretim ortak alanı için de önemlidir. Türk dünyasında yükseköğretim iş birliği uzun süre daha çok ikili ilişkiler üzerinden ilerlemiştir. Bunun sonucunda son yıllarda daha kurumsal bir bütünleşme arayışı daha açık biçimde ortaya çıkmıştır. Özellikle 2025 yılında Taşkent'te düzenlenen TÜRKÜNİB 8. Genel Kurulu bu açıdan yeni bir aşamaya işaret etmektedir. Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) Genel Sekreterliği'nin açıklamalarına göre TÜRKÜNİB'in üye sayısı 109'a ulaşmış, 62 yeni kurum üyelik için başvurmuş, kalıcı sekreteryaya ve program fonu kurulması gündeme alınmış, ayrıca Orhun Değişim Programı'nın genişletilmesi için 1 milyon dolar ayrılmıştır. Gebele Deklarasyonu'nda da Orhun Programı'nın yeniden yapılandırılması ve "Türk Dünyası Yükseköğretim Alanı" fikrinin desteklenmesi, siyasi düzeyde bu sürece verilen önemi göstermektedir (Türk Devletleri Teşkilatı, 2025a, 2025b).

Bu çerçevede Kazakistan, TDT içinde ikili bir rol üstlenmektedir. Bir taraftan kendi öncü

шығыны төмен, алайда ықпал ету ауқымы кең тәжірибелерге басымдық беруде. Ағылшын тіліндегі бағдарламалар үлесінің артуы, халықаралық аккредиттеу үдерістеріне қатысу, шетелдік профессор-оқытушылар құрамын шақыру, сондай-ақ бірлескен онлайн курстар мен ғылыми-зерттеу желілерін құру – осы тұжырымдаманың ажырамас бөліктері. Бұл тенденция халықаралықтанрудың бірте-бірте ауқымдырақ институционалдық кеңістікке таралып жатқанын айғақтайды. Дегенмен, университеттер арасында ресурстармен қамтамасыз етілу, шет тілін меңгеру әлеуеті және халықаралық желілерге қолжетімділік тұрғысынан айтарлықтай алшақтықтар болғандықтан, бұл экспансия әзірге біркелкі әрі терең сипатқа ие емес (Аккари және т.б., 2023; Еуропалық жоғары білім кеңістігі, 2024).

Қазақстанның жоғары білім беру жүйесін халықаралықтандыру бағытында қол жеткізген жетістіктері Түркі мемлекеттері ұйымы аясында қалыптастыру көзделген ортақ жоғары білім кеңістігі үшін де айрықша маңызға ие. Түркі әлеміндегі жоғары білім беру саласындағы ынтымақтастық ұзақ уақыт бойы негізінен екіжақты қатынастар арқылы дамып келді. Осының нәтижесінде соңғы жылдары барынша институционалдық интеграцияға деген ұмтылыс айқын көрініс таба бастады. Әсіресе 2025 жылы Ташкент қаласында өткен Түркі университеттері одағының (ТҮР-КІҰНИ) 8-ші Бас Ассамблеясы бұл тұрғыдан жаңа кезеңнің басталғанын айғақтайды. Түркі мемлекеттері ұйымы (ТМҰ) Бас хатшылығының мәліметтеріне сәйкес, ТҮР-КІҰНИ мүшелерінің саны 109-ға жетіп, 62 жаңа оқу орны мүшелікке өтінім берген, тұрақты хатшылық пен бағдарламалық қор құру мәселесі күн тәртібіне шығарылған, сондай-ақ «Орхон» академиялық алмасу бағдарламасын кеңейту мақсатында 1 миллион АҚШ доллары көлемінде қаражат бөлінген. Габала декларациясында да «Орхон» бағдарламасын қайта құрылымдау және «Түркі әлемінің жоғары білім кеңістігі» идеясын қолдау мәселелерінің бекітілуі саяси деңгейде бұл үдеріске қаншалықты басымдық беріліп отырғанын дәлелдейді (Түркі мемлекеттері ұйымы, 2025a, 2025b).

Осы тұрғыдан алғанда, Қазақстан ТМҰ (Түркі мемлекеттері ұйымы) аясында қос рөл атқарып отыр. Бір жағынан, ол өзінің

üniversiteleri ve ortak kurumları aracılığıyla Türk dünyasında akademik iş birliğini derinleştiren bir aktördür. Diğer taraftan yabancı şube kampüsler, uluslararası öğrenci hedefleri ve burs mekanizmalarıyla kendisini daha geniş Avrasya için bölgesel bir eğitim merkezi olarak yeniden tanımlamaktadır. Bu nedenle Kazakistan, TDT içinde sadece ulusal reformlarını sürdüren bir ülke değil, aynı zamanda ortak bir yükseköğretim alanının kurumsallaşmasına katkı sunabilecek merkez ülkelerden biri olarak da değerlendirilebilir (Türk Devletleri Teşkilatı, 2025a, 2025b).

Genel olarak değerlendirildiğinde elde edilen önemli kazanımlara rağmen mevcut tablonun tamamen sorunsuz olduğu söylenemez. Her şeyden önce uluslararasılaşmanın olumlu sonuçları henüz sistemin bütününe eşit şekilde yayılmış değildir. Önde gelen üniversiteler ile bölgesel kurumlar arasında kaynak, personel, yabancı dil yeterliği ve uluslararası bağlantılar bakımından önemli farklar devam etmektedir. İkinci olarak, nicel hedefler bazen nitel boyutların önüne geçebilmektedir. Örneğin kampüs ya da öğrenci sayısındaki artış, kalite güvencesi, yerel kapasite inşası ve sürdürülebilir araştırma ekosistemi ile her zaman aynı düzeyde desteklenmemektedir. Son olarak, dış ortaklıkların uzun vadeli ve karşılıklı fayda sağlayan ilişkilere dönüşebilmesi için kurumsal hafıza, mevzuat uyumu ve yerel akademik kapasite üzerinde daha fazla yol kat edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak Kazakistan'da yükseköğretimin uluslararasılaşması, yalnızca eğitim sisteminin dışa açılması anlamına gelmemektedir. Bu süreç aynı zamanda devletin kalkınma stratejileri, dış politika yönelimleri ve bölgesel rol arayışları ile iç içe geçmiş çok katmanlı bir dönüşüm sürecidir. Bologna uyumu, araştırma üniversiteleri, Bolaşak programı, yabancı şube kampüsler, teknoloji odaklı ortaklıklar ve Türk dünyası içindeki kurumsal ağlar bu sürecin temel bileşenleri arasında yer almaktadır. Özellikle Kasım Jomart-Tokayev döneminde bu alanın daha açık hedeflerle tanımlanması, yükseköğretimin artık sadece sosyal bir alan değil, stratejik bir rekabet sahası olarak da görüldüğünü göstermektedir (Akorda, 2024; Türk Devletleri Teşkilatı, 2025a).

жетекші университеттері мен бірлескен институттары арқылы түркі әлеміндегі академиялық ынтымақтастықты тереңдетуші негізгі актор. Екінші жағынан, шетелдік кампустар, халықаралық студенттерді тарту бойынша межелі мақсаттар және стипендиялық тетіктер арқылы өзін ауқымды Еуразия кеңістігі үшін өңірлік білім беру орталығы ретінде қайта айшықтауда. Осыған орай, Қазақстанды ТМҰ шеңберінде тек ұлттық реформаларын жүзеге асырушы мемлекет қана емес, сонымен қатар ортақ жоғары білім беру кеңістігінің институционалдануына сүбелі үлес қоса алатын орталық (ядролық) елдердің қатарында қарастыруға болады (Түркі мемлекеттері ұйымы, 2025a, 2025b).

Жалпылама баға беретін болсақ, қол жеткізілген елеулі табыстарға қарамастан, қалыптасқан ахуалды толықтай түйткілсіз деп кесіп айтуға негіз жоқ. Біріншіден, халықаралықтандыру үдерісінің оң нәтижелері әзірге білім беру жүйесінің ауқымына теңдей деңгейде таралмаған. Жетекші университеттер мен өңірлік оқу орындары арасында ресурстық қамтамасыз етілу, кадрлық әлеует, шет тілін меңгеру құзыреті және халықаралық байланыстар тұрғысынан айтарлықтай алшақтықтар сақталуда. Екіншіден, сандық көрсеткіштерге бағдарлану кей жағдайда сапалық өлшемдерден басым түсіп жатады. Мәселен, кампустар немесе білім алушылар контингентінің артуы сапаны қамтамасыз ету, жергілікті әлеуетті қалыптастыру және орнықты ғылыми-зерттеу экожүйесін дамыту тетіктерімен ұдайы бірдей деңгейде сүйемелдене бермейді. Қорытындылай келе, сыртқы әріптестік байланыстардың ұзақ мерзімді әрі өзара тиімді қатынастарға ұласуы үшін институционалдық жадыны қалыптастыру, нормативтік-құқықтық базаны үйлестіру және жергілікті академиялық әлеуетті арттыру бағытында әлі де ауқымды жұмыстар атқарылуы қажет.

Қорыта айтқанда, Қазақстандағы жоғары білім беру жүйесін халықаралықтандыру тек білім беру саласының сыртқы әлемге ашылуын ғана білдірмейді. Бұл үрдіс, сонымен қатар, мемлекеттің даму стратегияларымен, сыртқы саяси бағдарларымен және өңірлік рөлді иелену ұмтылыстарымен тығыз астасып жатқан көпдеңгейлі трансформациялық үдеріс. Болонья процесімен үйлесімділік, зерттеу университет-

Ancak bu sürecin kalıcı bir başarıya ulaşabilmesi için uluslararasılaşmanın sadece nicel büyüme mantığıyla ele alınmaması gerekir. Kalite güvencesinin güçlendirilmesi, bölgesel üniversitelerin desteklenmesi, akademik personel dolaşımının daha dengeli hale getirilmesi, araştırma kapasitesinin derinleştirilmesi ve dış ortaklıkların yerel sisteme gerçek katkı üretmesi bu noktada büyük önem taşımaktadır. Aynı şekilde Türk dünyası bağlamında ortak kalite standartları, ortak diploma programları ve daha kurumsal hareketlilik araçları geliştikçe Kazakistan'ın hem ulusal hem de bölgesel ölçekteki yükseköğretim rolü daha da güçlenebilir. Bu nedenle Kazakistan'ın uluslararasılaşma stratejisi, yalnızca dışa açılmanın değil, yükseköğretim sisteminin niteliğini ve yumuşak güç kapasitesini dönüştürmenin uzun vadeli bir aracı olarak değerlendirilmelidir.

Kaynaklar:

- Akkari, Abdeljalil, Seidikenova, Almash, Bakitov, Aitkali ve Minazheva, Gulsharat (2023). Kazakistan'da yükseköğretimin uluslararasılaşması: Politik iradeden uygulamaya. Alınan yer: <https://www.scielo.br/j/ensaio/a/Wz7gJFWm5ChNH9yn7JvLLjj/>. Erişim tarihi: 09.03.2026.
- Akorda (2024). Cumhurbaşkanı Kasım-Jomart Tokayev'in Ulusa Sesleniş Konuşması: "Adil Kazakistan: Hukuk ve Düzen, Ekonomik Büyüme, Sosyal İyimserlik". Alınan yer: <https://www.akorda.kz/en/president-kassym-jomart-tokayevs-state-of-the-nation-address-just-kazakhstan-law-and-order-economic-growth-social-optimism-129223>. Erişim tarihi: 09.03.2026.
- Al-Farabi Kazak Millî Üniversitesi (2024a). Al-Farabi Kazak Millî Üniversitesi şubeleri. Alınan yer: <https://www.kaznu.kz/en/>. Erişim tarihi: 12.03.2026.
- Al-Farabi Kazak Millî Üniversitesi (2024b). Al-Farabi Kazak Millî Üniversitesi küresel varlığını genişletmeye devam ediyor. Alınan yer: <https://bkmysd.farabi.university/wp-content/uploads/2025/02/Al-Farabi-KazNU-Annual-report-2024.pdf>. Erişim tarihi: 12.03.2026.
- Altbach, Philip. G. ve Knight, Jane (2007). Yükseköğretimin uluslararasılaşması: Motivasyonlar ve gerçekler. *Journal of Studies in International Education*, 11 (3-4), 290-305. Alınan yer: <https://doi.org/10.1177/1028315307303542>. Erişim tarihi: 08.03.2026.
- Avrupa Yükseköğretim Alanı (2024). Kazakistan. Alınan yer: <https://www.ehea.info/page-kazakhstan>. Erişim tarihi: 08.03.2026.
- Bolashak (2026). Burs programı. Alınan yer: <https://bolashak.gov.kz/en/>. Erişim tarihi: 11.03.2026.
- ICEF Monitor (2025). Kazakistan uluslararası öğrenciler için bölgesel bir merkez olmayı hedefliyor. Alınan yer: <https://monitor.icef.com/2025/10/>

тері, «Болашақ» бағдарламасы, шетелдік жоғары оқу орындарының филиалдары (кампустары), технологияға бағдарланған серіктестіктер және түркі әлеміндегі институционалдық желілер осынау үдерістің негізгі құрамдас бөліктері қатарына кіреді. Әсіресе, Қасым-Жомарт Тоқаевтың басқару кезеңінде аталмыш бағыттың мейлінше айқын мақсаттармен айшықталуы жоғары білім берудің бұдан былай тек әлеуметтік сала ғана емес, сондай-ақ стратегиялық бәсекелестік кеңістігі ретінде де қарастырылатынын айғақтайды (Ақорда, 2024; Түркі мемлекеттері ұйымы, 2025а).

Алайда, бұл үдеріс орнықты нәтижеге қол жеткізуі үшін халықаралықтандыру мәселесі тек сандық өсім тұрғысынан ғана қарастырылмауы тиіс. Бұл ретте сапа кепілдігін нығайту, өңірлік университеттерге қолдау көрсету, академиялық құрамның ұтқырлығын барынша теңгерімді ету, ғылыми-зерттеу әлеуетін арттыру және сыртқы серіктестіктердің отандық білім беру жүйесіне нақты үлес қосуын қамтамасыз ету зор маңызға ие. Дәл осылайша, түркі әлемі аясында ортақ сапа стандарттары, бірлескен дипломдық бағдарламалар және неғұрлым жүйелі институционалдық ұтқырлық тетіктері дамыған сайын, Қазақстанның ұлттық әрі өңірлік деңгейдегі жоғары білім саласындағы рөлі одан әрі нығая түспек. Осыған орай, Қазақстанның халықаралықтандыру стратегиясын тек сыртқы әлемге ашылудың ғана емес, сонымен қатар жоғары білім беру жүйесінің сапалық сипаты мен «жұмсақ күш» әлеуетін түбегейлі жаңғыртудың ұзақ мерзімді тетігі ретінде бағалаған жөн.

Дереккөз:

- Akkari, Abdeljalil, Seidikenova, Almash, Bakitov, Aitkali және Minazheva, Gulsharat (2023). Қазақстанда жоғары білім беруді халықаралықтандыру: Саяси ерік-жігерден тәжірибеге дейін. Сілтеме: <https://www.scielo.br/j/ensaio/a/Wz7gJFWm5ChNH9yn7JvLLjj/>. Қаралған уақыты: 09.03.2026.
- Ақорда (2024). Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы: «Әділетті Қазақстан: Заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм». Сілтеме: <https://www.akorda.kz/en/president-kassym-jomart-tokayevs-state-of-the-nation-address-just-kazakhstan-law-and-order-economic-growth-social-optimism-129223>. Қаралған уақыты: 09.03.2026.
- Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (2024а). Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық уни-

- kazakhstan-sets-its-sights-on-being-a-regional-hub-for-international-students/. Ерісім tarihi: 08.03.2026.
- Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi (2024). 2024–2029 Kalkınma Programı. Alınan yer: https://ayu.edu.kz/admin/ckeditor_files/files/Development_Program_2024-2029_english%20version.pdf. Ерісім tarihi: 12.03.2026.
- Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi (2025). Hakkımızda. Alınan yer: <https://ayu.edu.kz/en/about-university/>. Ерісім tarihi: 12.03.2026.
- Kazakistan Cumhuriyeti Bilim ve Yükseköğretim Bakanlığı (2026). Coventry Üniversitesi Almatı'da kampüs açacak. Alınan yer: <https://www.gov.kz/memleket/entities/sci/press/news/details/1170234?lang=en>. Ерісім tarihi: 09.03.2026.
- Türk Devletleri Teşkilatı (2025a). Taşkent'te düzenlenen Türk Üniversiteler Birliği 8. Genel Kurulu'nun açılışı. Alınan yer: https://www.turkicstates.org/en/haberler/opening-of-the-8th-general-assembly-of-the-turkic-universities-union-convened-in-tashkent_2837. Ерісім tarihi: 09.03.2026.
- Türk Devletleri Teşkilatı (2025b). Taşkent'te düzenlenen Türk Üniversiteler Birliği 8. Genel Kurulu. Alınan yer: https://www.turkicstates.org/en/haberler/the-8th-general-assembly-of-the-turkic-universities-union-convened-in-tashkent_2838. Ерісім tarihi: 09.03.2026.
- Uluslararası Programlar Merkezi A.Ş. (2024). "Bolashak" bursu ve bilimsel staj kazananların listesi yayımlandı. Alınan yer: <https://www.bolashak.gov.kz/en/press-center/news/>. Ерісім tarihi: 06.03.2026.
- верситетінің филиалдары. Сілтеме: <https://www.kaznu.kz/en/>. Қаралған уақыты: 12.03.2026.
- Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (2024b). Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті өзінің жаһандық қатысуын кеңейтуді жалғастыруда. Сілтеме: <https://bkmysd.farabi.university/wp-content/uploads/2025/02/Al-Farabi-KazNU-Annual-report-2024.pdf>. Қаралған уақыты: 12.03.2026.
- Altbach, Philip. G. және Knight, Jane (2007). Жоғары білім беруді халықаралықтандыру: Мотивациялар мен шынайылық. *Journal of Studies in International Education*, 11 (3–4), 290–305. Сілтеме: <https://doi.org/10.1177/1028315307303542>. Қаралған уақыты: 08.03.2026.
- Еуропалық жоғары білім кеңістігі (2024). Қазақстан. Сілтеме: <https://www.ehea.info/page-kazakhstan>. Қаралған уақыты: 08.03.2026.
- «Болашақ» (2026). Стипендиялық бағдарлама. Сілтеме: <https://bolashak.gov.kz/en/>. Қаралған уақыты: 11.03.2026.
- ICEF Monitor (2025). Қазақстан халықаралық студенттер үшін өңірлік хаб болуды көздейді. Сілтеме: <https://monitor.icef.com/2025/10/kazakhstan-sets-its-sights-on-being-a-regional-hub-for-international-students/>. Қаралған уақыты: 08.03.2026.
- Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті (2024). 2024–2029 жылдарға арналған даму бағдарламасы. Сілтеме: https://ayu.edu.kz/admin/ckeditor_files/files/Development_Program_2024-2029_english%20version.pdf. Қаралған уақыты: 12.03.2026.
- Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті (2025). Біз туралы. Сілтеме: <https://ayu.edu.kz/en/about-university/>. Қаралған уақыты: 12.03.2026.
- Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі (2026). Ковентри университеті Алматыда кампус ашады. Сілтеме: <https://www.gov.kz/memleket/entities/sci/press/news/details/1170234?lang=en>. Қаралған уақыты: 09.03.2026.
- Түркі мемлекеттері ұйымы (2025a). Ташкентте өткен Түркі университеттері одағының 8-ші Бас Ассамблеясының ашылуы. Сілтеме: https://www.turkicstates.org/en/haberler/opening-of-the-8th-general-assembly-of-the-turkic-universities-union-convened-in-tashkent_2837. Қаралған уақыты: 09.03.2026.
- Түркі мемлекеттері ұйымы (2025b). Ташкентте өткен Түркі университеттері одағының 8-ші Бас Ассамблеясы. Сілтеме: https://www.turkicstates.org/en/haberler/the-8th-general-assembly-of-the-turkic-universities-union-convened-in-tashkent_2838. Қаралған уақыты: 09.03.2026.
- «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ (2024). «Болашақ» стипендиясы мен ғылыми тағылымдама иегерлерінің тізімі жарияланды. Сілтеме: <https://www.bolashak.gov.kz/en/press-center/news/>. Қаралған уақыты: 06.03.2026.

NATURAL DISASTERS IN POST-SOVIET CENTRAL ASIA: TRENDS AND IMPACTS

KANAT MAKHANOV

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

СТИХИЙНЫЕ БЕДСТВИЯ В ПОСТСОВЕТСКОЙ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: ТЕНДЕНЦИИ И ПОСЛЕДСТВИЯ

We live in a period marked by the growing impact of natural disasters, the consequences of which expand across multiple dimensions - economic, humanitarian, environmental etc. According to internationally accepted standards of the UN Office for Disaster Risk Reduction, economic losses from natural disasters include the direct physical economic losses from natural disasters due to natural hazards. Since the 1970s, the economic losses associated with natural disasters have followed a steep upward trajectory, in some years reaching several hundreds of billions of dollars (Our World in Data, 2025). This increase, however, cannot be attributed solely to a rise in the intrinsic severity of hazards. The primary drivers of escalating economic losses are structural. The increasing intensity of certain climatic hazards, especially floods, heatwaves, wildfires, and extreme rainfall, has contributed to this trend, although growing exposure remains the main factor. Global population growth, coupled with the concentration of settlement in hazard-prone zones, coastal regions, floodplains, seismic belts, and volcanic areas, has significantly expanded exposure. Rapid urbanization has intensified the spatial concentration of people and assets, while the growing

TAJIKISTAN STANDS OUT IN THE CENTRAL ASIAN REGION DUE TO ITS BIG ECONOMIC LOSSES FROM NATURAL DISASTERS WHICH OFTEN SURPASS THE GLOBAL AVERAGE

ВЫДЕЛЯЕТСЯ ТАДЖИКИСТАН, ГДЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОТЕРИ ОТ СТИХИЙНЫХ БЕДСТВИЙ ЧЕРЕЗКО ПРЕВОСХОДЯТ ГЛОБАЛЬНЫЙ СРЕДНИЙ УРОВЕНЬ

Мы живём в эпоху, характеризующуюся нарастающим воздействием природных катастроф, последствия которых разворачиваются в нескольких измерениях - экономическом, гуманитарном, экологическом и других. Согласно международно признанным стандартам Управления ООН по снижению риска бедствий, экономические потери от стихийных бедствий включают прямой материальный экономический ущерб, обусловленный воздействием природных опасностей. С 1970-х годов экономический ущерб, связанный с природными катастрофами, демонстрирует устойчивую восходящую динамику, в отдельные годы достигая нескольких сотен миллиардов долларов (Our World in Data, 2025). Вместе с тем данный рост нельзя объяснить исключительно увеличением внутренней интенсивности самих природных явлений. Ключевые причины нарастающих экономических потерь носят структурный характер. Определённый вклад вносит усиление интенсивности отдельных климатических опасностей - прежде всего наводнений, волн жары, лесных пожаров и экстремальных осадков, - однако решающим фактором остаётся рост подверженности.

value and technological sophistication of infrastructure have magnified the monetary value of damage when disasters occur.

At the same time, objective indicators measured in non-monetary units also point to changing hazard dynamics, particularly in relation to climate-related extremes. This is reflected in the composition of global losses, which in recent decades have been dominated by disasters classified as extreme weather events - high-intensity or anomalous atmospheric phenomena that exceed historical climatic norms and generate substantial socio-economic disruption. The year 2017 was peak, with global disaster losses surpassing \$300 billion, largely due to several powerful

Глобальный рост численности населения в сочетании с концентрацией расселения в зонах повышенного риска - прибрежных регионах, поймах рек, сейсмических поясах и районах вулканической активности - существенно расширил масштабы потенциального воздействия. Быстрая урбанизация усилила пространственную концентрацию населения и материальных активов, тогда как увеличение стоимости и технологической сложности инфраструктуры привело к значительному росту денежного выражения ущерба в случае наступления катастроф.

В то же время объективные показатели, измеряемые в неденежных единицах, так-

hurricanes hitting coastal regions of the United States. In subsequent years, global losses have remained high but somewhat lower, typically fluctuating within the range of \$100–200 billion per year (Our World in Data, 2025).

Kazakhstan and most of Central Asia typically are not considered regions that incur huge losses from natural disasters. The average economic losses from natural disasters in these Central Asian countries usually stand below 0.1% of their GDP compared to 0.2–0.3% of global average. However, Tajikistan stands out in this region due to its big economic losses from natural disasters which often surpass the global average. For instance, the economic losses from natural disasters in the early 1990s and early 2000s occasionally reached 2–3% of the country's GDP (FAO, 2019; Our World in Data, 2025). There are several factors that make natural disasters so costly for this Central Asian country. Tajikistan has the smallest economy in Central Asia of about \$18.9 billion (IMF, 2026). Water management for Tajikistan is extremely important as it is very much dependent on agriculture and power generation, which make the backbone of the country's economy. Although the country possesses substantial freshwater reserves in the form of glaciers located in its high mountain regions, effective use of this resource requires a complex, well-functioning, and secure water management system, including reliable and technically advanced water distribution infrastructure capable of delivering water safely from high altitudes to fertile lowlands. Consequently, any failure or extreme weather event in Tajikistan that affects its water balance is a source of very significant risks for its economy. It is therefore not surprising that the biggest causes of the most costly natural disasters in this country are related to water, such as

IN ALL FIVE CENTRAL ASIAN STATES, THE MAJORITY OF ECONOMIC LOSSES FROM NATURAL DISASTERS ARE LINKED TO WATER MANAGEMENT

ВО ВСЕХ ПЯТИ ГОСУДАРСТВАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ ОСНОВНАЯ ДОЛЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО УЩЕРБА ОТ СТИХИЙНЫХ БЕДСТВИЙ СВЯЗАНА С ПРОБЛЕМАМИ ВОДНОГО ХОЗЯЙСТВА

же свидетельствуют об изменении динамики природных угроз, особенно в отношении экстремальных климатических явлений. Это находит отражение в структуре глобальных потерь, где в последние десятилетия преобладают катастрофы, относимые к категории экстремальных погодных событий – атмосферных явлений высокой интенсивности или аномального характера, выходящих за пределы исторических климатических норм и вызывающих значительные социально-экономические потрясения. Пиковым стал 2017 год, когда совокупные мировые потери от стихийных бедствий превысили 300 млрд долларов, главным образом вследствие серии мощных ураганов, обрушившихся на прибрежные районы Соединённых Штатов. В последующие годы глобальные потери сохранялись на высоком уровне, однако были несколько ниже, как правило колеблясь в диапазоне 100–200 млрд долларов в год (Our World in Data, 2025).

Казахстан и большинство государств Центральной Азии, как правило, не рассматриваются в качестве территорий, несущих масштабные экономические потери от природных катастроф. Среднегодовой объём экономического ущерба в этих странах обычно не превышает 0,1% ВВП, тогда как мировой средний показатель составляет порядка 0,2–0,3%. На этом фоне выделяется Таджикистан, где экономические потери от стихийных бедствий нередко превосходят глобальный средний уровень. Так, в начале 1990-х и начале 2000-х годов ущерб в отдельные периоды достигал 2–3% ВВП страны (FAO, 2019; Our World in Data, 2025). Существует несколько факторов, объясняющих, почему природные катастрофы оказываются столь дорогостоящими для этой центральноазиатской республики.

mudflows, drought and flood (FAO, 2019). Besides that, Tajikistan, similar to other Central Asian countries, is also prone to earthquakes, which are much more unpredictable than extreme weather.

In a certain sense, Tajikistan can be seen as an intensified version of Central Asia as a whole in terms of natural disaster risk. More than three-quarters of disaster-related losses in the region are water-related, whether caused by excess water or by scarcity of it. This pattern is largely shaped by basic geographic conditions, which make other hazards such as volcanic activity, large-scale wildfires, or major dust storms either irrelevant or insignificant for most of the region. In all five Central Asian states, the majority of economic loss-

Таджикистан располагает самой малой по объёму экономикой в регионе - около 18,9 млрд долларов (МВФ, 2026). Вопросы водного хозяйства имеют для страны стратегическое значение, поскольку экономика в значительной степени опирается на сельское хозяйство и производство электроэнергии, составляющие её основу. Несмотря на наличие значительных запасов пресной воды, аккумулированной в ледниках высокогорных районов, эффективное использование данного ресурса требует сложной, устойчиво функционирующей и защищённой системы управления водными ресурсами, включая надёжную и технологически развитую инфраструктуру распределения воды, способную безопасно транспортировать её из высокогорных

es from natural disasters are linked to water management. These events are typically triggered by extreme weather conditions, including excessive rainfall, insufficient precipitation, rapid snowmelt, or combinations of these factors. Thus, for instance, major floods in Kazakhstan in 2024 caused estimated damages of around \$440 million, reflecting the severe impacts of seasonal flooding in the region (Qazinform.com, 2024). Large floods affecting Kazakhstan in 2024–2025 were linked to rapid snowmelt and extreme hydrological conditions - overwhelmed flood-control infrastructure. Government reports noted that many hydraulic structures (dams,

THE REGION SIMULTANEOUSLY FACES EXCESS WATER AND STRUCTURAL SCARCITY OF IT, BOTH ORIGINATING FROM THE SAME PATTERN OF TEMPORAL CONCENTRATION AND WEAK REGULATORY CAPACITY

ЦЕНТРАЛЬНАЯ АЗИЯ ОДНОВРЕМЕННО СТАЛКИВАЕТСЯ С ИЗБЫТКОМ ВОДЫ И ЕЁ СТРУКТУРНОЙ НЕХВАТКОЙ, КОТОРЫЕ ПРОИСТЕКАЮТ ИЗ ОДНОЙ И ТОЙ ЖЕ МОДЕЛИ ВРЕМЕННОЙ КОНЦЕНТРАЦИИ РЕСУРСОВ И НЕДОСТАТОЧНОЙ РЕГУЛИРУЮЩЕЙ СПОСОБНОСТИ СИСТЕМ УПРАВЛЕНИЯ

зон в плодородные низины. В этих условиях любые свои либо экстремальные погодные явления, нарушающие водный баланс страны, создают крайне серьёзные риски для её экономики. Неудивительно, что наиболее разрушительные и экономически затратные стихийные бедствия в Таджикистане связаны именно с водной стихией - селевыми потоками, засухами и наводнениями (ФАО, 2019). Наряду с этим Таджикистан, как и другие государства Центральной Азии, подвержен землетрясениям, которые отличаются значительно большей непредсказуемостью по сравнению с экстремальными погодными явлениями.

В определённом смысле Таджикистан можно рассматривать как концентрированное проявление общерегиональных рисков Центральной Азии в сфере природных катастроф. Более трёх четвертей связанных с ними потерь в регионе обусловлены водным фактором - будь то избыточное увлажнение или, напротив, дефицит воды. Данная закономерность во многом предопределена базовыми географическими условиями, вследствие чего такие угрозы, как вулканическая активность, масштабные лесные пожары или крупные пыльные бури, либо нехарактерны, либо не играют существенной роли для большей части региона. Во всех пяти государствах Центральной Азии основная доля экономического ущерба от стихийных бедствий связана с проблемами водного хозяйства. Подобные события, как правило, провоцируются экстремальными погодными условиями - избыточными осадками, их недостатком, стремительным таянием снегов либо сочетанием этих факторов. Так, масштабные паводки в Казахстане в 2024 году привели к ущербу, оцениваемому примерно в 440 млн долларов, что

embankments) in Kazakhstan were damaged and in need of repair, and their compromised condition increased displacement and risk during the floods (IDMC, 2025). Similarly, in May 2020, a reservoir dam wall in Uzbekistan's Sirdaryo region partially collapsed after a period of heavy rainfall, releasing water that flooded areas in both Uzbekistan and Kazakhstan and forced tens of thousands of evacuations (Eurasianet.org, 2020). In April 2022, heavy rainfall triggered floods and mudflows across several regions of Uzbekistan resulting in multiple fatalities, displacement and damage to farms and buildings. A major dam breach at the Sardoba Reservoir in May 2020 caused widespread flooding that affected tens of thousands of people and agricultural land in Uzbekistan and neighbour-

отражает серьёзные последствия сезонных наводнений в регионе (Qazinform.com, 2024). Крупные наводнения, затронувшие Казахстан в 2024–2025 годах, были связаны с быстрым таянием снега и экстремальными гидрологическими условиями, при которых системы противопаводковой защиты оказались перегружены. Согласно правительственным отчётам, значительное число гидротехнических сооружений (плотин, дамб, насыпей) получило повреждения и требовало ремонта; их неудовлетворительное состояние усилило масштабы перемещений населения и сопутствующие риски в период наводнений (IDMC, 2025). Аналогичным образом в мае 2020 года в Сырдарьинской области Узбекистана после периода обильных осадков частично

ing Kazakhstan after a wall failure following heavy rain. In August 2023, intense rainfall triggered flooding and mudflows in the Tup district of Kyrgyzstan, leading to local damage and humanitarian impacts. In August 2023, heavy rainfall led to severe flooding and landslides in several parts of Tajikistan; emergency authorities reported multiple fatalities and widespread damage. These are only some of the recent natural disasters that occurred in Central Asia.

Interestingly, despite being a region recurrently affected by droughts and widely characterized as water-stressed, Central Asia also experiences frequent flooding. This apparent paradox is explained by the highly seasonal and spatially uneven nature of water availability, whereby large volumes are delivered

обрушилась стена водохранилища, что привело к затоплению территорий как в Узбекистане, так и в Казахстане и вынудило десятки тысяч человек покинуть свои дома (Eurasianet.org, 2020). В апреле 2022 года проливные дожди вызвали наводнения и селевые потоки в ряде регионов Узбекистана, повлёкшие человеческие жертвы, перемещение населения и ущерб сельскохозяйственным угодьям и зданиям. Прорыв дамбы на Сардобинском водохранилище в мае 2020 года также стал причиной масштабного затопления, затронувшего десятки тысяч жителей и сельскохозяйственные земли Узбекистана и соседнего Казахстана после разрушения стены в результате интенсивных осадков. В августе 2023 года интенсивные дожди спровоцировали наводнения и селевые процессы в Туюпском районе Кыргызстана, вызвав локальный ущерб и гуманитарные последствия. В том же месяце сильные осадки привели к серьёзным наводнениям и оползням в различных районах Таджикистана; экстренные службы сообщали о многочисленных жертвах и масштабных разрушениях. Перечисленные случаи представляют лишь часть недавних природных катастроф, произошедших в странах Центральной Азии.

Примечательно, что, несмотря на регулярные засухи и устойчивую характеристику региона как испытывающего дефицит водных ресурсов, Центральная Азия одновременно часто сталкивается и с наводнениями. Этот на первый взгляд парадокс объясняется ярко выраженной сезонностью и пространственной неравномерностью водообеспеченности: значительные объёмы воды поступают в сжатые сроки за счёт таяния снегов и экстремальных осадков, тогда как в остальную часть года преобладают продолжительные засушливые периоды. Равнинный характер территорий нижнего течения рек, высокая наносоносность речных систем, ограниченная способность природных ландшафтов к аккумулярованию и сглаживанию стока, а также жёсткие, инфраструктурно перегруженные ирригационные сети способствуют усилению пиковых расходов воды и трансформации кратковременно-

over short periods through snowmelt and extreme precipitation, while prolonged dry phases prevail during the rest of the year. Flat downstream topography, sediment-laden river systems, limited natural buffering capacity, and rigid, infrastructure-heavy irrigation networks amplify peak discharges and transform episodic surpluses into destructive floods. As a result, the region simultaneously faces excess water and structural scarcity of it, both originating from the same pattern of temporal concentration and weak regulatory capacity. Floods and earthquakes constitute the two most costly and socially impactful natural hazards in Central Asia. Floods, which predominantly occur in spring, are estimated to affect around one million people across the region and to generate average annual economic losses of approximately \$4 billion. The impact of earthquakes is even greater, affecting close to two million people and resulting in economic losses of roughly \$5 billion (World Bank Group & GFDRR, 2016), a significant burden given the region's combined GDP of about \$513 billion. Unlike floods, however, earthquakes are highly episodic and largely unpredictable in both timing and magnitude, so their economic effects tend to materialize as abrupt systemic shocks rather than as recurrent, seasonally patterned losses.

An important structural factor shaping disaster risk in Central Asia, as well as in other post-Soviet states, is the legacy of aging infrastructure inherited from the Soviet period. Many large hydraulic, energy, and industrial systems were built within an ideological and geopolitical framework that prioritized territorial integration, industrial expansion, and the demonstration of technological power, often with little attention to long-term economic efficiency or environmental sustainability. The collapse of the USSR created a sharp rupture in the management and financing of these facilities. Maintenance systems weakened, fiscal resources declined, and a significant part of the technical expertise was lost through retirement or emigration. As a result, numerous big objects entered the post-1991 era operating under economic and institutional conditions for which they were not designed. Infrastructure constructed under centralized planning and calibrated to

го избытка во разрушительные паводки. В результате регион одновременно сталкивается с избытком воды и её структурной нехваткой, которые проистекают из одной и той же модели временной концентрации ресурсов и недостаточной регулирующей способности систем управления. Наводнения и землетрясения представляют собой два наиболее дорогостоящих и социально значимых природных риска в Центральной Азии. Наводнения, преимущественно приходящиеся на весенний период, по оценкам, ежегодно затрагивают около одного миллиона человек и приводят к средним экономическим потерям порядка 4 млрд долларов. Воздействие землетрясений ещё более существенно: они затрагивают почти два миллиона человек и обуславливают экономический ущерб примерно в 5 млрд долларов (World Bank Group & GFDRR, 2016), что является серьёзной нагрузкой с учётом совокупного ВВП региона, составляющего около 513 млрд долларов. В отличие от наводнений, однако, землетрясения носят ярко выраженный эпизодический характер и в значительной степени непредсказуемы как по времени возникновения, так и по силе, вследствие чего их экономические последствия проявляются в форме резких системных шоков, а не повторяющихся сезонных потерь.

Важным структурным фактором, формирующим профиль рисков природных катастроф в Центральной Азии, как и в других постсоветских государствах, является наследие изношенной инфраструктуры, унаследованной от советского периода. Многие крупные гидротехнические, энергетические и промышленные объекты создавались в рамках идеологической и геополитической логики, ориентированной на территориальную интеграцию, индустриальную экспансию и демонстрацию технологической мощи, нередко без должного учёта долгосрочной экономической эффективности и экологической устойчивости. Распад Советского Союза стал резким разрывом в системе управления и финансирования этих объектов. Ослабли механизмы технического обслуживания, сократились бюджетные ресурсы, значительная часть инженерной и управлен-

different demographic and climatic assumptions increasingly operates beyond its intended lifecycle. Under extreme precipitation, seismic events, or temperature stress, accumulated wear and structural fatigue may transform natural hazards into cascading technological failures. Disaster risk in the region is therefore shaped not only by environmental exposure, but also by technological and institutional rupture caused by the collapse of the Soviet Union. Here we encounter an ambiguity in the classification of disasters that appear purely natural, as they are triggered by extreme weather events, yet the scale of resulting damage is largely shaped by infrastructural weakness and the mismanagement of large facilities. In such cases, environmental stress acts as a trigger, while the magnitude of destruction reflects accumulated structural fatigue and institutional shortcomings. By contrast, relatively recent incidents in Kazakhstan such as the large ammunition explosion in Arys in 2019 and the series of military warehouse explosions in the Zhambyl region in 2021 are formally classified as technogenic, or man-made, disasters. However, the underlying structural drivers are comparable. In both cases, whether events are categorized as natural or technogenic, the severity of consequences is closely linked to the mismanagement and deteriorating condition of large-scale infrastructure established during the Soviet period.

Central Asian countries, similarly to other post-Soviet states, have a substantial stock of large-scale infrastructure facilities inherited from the Soviet period. Some of these facilities have been successfully integrated into contemporary infrastructural and production systems and remain operational under current economic conditions. Others, however, are costly to maintain, function only partially, or no longer correspond to the struc-

**AGING
INFRASTRUCTURE,
OFTEN LOCATED IN
LESS VISIBLE AND
INCREASINGLY
DEPOPULATED AREAS,
CONSTITUTES AN
ADDITIONAL SOURCE
OF RISK IN CENTRAL
ASIA**

**СТАРЕЮЩАЯ
ИНФРАСТРУКТУРА,
ЧЕРЕДКО
РАСПОЛОЖЕННАЯ
В МЕНЕЕ ЗАМЕТНЫХ
И ПОСТЕПЕННО
ДЕПОПУЛИРУЮЩИХ
РАЙОНАХ, ОБРАЗУЕТ
ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЙ
ИСТОЧНИК РИСКА
В ЦЕНТРАЛЬНОЙ
АЗИИ**

ческой экспертизы была утрачена вследствие выхода специалистов на пенсию либо их эмиграции. В результате многие крупные объекты вступили в постсоветский период, функционируя в экономических и институциональных условиях, для которых они изначально не проектировались. Инфраструктура, созданная в условиях централизованного планирования и рассчитанная на иные демографические и климатические параметры, всё чаще эксплуатируется за пределами предусмотренного жизненного цикла. При экстремальных осадках, сейсмических событиях или температурных нагрузках накопленный износ и конструкционная усталость способны трансформировать природную угрозу в каскадные техногенные сбои. Тем самым риск катастроф в регионе определяется не только экологической подверженностью, но и технологическим и институциональным разрывом, возникшим после развала СССР. Здесь возникает определённая неоднозначность в классификации бедствий, которые формально выглядят как чисто природные, поскольку запускаются экстремальными погодными явлениями, однако масштаб причинённого ущерба во многом обусловлен слабостью инфраструктуры и неэффективным управлением крупными объектами. В подобных случаях природный стресс выступает триггером, тогда как глубина разрушений отражает накопленную структурную усталость и институциональные ограничения. В то же время сравнительно недавние инциденты в Казахстане - крупный взрыв боеприпасов в Арыси в 2019 году и серия взрывов на военных складах в Жамбылской области в 2021 году - формально классифицируются как техногенные катастрофы. Однако их структурные предпосылки во многом сопоставимы. Независимо от того,

tural needs of the modern economy. Despite limited practical utility, they continue to exist as material liabilities, since their dismantling or full decommissioning would require considerable financial and technical resources. This does not imply that newly constructed infrastructure is immune to failure. Contemporary facilities may also be vulnerable due to design flaws, mismanagement, or insufficient oversight. Nevertheless, the accumulated stock of aging Soviet-era infrastructure constitutes an additional layer of systemic risk in post-Soviet countries. Unfortunately, no comprehensive statistics exist that would precisely quantify the scale and condition of these objects.

относятся ли события к природным или техногенным, масштаб последствий тесно связан с проблемами управления и ухудшающимся состоянием крупной инфраструктуры, созданной в советский период. Страны Центральной Азии, подобно другим постсоветским государствам, располагают значительным фондом крупномасштабных инфраструктурных объектов советского наследия. Часть из них была успешно интегрирована в современные производственные и инфраструктурные системы и продолжает функционировать в текущих экономических условиях. Однако другие объекты требуют значительных затрат на содержание, эксплуатируются лишь частично либо не соответствуют структур-

Aging infrastructure, often located in less visible and increasingly depopulated areas, constitutes an additional source of risk in Central Asia. Unlike floods or droughts, which tend to follow seasonal and relatively systematic patterns, infrastructure-related failures are far less predictable. The deteriorating condition of these facilities makes them highly sensitive to external stress, including extreme weather events. This risk is particularly relevant for Kazakhstan, which inherited a larger stock of infrastructure from the collapse of the USSR than other Central Asian states. At the same time, significant population displacement during the post-Soviet period has left many settlements and infrastructure sites with limited supervision and maintenance, especial-

ным потребностям современной экономики. Несмотря на ограниченную практическую полезность, они сохраняются как материальные обязательства, поскольку их демонтаж или полное выведение из эксплуатации потребовали бы существенных финансовых и технических ресурсов. Это не означает, что новая инфраструктура застрахована от сбоев. Современные объекты также могут быть уязвимы вследствие проектных ошибок, управленческих просчётов или недостаточного контроля. Тем не менее накопленный массив стареющей инфраструктуры советского периода образует дополнительный слой системного риска в постсоветских странах. К сожалению, на сегодняшний день отсутствует комплексная статистика, позволяющая количественно и точно оценить масштаб и техническое состояние этих объектов.

Стареющая инфраструктура, нередко расположенная в менее заметных и постепенно депопулирующих районах, образует дополнительный источник риска в Центральной Азии. В отличие от наводнений или засух, которые, как правило, носят сезонный и относительно систематический характер, инфраструктурные сбои значительно менее предсказуемы. Ухудшающееся техническое состояние таких объектов делает их особенно чувствительными к внешним нагрузкам, включая экстремальные погодные явления. Данный риск имеет особую значимость для Казахстана, который унаследовал после развала СССР более обширный инфраструктурный фонд по сравнению с другими государствами региона. Одновременно масштабные миграционные процессы постсоветского периода привели к сокращению населения во многих населённых пунктах и к ослаблению надзора и технического обслуживания инфраструктурных объектов, особенно в малонаселённых зонах. В этих условиях материальная деградация и институциональная невнимательность взаимно усиливаются, повышая вероятность внезапных аварий. Материалы региональных семинаров и экологических оценок указывают на нестабильность хвостохранилищ и объектов складирования отходов, унаследованных от горнодобывающей деятельности

ly in sparsely populated regions. As a result, material deterioration and institutional neglect may combine to increase the probability of sudden failure. Reports from regional workshops and environmental assessments highlight instability at legacy mine tailings and waste-storage sites (e.g., uranium tailings near legacy mining towns), where rainfall, landslides, and slope instability pose ongoing risks of release of contaminants. Human and natural factors combined in these cases illustrate the latent hazard around aging industrial structures (UNECE, 2025).

Although Central Asia records lower absolute economic losses from natural disasters than the global average, its institutional and infrastructural capacity to cope with the rising magnitude and frequency of extreme events remains limited. Consequently, even moderate hazards increasingly result in economic disruption and, occasionally, population displacement. This is particularly evident in Tajikistan, whose small economic base makes disaster-related losses disproportionately burdensome. Most disasters in the region stem from the uneven seasonal distribution of water, producing recurrent cycles of droughts, floods, and mudflows. At the same time, the aging infrastructure inherited from the collapse of the USSR, including water-control facilities, industrial and mining sites, and energy and heating networks, adds a technological layer of risk. The ongoing material deterioration, combined with extreme weather triggers and demographic pressures, structurally increases the likelihood and potential severity of future disasters.

References:

- Eurasianet.org (2020). Uzbekistan: Dam breach sends thousands running for safety. Retrieved from <https://eurasianet.org/uzbekistan-dam-breach-sends-thousands-running-for-safety>. Accessed on 02.02.2026.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (2019). Tajikistan National disaster risk management framework (FAOLEX document No. taj224304E). FAO.
- IDMC (2025). Kazakhstan - Worst floods in 80 years trigger highest displacement on record. Retrieved from <https://www.internal-displacement.org/spotlights/kazakhstan-worst-floods-in-80-years-trigger-highest-displacement-on-record/>. Accessed on 09.02.2026.
- International Monetary Fund. (n.d.). WEO data explorer [Data set]. IMF. Retrieved February 18, 2026,

(в частности, урановых хвостохранилищ вблизи бывших горнопромышленных городов), где осадки, оползни и неустойчивость склонов создают постоянную угрозу высвобождения загрязняющих веществ. В подобных случаях сочетание природных и антропогенных факторов наглядно демонстрирует латентную опасность, связанную со стареющими промышленными структурами (ЕЭК ООН, 2025).

Несмотря на то что в абсолютном выражении экономические потери от природных катастроф в Центральной Азии ниже среднемировых показателей, институциональные и инфраструктурные возможности региона по адаптации к растущей интенсивности и частоте экстремальных событий остаются ограниченными. В результате даже сравнительно умеренные природные угрозы всё чаще приводят к экономической дестабилизации и, в отдельных случаях, к вынужденному перемещению населения. Особенно отчётливо эта уязвимость проявляется в Таджикистане, где небольшие масштабы экономики делают последствия бедствий непропорционально обременительными. Большинство катастроф в регионе обусловлено неравномерным сезонным распределением водных ресурсов, формирующим повторяющиеся циклы засух, наводнений и селевых процессов. Одновременно стареющая инфраструктура, унаследованная после распада СССР, включая объекты водорегулирования, промышленные и горнодобывающие площадки, а также энергетические и тепловые сети, добавляет технологический слой риска. Продолжающаяся материальная деградация этих систем в сочетании с экстремальными погодными триггерами и демографическим давлением структурно повышает вероятность и потенциальную тяжесть будущих катастроф.

Источники:

- Eurasianet.org (2020). Узбекистан: прорыв плотины вынудил тысячи людей спасаться бегством. Retrieved from <https://eurasianet.org/uzbekistan-dam-breach-sends-thousands-running-for-safety>. Дата обращения: 09.02.2026.
- Продовольственная и сельскохозяйственная организация Объединённых Наций. (2019). Таджикистан — Национальная система управления ри-

- from [https://data.imf.org/en/Data-Explorer?datasetUrn=IMF.RES:WEO\(9.0.0\)](https://data.imf.org/en/Data-Explorer?datasetUrn=IMF.RES:WEO(9.0.0)). Accessed on 09.02.2026.
- Our World in Data (2025). Economic damage by natural disaster type, 1957 to 2025. Retrieved from <https://ourworldindata.org/grapher/economic-damage-from-natural-disasters?time=1957..2025&country=Drought~Flood~Earthquake~Extreme+weather~Extreme+temperature~Volcanic+activity~Landslide~Wildfire~Glacial+lake+outburst+flood~Dry+mass+movement~Wet+mass+movement~Fog~All+disasters~All+disasters+excluding+earthquakes>. Accessed on 10.02.2026.
- Qazinform.com (2024). Floods may cost Kazakhstan's economy \$446 million, says Kazakh expert. Retrieved from <https://qazinform.com/news/floods-may-cost-kazakhstans-economy-446-million-says-kazakh-expert-0383a4>. Accessed on 10.02.2026.
- The Astana Times (2026). Floods, fault lines and heat: UNDP flags urban risks in Central Asia. Retrieved from <https://astanatimes.com/2026/02/floods-fault-lines-and-heat-undp-flags-urban-risks-in-central-asia/>. Accessed on 10.02.2026.
- UNECE (2025). Summary and conclusions of the Subregional Workshop on ClimateRelated Risks for Tailings Management Facilities in Central Asia. Retrieved from https://unece.org/sites/default/files/2025-10/Sub-regional%20workshop%20Report_ENG_27102025.pdf?utm. Accessed on 10.02.2026.
- World Bank Group & Global Facility for Disaster Reduction and Recovery. (2016). Europe and Central Asia country risk profiles for floods and earthquakes (Risk and Vulnerability Assessment). World Bank. Retrieved from <https://hdl.handle.net/10986/25858>. Accessed on 10.02.2026.
- сками стихийных бедствий. (FAOLEX document No. taj224304E). FAO.
- Центр мониторинга внутреннего перемещения (IDMC). (2025). Казахстан — крупнейшее за последние 80 лет наводнение вызвало рекордное внутреннее перемещение населения. Доступно по адресу: <https://www.internal-displacement.org/spotlights/kazakhstan-worst-floods-in-80-years-trigger-highest-displacement-on-record/>. Дата обращения: 09.02.2026.
- Международный валютный фонд. (б. д.). WEO Data Explorer. Доступно по адресу: [https://data.imf.org/en/Data-Explorer?datasetUrn=IMF.RES:WEO\(9.0.0\)](https://data.imf.org/en/Data-Explorer?datasetUrn=IMF.RES:WEO(9.0.0)). Дата обращения: 09.02.2026.
- Our World in Data (2025). Экономический ущерб по видам стихийных бедствий, 1957–2025 гг. Доступно по адресу: <https://ourworldindata.org/grapher/economic-damage-from-natural-disasters?time=1957..2025&country=Drought~Flood~Earthquake~Extreme+weather~Extreme+temperature~Volcanic+activity~Landslide~Wildfire~Glacial+lake+outburst+flood~Dry+mass+movement~Wet+mass+movement~Fog~All+disasters~All+disasters+excluding+earthquakes>. Дата обращения: 10.02.2026.
- Qazinform.com (2024). Наводнения могут обойтись экономике Казахстана в 446 млн долларов, считает казахстанский эксперт. Доступно по адресу: <https://qazinform.com/news/floods-may-cost-kazakhstans-economy-446-million-says-kazakh-expert-0383a4>. Дата обращения: 10.02.2026.
- The Astana Times (2026). Наводнения, тектонические разломы и жара: ПРООН предупреждает о городских рисках в Центральной Азии. Доступно по адресу: <https://astanatimes.com/2026/02/floods-fault-lines-and-heat-undp-flags-urban-risks-in-central-asia/>. Дата обращения: 10.02.2026.
- ЕЭК ООН (2025). Резюме и выводы субрегионального семинара по климатическим рискам для объектов хранения хвостов в Центральной Азии. Доступно по адресу: https://unece.org/sites/default/files/2025-10/Sub-regional%20workshop%20Report_ENG_27102025.pdf?utm. Дата обращения: 10.02.2026.
- World Bank Group & Global Facility for Disaster Reduction and Recovery. (2016). Публикация: Профили стран Европы и Центральной Азии по рискам наводнений и землетрясений. Доступно по адресу: <https://hdl.handle.net/10986/25858>. Дата обращения: 10.02.2026.

CIVIC RESPONSIBILITY IN THE COUNTRIES OF CENTRAL ASIA

PROF. DR. GULNAR NADIROVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ГРАЖДАНСКАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ В СТРАНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

«We enter 2026 with a world teetering on the brink of collapse»—these are the opening words of the annual global risks report prepared by the World Economic Forum (2026). Their assessment is based on a wide range of factors, but the experts identify geoeconomic confrontations between countries, disinformation, and social polarization as the three most problematic factors in the short term. These factors not only affect relations between countries but also cause an internal erosion of statehood, institutions, and trust between different groups of citizens. Escalating internal civil and institutional conflicts in the United States (Jensen and Young, 2025) and political paralysis in France (McHugh, 2025) and other European countries highlight the urgency of domestic policy issues even for the most developed countries. Within this perspective, questions of people's trust in institutions, ruling elites, and the foundations of statehood in general come to the forefront of national domestic policy. All these concepts are part of the general idea of citizenship and the active role of citizens in national life, making this topic particularly relevant for countries undergoing political and social change and reform.

**THIS IMAGE OF A
CITIZEN MAY SEEM
IDEALIZED, AND REAL-
ITY ALMOST ALWAYS
DIFFERS FROM THESE
COMPOSITE IMAGES**

**ДАННЫЙ ОБРАЗ
ГРАЖДАНИНА
МОЖЕТ ПОКАЗАТЬСЯ
ИДЕАЛИЗИРОВАННЫМ,
И РЕАЛЬНОСТЬ
ПОЧТИ ВСЕГДА
ОТЛИЧАЕТСЯ ОТ
ПОДОБНЫХ
ОБОБЩЁННЫХ
ПРЕДСТАВЛЕНИЙ**

«Мы вступаем в 2026 год в условиях мира, балансирующего на грани краха» так начинаются ежегодные доклады о глобальных рисках, подготовленные Всемирным экономическим форумом (2026). Их оценка основана на широком спектре факторов, однако эксперты выделяют геозкономические противостояния между государствами, дезинформацию и социальную поляризацию как три наиболее проблемных фактора в краткосрочной перспективе. Эти факторы не только влияют на отношения между странами, но и вызывают внутреннюю эрозию государственности, институтов и доверия между различными группами граждан. Эскалация внутренних гражданских и институциональных конфликтов в Соединённых Штатах (Иенсен и Янг, 2025), а также политический паралич во Франции (Макхью, 2025) и других европейских странах подчёркивают актуальность проблем внутренней политики даже для наиболее развитых государств. В данном контексте вопросы доверия населения к институтам, правящим элитам и основам государственности в целом выходят на первый план национальной внутренней повестки. Все эти понятия являются частью более широкой идеи гражданства

Civic consciousness is a complex and multi-faceted concept, comprising various complementary elements. For example, according to Chebotarev (2025), the key elements of civic consciousness are civic awareness, civic activism, civic participation, civic responsibility, political culture, and legal culture. Each of these terms encompasses a broad range of potential actions and behavioral patterns among citizens, but collectively they paint a picture of a citizen who is educated and interested in political and legal issues in their country, who has a position on important issues, who considers themselves involved in public and government affairs, and who feels responsible for their country, city, and community. This image of a citizen may seem idealized, and reality almost always differs from these composite images. However, such a model of civic consciousness, or one close to it, can be an important factor in ensuring the stability and development of state and national sys-

и активной роли граждан в жизни страны, что делает данную тему особенно актуальной для государств, переживающих политические и социальные изменения и реформы.

Гражданское сознание представляет собой сложное и многогранное понятие, включающее различные взаимодополняющие элементы. Так, по мнению Чеботарёва (2025), к ключевым компонентам гражданского сознания относятся гражданская осведомлённость, гражданская активность, гражданское участие, гражданская ответственность, политическая культура и правовая культура. Каждый из этих терминов охватывает широкий спектр возможных действий и моделей поведения граждан, однако в совокупности они формируют образ гражданина, который обладает необходимыми знаниями и проявляет интерес к политическим и правовым вопросам своей страны, имеет собственную пози-

tems, even in a highly polarized and turbulent international environment.

Shifting the focus of analysis to the Central Asian region, it should be noted that the transformation of civic models here is taking place against the backdrop of overcoming layers of a difficult historical legacy. Unlike Western democracies, where the crisis of trust is largely linked to political polarization, in the post-Soviet republics, the key barriers are persistent state paternalism and low levels of horizontal trust within society, reinforced by traditionalist patterns within the institution of the family, which negatively impact the development of civic agency among residents.

The collapse of the Soviet Union in 1991 marked a turning point for the emergence of new models of interaction between the state and citizens in Central Asian countries. The transition from a centralized political system to independent nation-states brought not only institutional but also profound social transformations. The Soviet system envisioned limited autonomy for civic partic-

цию по важнейшим проблемам, воспринимает себя как участника общественных и государственных процессов и ощущает ответственность за свою страну, город и сообщество. Данный образ гражданина может показаться идеализированным, и реальность почти всегда отличается от подобных обобщённых представлений. Тем не менее такая модель гражданского сознания или близкая к ней может выступать важным фактором обеспечения устойчивости и развития государственных и национальных систем даже в условиях высокой поляризации и турбулентности международной среды.

Перенос фокус анализа на регион Центральной Азии, следует отметить, что трансформация гражданских моделей здесь происходит на фоне преодоления сложного исторического наследия. В отличие от западных демократий, где кризис доверия во многом связан с политической поляризацией, в постсоветских республиках ключевыми барьерами выступают устойчивый государственный патернализм и низкий

ipation, with key decisions made by state structures and citizens' roles largely limited to formal participation in state-organized processes, such as running for office as a single candidate, membership in mass public organizations, including the Komsomol and trade unions, and participation in government campaigns and initiatives. Despite the high level of formal public engagement, these mechanisms primarily served the function of political mobilization and social integration rather than the development and expression of independent civic voices. One of the very few active and visible civil movements in Central Asia at the beginning of the 20th century was the Alash movement, but it, like many other local civil initiatives in the region, was suppressed by the Soviet authorities (Asian Development Bank, 2023).

As a result, after gaining independence, the new states faced the need not only to create political and legal institutions but also to foster a culture of civic participation and accountability practically from scratch. The post-Soviet transformation was accompanied by a lengthy period of institutional adaptation, during which the level of trust in state institutions, citizens' willingness to participate in public life, and the sense of personal responsibility for social processes evolved gradually and unevenly.

Turkmenistan was and remains one such country. According to researchers, it initially chose a development model aimed at maximum domestic conservation under the slogan of stability (Giffen et al., 2004), and the republic continues this policy to this day. Uzbekistan, under Islam Karimov, initially chose a similar path; however, after a generational change in the country's leadership, the republic began to demonstrate a greater willingness to engage with civil society, although the trend remains cautious (Freedom House, 2020). Kyr-

HOWEVER, IN THE 2000S, A PERIOD OF DEPOLITICIZATION AND CONSERVATION OF THE CIVIC FIELD BEGAN, A TREND THAT INTENSIFIED IN THE 2010S

ОДНАКО В 2000-Е ГОДЫ НАЧАЛСЯ ПЕРИОД ДЕПОЛИТИЗАЦИИ И КОНСЕРВАЦИИ ГРАЖДАНСКОЙ СФЕРЫ, ТЕНДЕНЦИЯ К КОТОРОМУ УСИЛИЛАСЬ В 2010-Е ГОДЫ

уровень горизонтального доверия в обществе, усиливаемые традиционалистскими установками в рамках института семьи, что негативно сказывается на развитии гражданской субъектности населения.

Распад Советского Союза в 1991 году стал переломным моментом в формировании новых моделей взаимодействия государства и граждан в странах Центральной Азии. Переход от централизованной политической системы к независимым национальным государствам сопровождался не только институциональными, но и глубокими социальными трансформациями. Советская система предполагала ограниченную автономию гражданского участия: ключевые решения принимались государственными структурами, а роль граждан в значительной степени сводилась к формальному участию в организуемых государством процессах таких как выдвижение и голосование за единственного кандидата, членство в массовых общественных организациях, включая комсомол и профсоюзы, а также участие в государственных кампаниях и инициативах. Несмотря на высокий уровень формальной общественной вовлечённости, эти механизмы преимущественно выполняли функции политической мобилизации и социальной интеграции, а не способствовали развитию и выражению независимой гражданской позиции. Одним из немногих активных и заметных гражданских движений в Центральной Азии в начале XX века было движение «Алаш», однако оно, как и многие другие локальные гражданские инициативы региона, было подавлено советской властью (Азиатский банк развития, 2023).

В результате после обретения независимости новые государства столкнулись с необходимостью не только создания политических и правовых институтов, но и фор-

gyzstan, in turn, until recently had the most developed, freer, and more dynamically developing civil society in the region. However, the country is currently experiencing a consolidation of power (Freedom House, 2024a). Tajikistan experienced a devastating civil war in its first years of independence, and after stabilization, power was consolidated around President Rahmon, without undergoing periods of liberalization or civic engagement (Abdurasulov, 2016). The development of civic engagement in Kazakhstan has been the most complex. The country began with a relatively high level of autonomy and dynamism in society in the 1990s. However, in the 2000s, a period of depoliticization and conservation of the civic field began, a trend that intensified in the 2010s. A generational change in

мирования культуры гражданского участия и ответственности фактически с нуля. Постсоветская трансформация сопровождалась длительным периодом институциональной адаптации, в ходе которого уровень доверия к государственным институтам, готовность граждан участвовать в общественной жизни и чувство личной ответственности за социальные процессы формировались постепенно и неравномерно.

Туркменистан был и остаётся одной из таких стран. По мнению исследователей, изначально он избрал модель развития, ориентированную на максимальное сохранение внутреннего статус-кво под лозунгом стабильности (Гиффен и др., 2004), и республика продолжает придерживаться

Kazakhstan's elites in 2019 brought a brief period of increased political engagement in the country (Freedom House, 2024b). The extremely diverse cases of civil society development in Central Asian countries demonstrate that, despite the difficult Soviet legacy in terms of activism and freedoms, each country in the region can relatively quickly increase the level of civic awareness and activity among its residents, given the corresponding political will. The populations of the republics demonstrate a desire to engage and participate in the political life of their countries when such opportunities arise.

FORMS OF CIVIC PARTICIPATION EMERGE WHEN THEY BUILD ON EXISTING LOCAL PRACTICES OF INTERACTION AND TRUST

ФОРМЫ ГРАЖДАНСКОГО УЧАСТИЯ ВОЗНИКАЮТ ТОГДА, КОГДА ОНИ ОПИРАЮТСЯ НА УЖЕ СУЩЕСТВУЮЩИЕ ЛОКАЛЬНЫЕ ПРАКТИКИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ И ДОВЕРИЯ

данного курса по сей день. Узбекистан при Исламе Каримове первоначально пошёл по схожему пути; однако после смены поколения в руководстве страны республика стала демонстрировать большую готовность к взаимодействию с гражданским обществом, хотя этот процесс по-прежнему носит осторожный характер (Freedom House, 2020).

Кыргызстан, в свою очередь, до недавнего времени обладал наиболее развитым, сравнительно более свободным и динамично развивающимся гражданским обществом в регионе. Однако в настоящее время в стране наблюдается консолидация власти (Freedom House, 2024a). Таджикистан в первые годы независимости пережил разрушительную гражданскую войну, а после стабилизации политической ситуации власть была сконцентрирована вокруг президента Рахмона без прохождения этапов либерализации или расширения гражданского участия (Абдурасулов, 2016).

Развитие гражданской активности в Казахстане носило наиболее сложный и неоднозначный характер. В 1990-е годы страна характеризовалась относительно высоким уровнем общественной автономии и социальной динамики. Однако в 2000-е годы начался период деполитизации и консервации гражданской сферы, тенденция к которому усилилась в 2010-е годы. Смена поколений в казахстанских элитах в 2019 году привела к кратковременному периоду повышения политической вовлечённости в стране (Freedom House, 2024b).

Крайне разнообразные траектории развития гражданского общества в странах Центральной Азии демонстрируют, что, несмотря на сложное советское наследие в сфере гражданской активности и свобод, каждая страна региона при нали-

Another key factor influencing the development of civic responsibility in Central Asian countries is the persistently prominent role of family and kinship ties as the primary institution of social organization. Given the historically limited development of independent public institutions, the family has traditionally performed functions of social protection, economic support, and decision-making, which in other political systems are often distributed among various public and state structures. This structure of social relations fosters the strengthening of horizontal ties within the family, immediate circle, community, and ethnic group, but can simultaneously limit the development of a broader sense of civic responsibility and participation in public life, as priority is often given to the interests of the family rather than to society or the state. For example, according to surveys conducted in Central Asian countries in 2012-2014, 29% of residents of Kyrgyzstan and Uzbekistan confirmed that they trust representatives of other nationalities, while only 24% and 20% of residents of these countries trust representatives of other religions (Harpfer and Kizilova, 2020). This is also partially confirmed by the results of surveys conducted as part of Chebotarev's (2025) analytical report on the development of civic engagement in modern Kazakhstan

чи соответствующей политической воли способна сравнительно быстро повысить уровень гражданского самосознания и активности своего населения. Население республик проявляет готовность к вовлечению и участию в политической жизни своих стран при появлении соответствующих возможностей.

Ещё одним ключевым фактором, влияющим на развитие гражданской ответственности в странах Центральной Азии, является сохраняющаяся значимость семейных и родственных связей как базового института социальной организации. В условиях исторически ограниченного развития независимых общественных институтов именно семья традиционно выполняла функции социальной защиты, экономической поддержки и принятия решений, которые в иных политических системах, как правило, распределены между различными общественными и государственными структурами.

Подобная структура социальных отношений способствует укреплению горизонтальных связей внутри семьи, ближайшего окружения, локального сообщества и этнической группы, однако одновременно может сдерживать формирование более широкого чувства гражданской ответ-

society: up to 22.9% of respondents who said they lacked an active lifestyle cited family and household responsibilities as the main reason for their civic inactivity. As a result, the development of civic responsibility in the region is occurring in a context of competition between traditional forms of social organization and modern models of civic participation characteristic of more institutionalized political systems. One of the most striking illustrations of this thesis is the study by Nezhina and Ibraeva (2012), in which the researchers conclude that traditional non-governmental organizations (NGOs) in Kazakhstan are proving ineffective.

In these circumstances, it becomes especially important to consider the local social and cultural context of civic development, as universal models of civic participation developed in different political and cultural contexts are not always effective when mechanically transferred. International experience demonstrates that the most sustainable forms of civic participation emerge when they build on existing local practices of interaction and trust. One of the most relevant successful examples of democratization through the development of civil society in Central Asia is South Korea. In this republic, during the struggle for democratization, active civic engagement was largely supported and disseminated within religious communities, as the level of religiosity among the population was high at the time, and individual churches were willing to assume the role of not only spiritual but also civic leaders for residents, while more traditional NGOs had little success in the country at the time (Kim, 2020). This example demonstrates that citizenship develops most successfully not because of abstract institutional reforms, but as a product of the gradual formation of participatory practices embedded in local social

CENTRAL ASIAN COUNTRIES IS INFLUENCED BY A COMPLEX SET OF FACTORS, INCLUDING POLITICAL LEGACY, INSTITUTIONAL CONSTRAINTS, AND THE PROMINENT ROLE OF TRADITIONAL SOCIAL STRUCTURES

ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ ОПРЕДЕЛЯЕТСЯ СЛОЖНЫМ КОМПЛЕКСОМ ФАКТОРОВ, ВКЛЮЧАЯ ПОЛИТИЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ, ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ И ЗНАЧИТЕЛЬНУЮ РОЛЬ ТРАДИЦИОННЫХ СОЦИАЛЬНЫХ СТРУКТУР

ответственности и участия в общественной жизни, поскольку приоритет зачастую отдаётся интересам семьи, а не общества или государства. Так, согласно опросам, проведённым в странах Центральной Азии в 2012–2014 гг., лишь 29 % жителей Кыргызстана и Узбекистана заявили, что доверяют представителям других национальностей, тогда как только 24 % и 20 % жителей этих стран соответственно выразили доверие к представителям иных религий (Харпфер и Кизилова, 2020).

Данная тенденция частично подтверждается и результатами опросов, проведённых в рамках аналитического доклада Чеботарёва (2025), посвящённого развитию гражданской активности в современном казахстанском обществе: до 22,9 % респондентов, указавших на отсутствие у них активной жизненной позиции, назвали основной причиной своей гражданской пассивности семейные и бытовые обязанности. В результате развитие гражданской ответственности в регионе происходит в условиях конкуренции между традиционными формами социальной организации и современными моделями гражданского участия, характерными для более институционализированных политических систем. Одной из наиболее наглядных иллюстраций данного тезиса является исследование Нежиной и Ибраевой (2012), в котором авторы приходят к выводу о низкой эффективности традиционных неправительственных организаций (НПО) в Казахстане.

В этих условиях особенно важно учитывать локальный социально-культурный контекст развития гражданственности, поскольку универсальные модели гражданского участия, сформированные в иных политических и культурных средах, не всегда оказываются эффективными при их механическом пере-

manshuq.com

structures and perceived by the population as legitimate and significant.

Thus, the analysis demonstrates that the development of civic engagement in Central Asian countries is influenced by a complex set of factors, including political legacy, institutional constraints, and the prominent role of traditional social structures. At the same time, international and regional experience suggests that these constraints are not insurmountable. On the contrary, with political will, institutional conditions, and mechanisms that account for the local specifics of society, civic engagement can gradually strengthen and become an important resource for state development. Civ-

носе. Международный опыт показывает, что наиболее устойчивые формы гражданского участия возникают тогда, когда они опираются на уже существующие локальные практики взаимодействия и доверия. Одним из наиболее релевантных примеров успешной демократизации через развитие гражданского общества, представляющих интерес для Центральной Азии, является опыт Южной Кореи. В этой стране в период борьбы за демократизацию активное гражданское участие во многом поддерживалось и распространялось в рамках религиозных общин, поскольку уровень религиозности населения в тот период был достаточно высоким, а отдельные церкви

ic engagement in this context does not pose a threat to political stability; on the contrary, it can enhance the legitimacy of institutions, strengthen public trust, and improve the quality of public administration. In the context of increasing global instability, the development of civic engagement is becoming not only an internal task for individual states but also an important factor in their long-term resilience and ability to adapt to new challenges.

References:

Abdurasulov, Abdjalil (2016). How Tajikistan's President Emomali Rahmon consolidated his power. BBC News. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-asia-35616792>. Accessed on 15.02.2026.

были готовы взять на себя роль не только духовных, но и гражданских лидеров. В то же время более традиционные неправительственные организации в тот период не демонстрировали значительных успехов (Ким, 2020). Данный пример показывает, что гражданственность развивается наиболее успешно не вследствие абстрактных институциональных реформ, а как результат постепенного формирования практик участия, укоренённых в локальных социальных структурах и воспринимаемых населением как легитимные и значимые.

Таким образом, проведённый анализ свидетельствует о том, что развитие гражданской активности в странах Центральной Азии определяется сложным комплексом факторов, включая политическое наследие, институциональные ограничения и значительную роль традиционных социальных структур. Вместе с тем международный и региональный опыт показывает, что данные ограничения не являются непреодолимыми. Напротив, при наличии политической воли, соответствующих институциональных условий и механизмов, учитывающих локальную специфику общества, гражданская активность может постепенно укрепляться и становиться важным ресурсом государственного развития. В этом контексте гражданская активность не представляет угрозы политической стабильности; напротив, она способна повышать легитимность институтов, укреплять общественное доверие и улучшать качество государственного управления. В условиях нарастающей глобальной нестабильности развитие гражданского участия становится не только внутренней задачей отдельных государств, но и важным фактором их долгосрочной устойчивости и способности адаптироваться к новым вызовам.

Источники:

Абдурасулов, А. (2016). Как президент Таджикистана Эмомали Рахмон консолидировал свою власть. BBC News. Доступно по адресу: <https://www.bbc.com/news/world-asia-35616792>. Дата обращения: 15.02.2026.

Азиатский банк развития (2023). Обзор гражданского общества: Казахстан. Азиатский банк развития. Доступно по адресу: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/932516/civil-society-brief-kazakhstan.pdf>. Дата обращения: 14.02.2026.

- Asian Development Bank (2023). Civil Society Brief: Kazakhstan. Asian Development Bank. Retrieved from <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/932516/civil-society-brief-kazakhstan.pdf>. Accessed on 14.02.2026.
- Chebotarev, Andrey (2025). Formation of Civic Consciousness in Contemporary Kazakhstani Society: Features, Problems, and Prospects. Institute of Applied Ethnopolitical Research. Retrieved from <https://ru.kipd.kz/article/formirovanie-gradgdanstvennosti-v-sovremennom-kazakhstanskom-obschestve-osobennosti-problemy-i-perspektivy>. Accessed on 15.02.2026.
- Freedom House (2020). Nations in Transit 2020: Uzbekistan. Freedom House. Retrieved from <https://freedomhouse.org/country/uzbekistan/nations-transit/2020>. Accessed on 13.02.2026.
- Freedom House (2024a). Nations in Transit 2024: Kyrgyzstan. Freedom House. Retrieved from <https://freedomhouse.org/country/kyrgyzstan/nations-transit/2024>. Accessed on 14.02.2026.
- Freedom House (2024b). Nations in Transit 2024: Kazakhstan. Freedom House. Retrieved from <https://freedomhouse.org/country/kazakhstan/nations-transit/2024>. Accessed on 14.02.2026.
- Giffen, Janice, Earle, Lucy, and Buxton, Charles (2004). The Development of Civil Society in Central Asia. Retrieved from <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08c3de5274a27b200108f/R7649-report.pdf>. Accessed on 14.02.2026.
- Harpfer, Christian and Kizilova, Kseniya (2020). Values and Transformation in Central Asia. Springer. Retrieved from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-42775-7_2. Accessed on 13.02.2026.
- Jensen, Benjamin and Young, Joseph (2025). Is Civil War Looming in the United States? Center for Strategic and International Studies (CSIS). Retrieved from <https://www.csis.org/analysis/united-states-headed-toward-civil-war>. Accessed on 15.02.2026.
- Kim, Minah (2020). Pursuing Solidarity Between the Protestant and Catholic Churches in the Struggle for Social Justice in Korea: The Case of the Korean Christian Action Organization for Urban Industrial Mission Development (Sasong) (1976–1989). *Journal of Religions*, 11 (6), 278. Retrieved from <https://www.mdpi.com/2077-1444/11/6/278>. Accessed on 15.02.2026.
- McHugh, David (2026). Political Gridlock and the Costs of Overcoming Twin Crises Throw French Finances into Chaos. AP News. Retrieved from <https://apnews.com/article/france-macron-economy-ukraine-tariffs-inflation-680ab913c01de3f858ab3832b3dc1fd8>. Accessed on 14.02.2026.
- Nezhina, Tamara and Ibraeva, Aigerim (2012). Explaining the Role of Culture and Traditions in the Functioning of Civil Society Organizations in Kazakhstan. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/257672486_Explaining_the_Role_of_Culture_and_Traditions_in_Functioning_of_Civil_Society_Organizations_in_Kazakhstan. Accessed on 15.02.2026.
- World Economic Forum (2026). Global Risks Report 2026. World Economic Forum. Retrieved from https://reports.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2026.pdf. Accessed on 13.02.2026.
- Всемирный экономический форум (2026). Доклад о глобальных рисках 2026. Всемирный экономический форум. Доступно по адресу: https://reports.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2026.pdf. Дата обращения: 13.02.2026.
- Гиффен, Д., Эрл, Л., Бакстон, К. (2004). Развитие гражданского общества в Центральной Азии. Доступно по адресу: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08c3de5274a27b200108f/R7649-report.pdf>. Дата обращения: 14.02.2026.
- Freedom House (2020). Страны в переходном периоде 2020: Узбекистан. Freedom House. Доступно по адресу: <https://freedomhouse.org/country/uzbekistan/nations-transit/2020>. Дата обращения: 13.02.2026.
- Freedom House (2024a). Страны в переходном периоде 2024: Кыргызстан. Freedom House. Доступно по адресу: <https://freedomhouse.org/country/kyrgyzstan/nations-transit/2024>. Дата обращения: 14.02.2026.
- Freedom House (2024b). Страны в переходном периоде 2024: Казахстан. Freedom House. Доступно по адресу: <https://freedomhouse.org/country/kazakhstan/nations-transit/2024>. Дата обращения: 14.02.2026.
- Йенсен, Б., Янг, Дж. К. (2025). Надвигается ли гражданская война в Соединённых Штатах? Центр стратегических и международных исследований (CSIS). Доступно по адресу: <https://www.csis.org/analysis/united-states-headed-toward-civil-war>. Дата обращения: 15.02.2026.
- Ким, М. (2020). Стремление к солидарности между протестантскими и католическими церквями в борьбе за социальную справедливость в Корее: пример Корейской христианской организации действий за развитие городской промышленной миссии (Sasong) (1976–1989). *Journal of Religions*, 11 (6), 278. Доступно по адресу: <https://www.mdpi.com/2077-1444/11/6/278>. Дата обращения: 15.02.2026.
- Макхью, Д. (2025). Политический тупик и издержки преодоления двойного кризиса ввергают французские финансы в хаос. AP News. Доступно по адресу: <https://apnews.com/article/france-macron-economy-ukraine-tariffs-inflation-680ab913c01de3f858ab3832b3dc1fd8>. Дата обращения: 14.02.2026.
- Нежина, Т., Ибраева, А. (2012). Объяснение роли культуры и традиций в функционировании организаций гражданского общества в Казахстане. Доступно по адресу: https://www.researchgate.net/publication/257672486_Explaining_the_Role_of_Culture_and_Traditions_in_Functioning_of_Civil_Society_Organizations_in_Kazakhstan. Дата обращения: 15.02.2026.
- Харпфер, К., Кизилова, К. (2020). Ценности и трансформация в Центральной Азии. Springer. Доступно по адресу: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-42775-7_2. Дата обращения: 13.02.2026.
- Чеботарёв, Андрей (2025). Формирование гражданской ответственности в современном казахстанском обществе: особенности, проблемы и перспективы. Институт прикладных этнополитических исследований. Доступно по адресу: <https://ru.kipd.kz/article/formirovanie-gradgdanstvennosti-v-sovremennom-kazakhstanskom-obschestve-osobennosti-problemy-i-perspektivy>. Дата обращения: 15.02.2026.

DR. ELMİRA MONTANAY, “KAZAK VE TÜRK ULUSAL GİYİM ADLANDIRMALARININ LINGUA- KÜLTÜREL KAVRAMSALLAŞTIRILMASI” KONULU SEMİNER VERDİ

14 Ocak 2026 tarihinde Enstitümüz tarafından düzenlenen etkinlikte Dr. Elmira Montanay, “Kazak ve Türk Ulusal Giyim Adlandırmalarının Lingua-Kültürel Kavramsallaştırılması” başlıklı seminerini sundu.

Konuşmasında dil ve kültür arasındaki derin bağlara dikkat çeken Montanay, Kazak ve Türk giyim adlandırmalarının etimolojik kökenleri ile kültürel hafızadaki yerinin büyük önem taşıdığını vurguladı. İki kardeş toplumun ortak kültürel kodlarının, giyim terimlerinin dilbilimsel yöntemlerle incelenmesiyle daha iyi anlaşılacağını ifade etti.

Geleneksel kıyafet adlarının tarihsel evriminin kültürel aktarıma sağladığı katkıya değinen Montanay, dilin kültürel kimliğini en güçlü taşıyıcısı olduğunu belirtti. Bu etimolojik sürecin doğru okunması ve kavramsal arka planın sağlamaştırılmasının, her iki toplumun ortak dilsel zenginliğini akademik literatürde daha görünür kılaçağını sözlerine ekledi.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ДОКТОР ЭЛЬМИРА МОНТАНАЙ «ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ТҮРІК ҰЛТТЫҚ КИІМ АТАУЛАРЫНЫҢ ЛИНГВОМӘДЕНИ КОНЦЕПТІЛЕНУІ» ТАҚЫРЫБЫНДА СЕМИНАР ӨТКІЗДІ

14 қаңтар 2026 жылы Институтымыз ұйымдастырған іс-шара аясында доктор Эльмира Монтанай «Қазақ және түрік ұлттық киім атауларының лингвомәдени концептіленуі» тақырыбында семинар өткізді.

Өз баяндамасында тіл мен мәдениет арасындағы терең байланысқа назар аударған Э. Монтанай қазақ және түрік киім атауларының этимологиялық төркіні мен мәдени жадтағы орны зор маңызға ие екендігін атап өтті. Екі бауырлас халықтың ортақ мәдени кодтарын киім атауларына қатысты терминдерді лингвистикалық әдістермен зерттеу арқылы тереңірек ұғынуға болатынын жеткізді.

Дәстүрлі киім атауларының тарихи эволюциясының мәдени сабақтастыққа қосар үлесіне тоқталған ғалым тілдің мәдени бірегейлікті тасымалдаушы ең күшті құрал екендігін алға тартты. Сондай-ақ, бұл этимологиялық үдерісті дұрыс тану және оның концептуалдық негізін нығайту – қос қоғамның ортақ тілдік байлығын академиялық әдебиетте айқынырақ көрсетуге жол ашатындығын сөзіне арқау етті.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

АХМЕТ YESEVI ÜNİVERSİTESİ MÜTEVELLİ HEYET BAŞKANI PROF. DR. MUHİTTİN ŞİMŞEK, AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜNÜ ZİYARET ETTİ

19 Ocak 2026 tarihinde Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek, Avrasya Araştırma Enstitüsü'ne gerçekleştirdiği ziyaret kapsamında Enstitü yönetimi ve araştırmacıları ile bir araya gelerek devam eden projeler hakkında kapsamlı bilgi aldı. Toplantıda Prof. Dr. Şimşek, halihazırda yürütülen bilimsel çalışmaların ve stratejik araştırmaların ilerleyişine ilişkin detaylı değerlendirmelerde bulundu. Üretilen projelerin uluslararası standartlara uygunluğunun ve kurumsal vizyon açısından taşıdığı önemini altını çizerek Prof. Dr. Şimşek, bu çalışmaların akademik alanda daha geniş yankı uyandırmasının önemine dikkat çekti. Enstitü bünyesinde devam eden her bir projenin mevcut durumunu ve gelecekteki hedeflerini dikkatle dinleyen Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek, konuşmasının devamında elde edilen verimli sonuçlar ve sergilenen üstün bilimsel gayretlerden dolayı tüm personele teşekkür ederek, başarıyla sürdürülen bu nitelikli çalışmaların önümüzdeki dönemde de artarak devam etmesi temennisinde bulundu.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

АХМЕТ ЯСАУИ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ӨКІЛЕТТІ КЕҢЕС ТӨРАҒАСЫ, ПРОФЕССОР, ДОКТОР МҰХИТТИН ШИМШЕК ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНДА БОЛДЫ

19 қаңтар 2026 жылы Ахмет Ясауи университетінің Өкілетті кеңес төрағасы, профессор, доктор Мұхиттин Шимшек Еуразия ғылыми-зерттеу институтына жасаған сапары аясында институт басшылығымен және ғылыми қызметкерлерімен кездесіп, жүзеге асырылып жатқан жобалар туралы жан-жақты мәлімет алды. Жиын барысында профессор, доктор М. Шимшек қазіргі таңда жүргізіліп жатқан ғылыми жұмыстар мен стратегиялық зерттеулердің барысына қатысты егжей-тегжейлі баға берді.

Дайындалған жобалардың халықаралық стандарттарға сәйкестігі мен институционалдық көрініс тұрғысынан маңыздылығын атап өткен профессор, доктор М. Шимшек бұл еңбектердің академиялық ортада кеңінен танылуының қажеттілігіне назар аударды.

Институт қабырғасында жалғасып жатқан әрбір жобаның ағымдағы жағдайы мен болашақ мақсаттарын мұқият тыңдаған Өкілетті кеңес төрағасы, профессор, доктор Мұхиттин Шимшек өз сөзінің жалғасында қол жеткізілген нәтижелі табыстар мен көрсетілген жоғары ғылыми іденістері үшін барлық ұжымға алғысын білдіріп, сәтті жүргізіліп жатқан осы сапалы жұмыстардың алдағы уақытта да арта түсуіне тілектестік білдірді.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİ MÜTEVELLİ HEYET BAŞKANI PROF. DR. MUHİTTİN ŞİMŞEK KAZAKİSTAN MİLLİ KÜTÜPHANESİNİ ZİYARET ETTİ

19 Ocak 2026 tarihinde Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek, akademik ve kültürel iş birliklerini genişletme çalışmaları kapsamında Kazakistan Millî Kütüphanesi'ni ziyaret etti.

Ziyaret sırasında ortak kültürel ve akademik etkinliklerin düzenlenmesi, bilimsel yayın projelerinde iş birliği, dijital arşiv ve kaynak paylaşımı imkânları ile iki kurum arasındaki iletişimin güçlendirilmesine yönelik fırsatlar ele alındı.

Gerçekleştirilen görüşmelerde, mevcut iş birliklerinin daha ileriye taşınması amacıyla bilimsel projelerde ortaklıklar, yeni akademik çalışmalar ve çeşitli kültürel etkinliklerin hayata geçirilmesine ilişkin kapsamlı değerlendirmelerde bulunuldu.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ӨКІЛЕТТІ КЕҢЕС ТӨРАҒАСЫ, ПРОФЕССОР, ДОКТОР МҰХИТТИН ШИМШЕК ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ КІТАПХАНАСЫНА БАРДЫ

19 қаңтар 2026 жылы Ахмет Ясауи университетінің Өкілетті кеңес төрағасы, профессор, доктор Мұхиттин Шимшек академиялық және мәдени ынтымақтастықты кеңейту жұмыстары аясында Қазақстан Республикасының Ұлттық кітапханасына арнайы сапармен барды.

Сапар барысында ортақ мәдени және академиялық іс-шараларды ұйымдастыру, ғылыми баспа жобаларындағы ынтымақтастық, сандық мұрағат пен қор бөлісу мүмкіндіктері, сондай-ақ қос мекеме арасындағы байланысты нығайтуға бағытталған оңтайлы қадамдар талқыланды.

Өткізілген келіссөздерде қазіргі ынтымақтастықты одан әрі дамыту мақсатында ғылыми жобалардағы серіктестіктер, жаңа академиялық зерттеулер мен түрлі мәдени іс-шараларды жүзеге асыруға қатысты жан-жақты сараптамалар жасалды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

T.C. ALMATI BAŞKONSOLOSU TUĞBA ALAN ÖZDENFEDAKAR VE ASTANA YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ GULMIRA YEŞMENOVA MÜTEVELLİ HEYET BAŞKANIMIZI ZİYARET ETTİ

19 Ocak 2026 tarihinde T.C. Almatı Başkonsolosu Tuğba Alan Özdenfedakar ve Astana Yunus Emre Enstitüsü Müdürü Gulmira Yeşmenova, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek ile Enstitüde bir araya geldi. Görüşmede, Türk dünyasının eğitim ve kültür kapasitesini artırmaya yönelik yürütülen çalışmalar kapsamlı bir şekilde ele alındı.

Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek, konuk heyete üniversitenin güncel akademik faaliyetleri, bölgedeki stratejik hedefleri ve uluslararası iş birliği projeleri hakkında detaylı bilgiler sundu. Özellikle Türkçenin yaygınlaştırılması ve Türk kültürünün tanıtılması noktasında Ahmet Yesevi Üniversitesi ile Yunus Emre Enstitüsü arasında gerçekleştirilebilecek ortak eğitim programları ve sosyal projeler üzerinde fikir alışverişinde bulunuldu.

Başkonsolos Tuğba Alan Özdenfedakar, üniversitenin Türkiye ve Kazakistan arasındaki bilimsel köprü olma misyonunun önemine değinerek, Almatı Başkonsolosluğu olarak eğitim ve kültür alanındaki faaliyetlere verdikleri önemi ifade etti. Görüşme

Avrasya Araştırma Enstitüsü

TÜRKİYA RESPUBLİKASIYNIŪ ALMATYDAFY BAS KONSULY TUĞBA ALAN ÖZDENFEDAKAR MEN ASTANA DAFY YUNUS EMRE İNSTİTUTYNYIŪ DİREKTORY GÜLMİRA EŞMENOVA ÖKİLETTİ KEŪES TÖRAFASYMEN KEZDESTİ

19 қаңтар 2026 жылы Түркия Республикасының Алматы қаласындағы Бас консулы Туғба Алан Өзденфедакар мен Астанадағы Жүніс Емре институтының директоры Гүлмира Ешменова Ахмет Ясауи университетінің Өкілетті кеңес төрағасы, профессор, доктор Мұхиттин Шимшекпен институт қабырғасында ресми кездесу өткізді. Келіссөздер барысында түркі әлемінің білім беру және мәдени әлеуетін арттыруға бағытталған жұмыстар жан-жақты талқыланды.

Өкілетті кеңес төрағасы, профессор, доктор Мұхиттин Шимшек мәртебелі меймандарға университеттің ағымдағы академиялық қызметі, аймақтағы стратегиялық мақсаттары мен халықаралық ынтымақтастық жобалары туралы егжей-тегжейлі мәлімет берді. Әсіресе, түрік тілін кеңінен тарату және түрік мәдениетін насихаттау бағытында Ахмет Ясауи университеті мен Жүніс Емре институты арасында жүзеге асырылуы мүмкін бірлескен білім беру бағдарламалары мен әлеуметтік жобалар төңірегінде пікір алмасылды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

sırasında ayrıca, Astana Yunus Emre Enstitüsü'nün bölgedeki çalışmaları ile üniversitenin akademik birikiminin bir araya getirilmesiyle oluşturulacak iş birliğinin önemi değerlendirildi.

Ziyaret, kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi ve mevcut projelerin genel bir değerlendirmesinin yapılmasının ardından sona erdi.

Бас консул Туғба Алан Өзденфедакар университеттің Түркия мен Қазақстан арасындағы ғылыми көпір болу миссиясының маңыздылығына тоқталып, Алматыдағы Бас консулдық ретінде білім мен мәдениет саласындағы іс-шараларға үлкен мән беретіндіктерін жеткізді. Сонымен қатар, кездесу барысында Астанадағы Жүніс Емре институтының аймақтағы қызметі мен университеттің академиялық әлеуетін біріктіру арқылы қалыптасатын ынтымақтастықтың маңыздылығы сарапталды.

Ресми сапар мекемеаралық үйлестіруді күшейту және қолданыстағы жобаларға жалпылама баға берумен қорытындыланды.

АХМЕТ YESEVİ ÜNİVERSİTESİ MÜTEVELLİ HEYET BAŞKANI PROF. DR. MUHİTTİN ŞİMŞEK, T.C. BAŞKONSOLOSU VE EĞİTİM ATAŞESİNİ ZİYARET ETTİ

20 Ocak 2026 tarihinde Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek, Kazakistan'daki temasları kapsamında T.C. Almatı Başkonsolosluğu'nu ziyaret etti.

Prof. Dr. Şimşek, ziyareti çerçevesinde T.C. Almatı Başkonsolosu Sayın Tuğba Alan Özdenfedakar ile bir araya geldi. Görüşmenin ardından görevine yakın zamanda atanan T.C. Almatı Eğitim Ataşesi Sayın Şükür Köse'yi de ziyaret ederek yeni görevinde başarılar diledi.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ӨКІЛЕТТІ КЕҢЕС ТӨРАҒАСЫ, ПРОФЕССОР, ДОКТОР МУХИТТИН ШИМШЕК ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БАС КОНСУЛЫ МЕН БІЛІМ БЕРУ АТТАШЕСІМЕН КЕЗДЕСТІ

20 қаңтар 2026 жылы Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Өкілетті кеңес төрағасы, профессор, доктор Мухиттин Шимшек Қазақстанға жасаған ресми жұмыс сапары аясында Түркия Республикасының Алматы қаласындағы Бас консулдығына барды.

Профессор, доктор М. Шимшек аталмыш сапар шеңберінде Түркия Республикасының Алматыдағы Бас консулы Туғба Алан Өзденфедакармен ресми кездесу өткізді. Жүздесуден кейін жақында ғана қызметке кіріскен Түркия Республикасының Алматыдағы Білім атташесі Шүкір Көсеге арнайы барып, жаңа қызметіне табыстар тіледі.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

АХМЕТ YESEVİ ÜNİVERSİTESİ MÜTEVELLİ HEYET BAŞKANI PROF. DR. MUHİTTİN ŞİMŞEK, "GYLYM ORDASY" GENEL DİREKTÖRÜ ULAR MUKAZHANOV'U ZİYARET ETTİ

20 Ocak 2026 tarihinde Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek, Kazakistan'daki resmî temasları kapsamında Kazakistan Ulusal Bilimler Akademisi "Gylym Ordasy" Genel Direktörü Ular Mukazhanov ile bir araya geldi.

Gerçekleştirilen görüşmede, iki kurum arasında başarıyla devam eden ortak projelerini mevcut durumu ve gelecekteki akademik iş birliği imkânları üzerine kapsamlı istişarelerde bulunuldu.

Prof. Dr. Şimşek, üniversitenin bilimsel araştırma ağını güçlendirme hedefleri doğrultusunda Kazakistan'ın köklü bilim merkezleriyle yürütülen projelerini stratejik önem taşıdığını vurguladı. Genel Direktör Mukazhanov ise "Gylym Ordasy"nın bilimsel altyapısı ve araştırma kapasitesinin Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin akademik vizyonu ile birleşmesinin bölge bilimine sağladığı katma değere dikkat çekti.

Ziyaret, mevcut iş birliği süreçlerinin değerlendirilmesi ve yeni çalışma alanlarının belirlenmesine yönelik karşılıklı görüş alışverişinin ardından sona erdi.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

АХМЕТ ЯСАУИ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ӨКІЛЕТТІ КЕҢЕС ТӨРАҒАСЫ, ПРОФЕССОР, ДОКТОР МУХИТТИН ШИМШЕК «ҒЫЛЫМ ОРДАСЫ» БАС ДИРЕКТОРЫ ҰЛАР МҰҚАЖАНОВПЕН КЕЗДЕСТІ

20 қаңтара 2026 жылы Ахмет Ясауи университетінің Өкілетті кеңес төрағасы, профессор, доктор Мұхиттин Шимшек Қазақстандағы ресми іссапары аясында Қазақстан Ұлттық ғылым академиясына қарасты «Ғылым ордасының» Бас директоры Ұлар Мұқажановпен кездесу өткізді.

Жүзеге асырылған келіссөздер барысында қос мекеме арасында табысты жүргізіліп жатқан бірлескен жобалардың ағымдағы жағдайы мен болашақтағы академиялық ынтымақтастық әлеуетіне қатысты ауқымды талқылаулар жүргізілді.

Профессор, доктор М. Шимшек университеттің ғылыми-зерттеу желісін дамыту мақсаттары аясында Қазақстанның іргелі ғылыми орталықтарымен бірлесіп атқарылып жатқан жобалардың стратегиялық маңыздылығына ерекше тоқталды. Өз кезегінде Бас директор Ұ. Мұқажанов «Ғылым ордасының» ғылыми инфрақұрылымы мен зерттеу әлеуеті Ахмет Ясауи университетінің академиялық бағдарымен тоғысуының аймақтық ғылымның дамуына әкелетін үстеме құндылығына назар аударды.

Ресми кездесу ағымдағы ынтымақтастық үдерістерін саралау және жаңа зерттеу бағыттарын айқындау мақсатындағы өзара пікір алмасумен қорытындыланды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ GELENEKSEL İFTAR PROGRAMI T.C. KAZAKİSTAN BÜYÜKELÇİLİĞİ VE AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİ İŞ BİRLİĞİNDE DÜZENLENDİ

24 Ocak 2026 tarihinde T.C. Kazakistan Büyükelçisi Mustafa Kapucu ve Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek'in teşrifleriyle, T.C. Kazakistan Büyükelçiliği ve Ahmet Yesevi Üniversitesi ortaklığında bu yıl geleneksel olarak üçüncüsü düzenlenen iftar programı gerçekleştirildi.

Prof. Dr. Muhittin Şimşek, üniversitenin ev sahipliğini paylaştığı bu organizasyonda Türkiye ve Kazakistan'dan akademi, düşünce kuruluşları, medya ve çeşitli kurum temsilcilerini ağırladı. Ramazan ayının birleştirici ve manevi ikliminde gerçekleştirilen etkinlikte, Türkiye ile Kazakistan arasındaki köklü kardeşlik bağlarının yanı sıra eğitim, kültür ve kamu diplomasisi alanlarındaki çok yönlü iş birliklerinin önemi vurgulandı.

Program kapsamında yapılan değerlendirmelerde, ortak tarihî ve kültürel miras etrafında şekillenen ikili ilişkilerin derinleştirilmesinde Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin üstlendiği öncü misyon ile düşünce kuruluşları ve medyanın oynadığı stratejik role dikkat çekildi. Akademik bilgi üretimi ve kurumlar arası dayanışmanın Türk dünyasının ortak geleceğinin inşasındaki temel unsurlardan biri olduğu ifade edildi.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ДӘСТҮРЛІ АУЫЗАШАР БАҒДАРЛАМАСЫ ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЕЛШІЛІГІ МЕН ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ БІРЛЕСУІМЕН ҰЙЫМДАСТЫРЫЛДЫ

24 қаңтар 2026 жылы Түркия Республикасының Қазақстандағы Елшісі Мұстафа Капужу мен Ахмет Ясауи университетінің Өкілетті кеңес төрағасы, профессор, доктор Мұхиттин Шимшектің қатысуымен, Түркия Республикасының Қазақстандағы Елшілігі мен Ахмет Ясауи университетінің бірлесіп ұйымдастыруымен биыл дәстүрлі түрде үшінші рет ауызашар бағдарламасы өткізілді.

Профессор, доктор Мұхиттин Шимшек университет тең ұйымдастырушы ретінде қатысқан бұл іс-шарада Түркия мен Қазақстанның академиялық орта, талдау орталықтары, бұқаралық ақпарат құралдары және түрлі мекеме өкілдерін қабылдады. Қасиетті Рамазан айының ұйыстырушы әрі рухани атмосферасында өткен жиында Түркия мен Қазақстан арасындағы терең тамырлы бауырластық байланыстармен қатар, білім, мәдениет және қоғамдық дипломатия салаларындағы көпжақты ынтымақтастықтың маңыздылығы атап өтілді.

Бағдарлама аясында жасалған талдауларда ортақ тарихи және мәдени мұра төңірегінде қалыптасқан екіжақты қатынастарды терең-

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Ramazan ayının manevi atmosferinde gerçekleşen program, katılımcıların karşılıklı iyi dilekleriyle sona erdi.

детудегі Ахмет Ясауи университетінің атқарып отырған ізашарлық миссиясына, сондай-ақ талдау орталықтары мен медианың стратегиялық рөліне назар аударылды. Академиялық білім өндіру мен мекемеаралық ынтымақтастықтың түркі әлемінің ортақ болашағын құрудағы негізгі факторлардың бірі екендігі алға тартылды.

Рамазан айының рухани шапағатына бөленген бағдарлама қатысушылардың өзара ізгі тілектерімен қорытындыланды.

DOÇ. DR. BEKARYS NURİMAN, “KAZAKİSTAN VE TÜRKİYE’DEKİ ÂŞIKLIK GELENEĞİ HAKKINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME” KONULU SEMİNER VERDİ

6 Şubat 2026 tarihinde Avrasya Araştırma Enstitüsü araştırmacısı Doç. Dr. Bekarys Nuriman, “Kazakistan ve Türkiye’deki Âşıklık Geleneği Hakkında Karşılaştırmalı Bir İnceleme” konulu seminer verdi.

Konuşmasında, Türkiye’de “âşık atışması”, Kazakistan’da ise “aytıs” olarak bilinen bu köklü sözlü kültür sanatının her iki ülkenin ortak mirası olduğuna değinen Doç. Dr. Nuriman, bu geleneğin tarihsel süreçte geçirdiği evreleri ve günümüzdeki durumunu karşılaştırmalı bir perspektifle ele aldı. İki kardeş ülkenin dil, edebiyat ve sosyokültürel kodlarının anlaşılması bakımından bu tür etimolojik ve edebî incelemelerin önemli bir konumda bulunduğunu vurguladı. Sözlü icra ortamları ve sanatın icracıları arasındaki yapısal benzerliklerin, Türk dün-

ДОЦЕНТ, ДОКТОР БЕКАРЫС НҰРИМАН «ҚАЗАҚСТАН МЕН ТҮРКИЯДАҒЫ АҚЫНДЫҚ ДӘСТҮРГЕ САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ» ТАҚЫРЫБЫНДА СЕМИНАР ӨТКІЗДІ

6 ақпан 2026 жылы Еуразия ғылыми-зерттеу институтының ғылыми қызметкері, доцент, доктор Бекарыс Нұриман «Қазақстан мен Түркиядағы ақындық дәстүрге салыстырмалы талдау» тақырыбында семинар өткізді.

Өз баяндамасында Түркияда «ашықтар айтысы» (âşık atışması), ал Қазақстанда «айтыс» ретінде танымал бұл терең тамырлы ауызша мәдениет өнерінің екі елдің ортақ мұрасы екеніне тоқталған доцент, доктор Б. Нұриман аталмыш дәстүрдің тарихи үдерістегі даму кезеңдері мен қазіргі жай-күйін салыстырмалы тұрғыдан қарастырды. Ол екі бауырлас елдің тілін, әдебиеті мен әлеуметтік-мәдени кодтарын ұғыну тұрғысынан мұндай этимологиялық және әдеби зерттеулердің маңызды орын алатынын

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

yasının kültürel bağlarını daha da güçlendirdiğini ifade etti.

Özellikle UNESCO'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'nde yer alan bu sözlü kültür unsurlarının korunması, yeni nesillere aktarılması ve akademik araştırmalarla desteklenmesinin önemine dikkat çekti. Geleneksel ayts ve âşıklık kültürünün yalnızca sanatsal bir söz yarışması değil, aynı zamanda toplumun belleğini, inançlarını ve tarihsel değer yargılarını yansıtan bir unsur olduğunu belirten Doç. Dr. Nuriman, bu ortak kültürel değerlerin doğru şekilde değerlendirilerek geleceğe taşınmasının, Türk dünyasının ortak kimlik inşasına ve küresel kültürlerarası diyalogda daha etkin bir rol üstlenmesine katkı sağlayacağını ifade etti.

атап өтті. Ауызша орындау орталары мен өнер иелері арасындағы құрылымдық ұқсастықтар түркі әлемінің мәдени байланыстарын одан әрі нығайта түсетінін жеткізді.

Әсіресе, ЮНЕСКО-ның Адамзаттың материалдық емес мәдени мұрасының репрезентативтік тізіміне енген бұл ауызша мәдениет элементтерін сақтау, жас ұрпаққа табыстау және академиялық зерттеулермен қолдаудың маңыздылығына назар аударды. Дәстүрлі айтыс пен ашық мәдениетінің тек көркем сөз сайысы ғана емес, сонымен қатар қоғамның жадын, наным-сенімдері мен тарихи құндылықтар өлшемін бейнелейтін құбылыс екенін білдірген доцент, доктор Б. Нұрман осы ортақ мәдени құндылықтарды дұрыс бағалап, болашаққа жеткізу – түркі әлемінің ортақ бірегейлігін қалыптастыруға және жаһандық мәдениетаралық диалогта барынша белсенді рөл атқаруына өз үлесін қосатынын қадап айтты.

“RESMÎ YAZIŞMALAR IŞIĞINDA CUCİ ULUSUNDA DEVLET GELENEĞİ VE TARIHSEL HAFIZA” ULUSLARARASI KONFERANSI DÜZENLENDİ

13 Şubat 2026 tarihinde Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi ile Abay Kazak Milli Pedagoji Üniversitesi iş birliğinde düzenlenen “Resmî Yazışmalar Işığında Cuci Ulusunda Devlet Geleneği ve Tarihsel Hafıza” temalı uluslararası konferans ve kitap tanıtım etkinliği, Almatı’da geniş bir akademik katılım ve yoğun bir ilgiyle gerçekleştirildi. Etkinlik, Türkiye ve Kazakistan’ın önde gelen üniversitelerinden araştırmacıların, akademisyenlerin, kurum yöneticilerinin ve alan uzmanlarının katılımıyla düzenlendi.

Moderatörlüğünü Abay Kazak Milli Pedagoji Üniversitesinden Prof. Dr. Nurlan Atıgayev’in üstlendiği programın açılışında; Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Suat Beylur, T.C. Almatı Eğitim Ataşesi Şükür Köse, Kazakistan Cumhuriyeti Milli Kütüphanesi Müdürü Gaziza Kudaybergenova ve Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi’nden Prof. Dr. Bereket Karibayev birer konuşma yaptılar. Açılış konuşmalarında, Türk dünyasının ortak tarihsel mirasının aydınlatılmasında kurumlar arası akademik iş birliğinin taşıdığı öneme dikkat çekilerek,

Avrasya Araştırma Enstitüsü

«РЕСМИ ЖАЗБАЛАР НЕГІЗІНДЕ ЖОШЫ ҰЛЫСЫНЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК БИЛІГІ ЖӘНЕ ТАРИХИ ЖАДЫ» АТТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ ӨТТІ

13 ақпанында 2026 жылы Ахмет Ясауи университеті мен Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің бірлесіп ұйымдастыруымен «Ресми жазбалар негізінде Жошы ұлысының мемлекеттік билігі және тарихи жады» тақырыбындағы халықаралық конференция мен кітаптың тұсаукесер рәсімі Алматы қаласында кең ауқымды академиялық қатысумен және зор қызығушылықпен өтті. Іс-шараға Түркия мен Қазақстанның жетекші университеттерінің зерттеушілері, академиктері, мекеме басшылары мен сала мамандары қатысты.

Модераторы Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің профессоры, доктор Нұрлан Атығаев болған бағдарламаның ашылу салтанатында Қожа Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Суат Бейлур, Түркия Республикасының Алматыдағы білім атташесі Шүкір Көсе, Қазақстан Республикасы Ұлттық кітапханасының директоры Ғазиза Құдайбергенова және Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің профессоры, доктор Берекет Кәрібаев сөз сөйледі. Ашылу сөздерінде түркі әлемінің ортақ тарихи мұрасын айқындаудағы мекемелерлік академиялық ынтымақтастықтың маңыздылығына назар аударылып, Жошы ұлысының (Алтын Орда) терең тамырлы мемлекеттік

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Аврасыа Араштырма Енститүсү

Cuci Ulusu'nun (Altın Orda) köklü devlet geleneğinin günümüz tarih yazımındaki yeri vurgulandı.

Açılış konuşmalarının ardından başlayan bilimsel oturumda Marmara Üniversitesi'nden Prof. Dr. İlyas Kemaloğlu, Abay Üniversitesi'nden Prof. Dr. Nurlan Kenzheahmet, M.A. Usmanov Araştırma Merkezi'nden Dr. İlnur Mirgaleev, Abay Üniversitesi'nden Doç. Dr. Fakiya Shamshidenova, Yıldız Teknik Üniversitesi'nden Prof. Dr. Melek Özyetgin, Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nden Kairat Kaipolla, Avrasya Araştırma Enstitüsü'nden Doç. Dr. Bekarys Nuriman ve Abay Üniversitesi'nden Prof. Dr. Nurlan Atıgayev sunumlarını gerçekleştirdiler. Uzman isimlerin konuşmacı olarak yer aldığı bu oturumda Cuci Ulusu'nun dış politikası, devlet yarlıklarının incelenmesi, dönemin idari ve hukuki dinamikleri ile diplomatik yazışmaların dil özellikleri kapsamlı bir şekilde ele alındı. Ayrıca, Altın Orda'dan Kazak Hanlığı'na uzanan süreçte hukuk sistemindeki süreklilik ve devlet aklı üzerine ufuk açıcı değerlendirmelerde bulunuldu.

Bilimsel oturumların ve genel değerlendirmelerin ardından, Kazakça tercümesiyle literatüre kazandırılan "Altın Orda Hanlığına Ait Resmî Yazışmalar"

dәстүрінің қазіргі тарихнамадағы орны ерекше атап өтілді.

Ашылу сөздерінен кейін басталған ғылыми отырыста Мармара университетінен профессор, доктор Ілияс Кемалоғлу, Абай университетінен профессор, доктор Нұрлан Кенжеахмет, М.А. Усманов атындағы зерттеу орталығынан доктор Ілнур Миргалеев, Абай университетінен доцент, доктор Факия Шәмшиденова, Йылдыз техникалық университетінен профессор, доктор Мелек Өзйетгин, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінен Қайрат Қайполла, Еуразия ғылыми-зерттеу институтынан доцент, доктор Бекарыс Нұриман және Абай университетінен профессор, доктор Нұрлан Атығаев өз баяндамаларын жасады. Сала сарапшылары спикер ретінде қатысқан бұл отырыста Жошы ұлысының сыртқы саясаты, мемлекеттік жарлықтарды зерттеу, сол кезеңдегі әкімшілік және құқықтық динамика мен дипломатиялық хат-хабарлардың тілдік ерекшеліктері жан-жақты талқыланды. Сонымен қатар, Алтын Ордадан Қазақ хандығына дейінгі кезеңдегі құқықтық

Avrasya Araştırma Enstitüsü

башлікті есерін тәкдими япылды. Конференс, Түркіе ве Казакістан академик чеврелері арасындакі билисмел іш бirlігiнiн артарак devam етмесі ве ортак тарихи һафызайы беслейекк yeni projelere imza атılması temennilerіyle tamamlandı.

жүйедегі сабақтастық пен мемлекеттік пайымға қатысты тың көзқарастар ортаға салынды.

Ғылыми отырыстар мен жалпы бағалаулардан кейін, қазақ тіліндегі аудармасымен ғылыми айналымға енген «Жошы Ұлысына қатысты ресми жазбалар» атты кітаптың таныстырылымы өтті. Конференция Түркия мен Қазақстанның академиялық орталары арасындағы ғылыми ынтымақтастықтың арта түсуі және ортақ тарихи жадты жаңғыртатын жаңа жобалардың жүзеге асырылуы туралы тілектермен қорытындыланды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ DOÇ. DR. SUAT BEYLUR, “DEĞİŞEN JEOPOLİTİKTE TÜRK DÜNYASI VE TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI” ADLI BİR SEMİNER VERDİ

17 Şubat 2026 tarihinde Doç. Dr. Suat Beylur, Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesinde “Değişen Jeopolitikte Türk Dünyası ve Türk Devletleri Teşkilatı” konulu seminer verdi.

Seminerinde, küresel güç dengelerindeki dönüşümler ve yeni sınamaların Türk dünyasının stratejik birlikteliğini her zamankinden daha önemli kıldığını vurgulayan Doç. Dr. Suat Beylur, Türk Devletleri Teşkilatı'nın bölgesel istikrar, ekonomik entegrasyon ve ortak tarihi miras temelinde şekillenen rolüne dikkat çekti. Ayrıca, üye devletler arasındaki iş birliğinin kurumsal bir yapıya kavuşmasının tarihi bir dönüm noktası olduğunu ve Kazakistan başta olmak üzere kardeş ülkelerin yürüttüğü çok taraflı diplomasi bu entegrasyon sürecini güçlü bir şekilde ivmelendirdiğini altını çizdi.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ИНСТИТУТ ДИРЕКТОРЫ, ДОЦЕНТ, ДОКТОР СУАТ БЕЙЛУР «ӨЗГЕРМЕЛІ ГЕОСАЯСАТТАҒЫ ТҮРКІ ӘЛЕМІ ЖӘНЕ ТҮРКІ МЕМЛЕКЕТТЕРІ ҰЙЫМЫ» ТАҚЫРЫБЫНДА СЕМИНАР ӨТКІЗДІ

17 ақпан 2026 жылы доцент, доктор Суат Бейлур Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Халықаралық қатынастар факультетінде «Өзгермелі геосаясаттағы түркі әлемі және Түркі мемлекеттері ұйымы» тақырыбында семинар өткізді.

Семинар барысында жаһандық күштер теңгеріміндегі трансформациялар мен жаңа сын-қатерлердің түркі әлемінің стратегиялық ынтымақтастығын бұрын-соңды болмаған деңгейде маңызды ете түскенін атап өткен доцент, доктор Суат Бейлур Түркі мемлекеттері ұйымының аймақтық тұрақтылық, экономикалық интеграция және ортақ тарихи мұра негізінде қалыптасқан рөліне назар аударды.

Сонымен қатар, ғалым мүше мемлекеттер арасындағы ынтымақтастықтың институционалдық құрылымға ие болуы тарихи бұрылыс кезеңі екендігін және Қазақстанды қоса алғанда, бауырлас елдер жүргізіп отырған көпжақты дипломатияның бұл интеграциялық үдерісті күшті қарқынмен ілгерілетіп жатқандығын қадап айтты.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

DOÇ. DR. İHTİYAR PALTÖRE, "ABAY'IN DÜNYA GÖRÜŞÜ" KONULU SEMİNER VERDİ

19 Şubat tarihinde Avrasya Araştırma Enstitüsü Kıdemli Araştırmacı Doç. Dr. İhtiyar Paltöre, "Abay'ın Dünya Görüşü" başlıklı seminerini sundu. Konuşmasında ünlü Kazak düşünürü ve şairi Abay Kunanbayoğlu'nun felsefi yaklaşımına değinen Doç. Dr. Paltöre, bu eserlerin yalnızca edebi bir değer taşımadığını, aynı zamanda Kazak halkının kültürel ve ahlaki gelişiminde temel bir yapı taşı olduğunu vurguladı. Abay'ın "kâmil insan" (tolik adam) felsefesinin ve evrensel değerler üzerine inşa ettiği düşünce sisteminin, modern dönemin sosyo-kültürel meselelerinin anlaşılmasında büyük önem taşıdığını ifade etti. Özellikle düşünürün eğitim, bilim ve ahlak konularındaki derin analizlerinin günümüz nesillerine güçlü bir kılavuzluk etmeye devam edeceğini belirtti. Abay'ın zengin entelektüel mirasını doğru okumanın ve felsefi derinliğini anlamanın,

ДОЦЕНТ, ДОКТОР ИХТИЯР ПАЛТӨРЕ «АБАЙДЫҢ ДҮНИЕТАНЫМЫ» ТАҚЫРЫБЫНДА СЕМИНАР ӨТКІЗДІ

19 ақпан күні Еуразия ғылыми-зерттеу институтының аға ғылыми қызметкері, доцент, доктор Ихтияр Палтөре «Абайдың дүниетанымы» тақырыбында семинар өткізді. Өз баяндамасында қазақтың ұлы ойшылы әрі ақыны Абай Құнанбайұлының философиялық тұжырымдарына тоқталған доцент, доктор И. Палтөре бұл еңбектердің тек әдеби құндылыққа ғана ие емес екенін, сонымен қатар қазақ халқының мәдени әрі рухани-адамгершілік дамуының негізгі іргетасы болып табылатынын қадап айтты.

Ғалым Абайдың «толық адам» философиясы мен жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде қалыптасқан ойлау жүйесінің қазіргі кезеңдегі әлеуметтік-мәдени мәселелерді пайымдау-

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Kazak tarihini ve Türk dünyasının ortak düşünce iklimini akademik literatürde daha etkin biçimde değerlendirmeye katkı sağlayacağını sözlerine ekledi.

да зор маңызға ие екендігін атап өтті. Әсіресе, ойшылдың білім, ғылым және адамгершілік мәселелері бойынша жасаған терең талдаулары бүгінгі жас буын үшін өміршең бағдар бола беретіндігіне назар аударды.

Сондай-ақ, Абайдың бай зияткерлік мұрасын дұрыс тани білу және оның философиялық тереңдігін ұғыну – қазақ тарихы мен түркі әлемінің ортақ ойлау кеңістігін академиялық әдебиетте неғұрлым тиімді бағалауға өз үлесін қосатындығын сөзіне арқау етті.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

DOÇ. DR. ELŞEN BAĞIRZADE, "TÜRK CUMHURİYETLERİNDE KAYITDIŞILIK VE EKONOMİK KALKINMA: KARŞILAŞTIRMALI BULGULAR VE POLİTİKA ÇIKARIMLARI" KONULU SEMİNER VERDİ

26 Şubat tarihinde düzenlenen etkinlikte, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Elşen Bağırzade, "Türk Cumhuriyetlerinde Kayıtdışı ve Ekonomik Kalkınma: Karşılaştırmalı Bulgular ve Politika Çıkarımları" başlıklı seminerini sundu.

Konuşmasında kayıtdışı ekonominin bölgesel büyüme dinamikleri üzerindeki etkilerine değinen Doç. Dr. Bağırzade, Türk Cumhuriyetlerinin ekonomik kalkınma süreçlerinin hızlandırılması ve sürdürülebilir büyümenin sağlanması bakımından yapısal reformların kritik bir öneme sahip olduğunu vurguladı. Bölgesel entegrasyonun ve makroekonomik şeffaflığın artırılmasının, karşılaştırmalı bulgular ışığında ülkeler arası iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesiyle mümkün olacağını ifade etti.

Özellikle mali politikaların iyileştirilmesi, kurumsal kapasitelerin geliştirilmesi ve ortak çözüm stratejilerinin üretilmesinin kayıtlı ekonomiye geçiş sürecine önemli katkılar sağlayacağını belirtti. Kayıtdışılıkla mücadelenin ekonomik dayanıklılığın

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ДОЦЕНТ, ДОКТОР ЭЛШАН БАҒЫРЗАДА «ТҮРКІ РЕСПУБЛИКАЛАРЫНДАҒЫ КӨЛЕҢКЕЛІ ЭКОНОМИКА ЖӘНЕ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ: САЛЫСТЫРМАЛЫ НӘТИЖЕЛЕР МЕН САЯСИ ҚОРЫТЫНДЫЛАР» ТАҚЫРЫБЫНДА СЕМИНАР ӨТКІЗДІ

26 ақпан күні ұйымдастырылған іс-шара барысында Әзербайжан мемлекеттік экономика университетінің оқытушысы, доцент, доктор Элшан Бағырзада «Түркі республикаларындағы көлеңкелі экономика және экономикалық даму: салыстырмалы нәтижелер мен саяси қорытындылар» тақырыбында семинар өткізді.

Өз баяндамасында көлеңкелі экономиканың аймақтық өсу динамикасына тигізетін әсеріне тоқталған доцент, доктор Э.Бағырзада түркі республикаларының экономикалық даму үдерістерін жеделдету және тұрақты өсімді қамтамасыз ету тұрғысынан құрылымдық реформалардың аса маңызды рөл атқаратынын атап өтті. Аймақтық интеграция мен макроэкономикалық ашықтықты арттыру – салыстырмалы нәтижелер негізінде мемлекетаралық ынтымақтастық механизмдерін күшейту арқылы ғана жүзеге асатынын жеткізді.

Әсіресе, қаржылық саясатты жетілдіру, институционалдық әлеуетті дамыту және ортақ шешім стратегияларын әзірлеу ресми экономикаға ету үдерісіне елеулі үлес қосатынын білдірді. Бейресми экономикамен күрес экономикалық

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Аврұсыя Араştırма Еnstitüsü

artırılmasına yönelik yeni arayışları beraberinde getirdiğini kaydeden Doç. Dr. Bağırzade, bu sürecin doğru analiz edilerek politika çıkarımlarının hayata geçirilmesinin, Türk Cumhuriyetlerinin potansiyelini daha etkin biçimde değerlendirmesine ve küresel ekonomide daha güçlü bir rol üstlenmesine katkı sağlayacağını ifade etti.

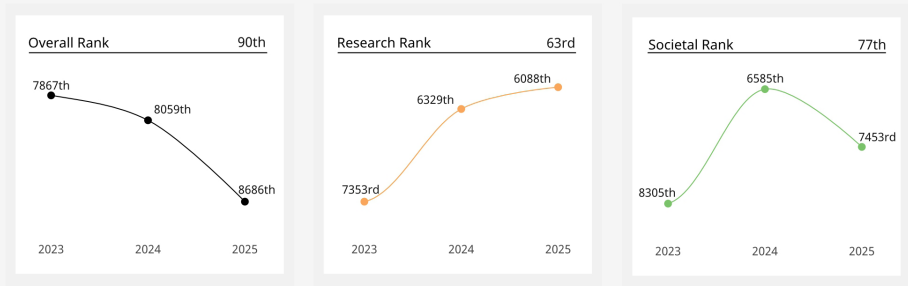
тұрақтылықты арттыруға бағытталған жаңа ізденістерге жол ашатынын айтқан доцент, доктор Э.Бағырзада бұл үдерісті дұрыс талдап, саяси тұжырымдарды іске асыру – түркі республикаларының әлеуетін неғұрлым тиімді пайдалануына және жаһандық экономикада айтарлықтай үлкен рөл атқаруына ықпал ететінін қадап айтты.

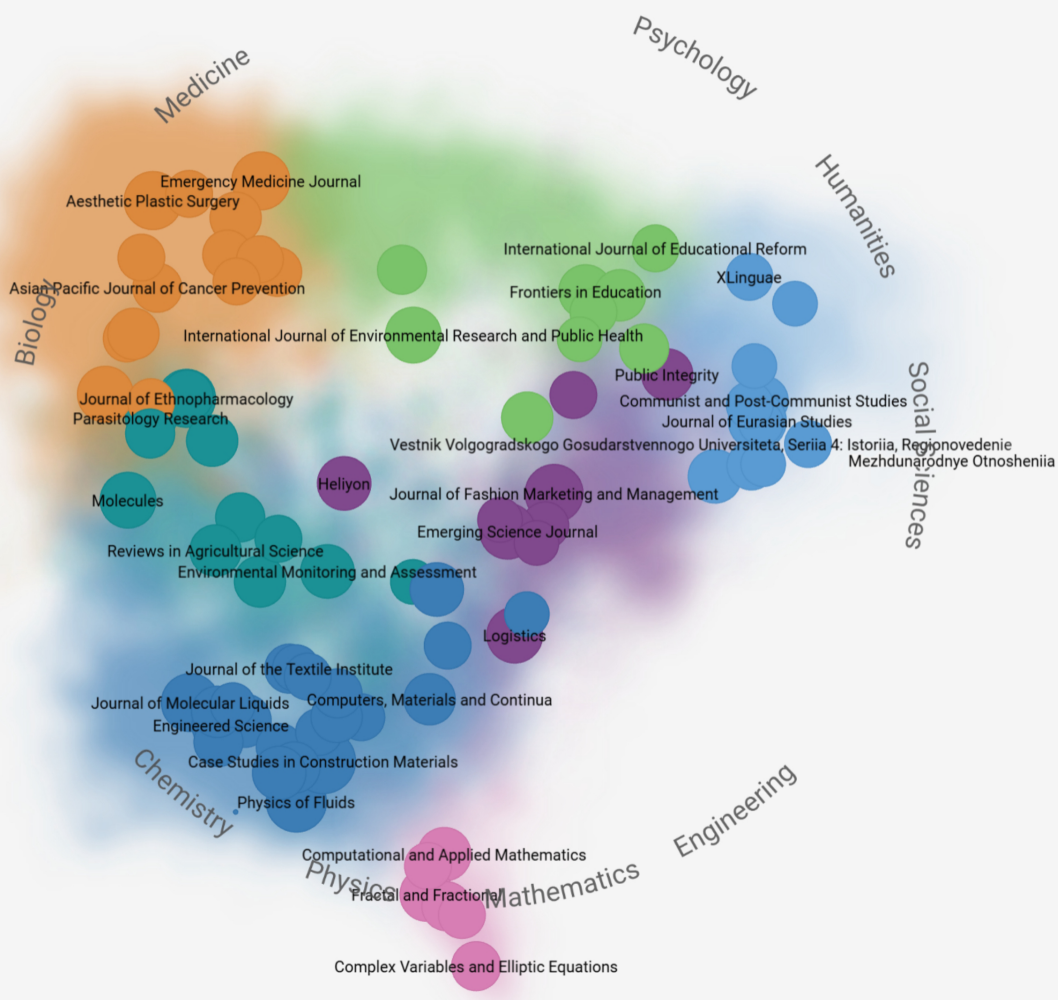
Ахмет Ясауи Университеті: Жаһандық ғылыми нәтижелілік пен ықпал
 Ahmet Yesevi Üniversitesi: Küresel Araştırma Performansı ve Etkisi
 Ahmet Yesevi University: Global Research Performance and Impact

ERI Infographic No. 73

Research Profile

Thematic Distribution of Published Articles by Journal

 www.eurasian-research.org

 facebook.com/ERIRESEARCH

 x.com/ERIRESEARCH

 instagram.com/eriresearch

 linkedin.com/in/eurasian-research-institute-021a361a1

 youtube.com/EurasianResearchInstitute

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Оcak-Şubat 2026 Sayı: 95
Қаңтар-Ақпан 2026 жыл № 95